२

॥ श्रीः ॥

अथ

हरिहर-भट्टविरचितम्

ताजिकसारम् ।

हर्षगणिविरचितया कारिकाख्यया व्या-
ख्यया समलङ्कृतम् ।

एतच्च

भगीरथात्मज हरिप्रसाद

इत्यैतैः

पं० रघुवंशशर्मशास्त्रिद्वारा संशोधयित्वा

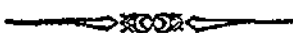
मुम्बय्यां

"गणपत कृष्णाख्य" मुद्रणयन्त्रालये मुद्रयित्वा

प्राकाश्यमानीतम्

संवदब्दाः १९५५-शकाब्दाः १८२०

अथ ताजिकसारस्य विषयानुक्रमणिका ।

इत्यनुक्रमणिका समाप्ता ।

॥ श्रीः ॥

अथ हरिभद्रविरचितं

ताजिकसारम्।

सटीकम्।

श्रीरामस्य पदारविन्दयुगलं नत्वाथ वागीश्वरीं हेरम्बं तपनादिकं ग्रहगणं रुद्रं यशोदासुतम्॥ वक्ष्ये ताजिकसारमल्पसुगमं रम्यं सुबोधप्रदं नाना ताजिकतो विलोक्य रचितं दैवज्ञहर्षप्रदम्॥ १ ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसूर्य्यचन्द्रारबुधेन्द्रपूज्यान् भृग्वार्किमुख्यान्प्रणिपत्य खेटान् ॥ हृन्मानसस्वर्णसुबोधपद्मप्रबोधने तिग्मकरं गुरुं स्वम् ॥ १ ॥ श्रीशारदेयं शरदिंदुशुभ्रं तेजोक्षता ध्वान्त इवैकदीपम् ॥ निधाय चित्ते विवृणोमि ताजिकसारस्य तंत्रान् सुकरान्पदार्थान् ॥ २ ॥ विरच्यादौ बृहत्पर्वमालावृत्तिमथोद्यतः ॥ कर्तुं च कारिकामेतां शिष्यबोधकृते कृता ॥ ३ ॥ इह 'शिष्टा इष्टवस्तुनि प्रवर्त्तमाना अभीष्टदेवतानमस्कारं पूर्वमेव प्रवर्त्तते, इति शिष्टसमयपरिपालनाय 'श्रेयसि बहु विघ्नानि भवन्ति महतामपि। अश्रेयसि प्रवृत्तानां क्वापि यान्ति विनायकाः ॥ इति वचनात् ॥ अस्य शास्त्रस्य प्रारम्भे विघ्नोपशान्तये ग्रंथकृत्परमिष्टदेवतानमस्कारपूर्वकं मङ्गलाचरणमभिधेयं चाह। श्रीरामस्येति—अहं हरिभद्रनामा गणकस्ताजिकसारं वक्ष्ये, इत्यन्वयः। वर्षफलग्रंथानां ताजिक इति

पूर्वाचार्य्याणां संज्ञा। उक्तं च ताजिकनिबंधे—ब्रह्मणा कथितं भानोर्भानुना यवनस्य च॥ यवनेनापि तज्ज्ञानं ताजिकस्य प्रकाशितम्॥ तेन ताजिकशास्त्रेषु सारं प्रधानस्तम्। किं कृत्वा श्रीरामस्य पदारविन्दयुगलं चरणकमलयुग्मं वागीश्वरीं भारतीं अथानन्तर्य्ये हेरंबं गणेशं तपनादिकं सूर्य्यादिकं ग्रहगणं ग्रहसमूहं रुद्रमीश्वरं यशोदासुतं श्रीकृष्णं नत्वा मनोवाकायैः प्रह्वीकृत्य। किं विशिष्टं ताजिकसारं अल्पसुगमं शब्दतोऽल्पोऽर्थतः सुगमः इत्यर्थः। पुनः किंविशिष्टं रम्यं मनोहरं पदलालित्येनावयवसुबोधप्रदम्। पुनः किं विशिष्टं नानाताजिकतो विलोक्य रचितम्, अनेकताजिकशास्त्राणि विलोक्य रचितं कृतं 'सार्वविभक्तिकस्तम्' इत्यनेन द्वितीयार्थे तम्। पुनः किंविशिष्टं दैवज्ञहर्षप्रदं गणकानां महदानंदकारकमित्यर्थः॥

ननु शास्त्रेषु त्रिविधानां देवतानां स्तुतिः संभवति समुचितायाः इष्टायाः समुचितेष्टाया इति। तत्र समुचिताया देवतायाः स्तुतिर्यथा—नीतिशास्त्रारंभे राजादेः। कामशास्त्रारंभे स्मरादेः १ इष्टायाः स्तुतिर्यथा—रघुकाव्ये शिवगौर्य्योः २ समुचितेष्टायाः स्तुतिर्यथा—योगशास्त्रारंभे महावीरयोगनाथस्य ३ इति। अत्र शास्त्रारंभे श्रीरामस्येत्यादिशब्देनेष्टदेवतास्तुतिं चक्रे। तपनादिकमित्यनेनोचितदेवतास्तुतिं चक्रे कर्त्ता॥ १॥

यत्पूर्वार्जितमात्मदेहजनितं दैवं शुभं वाऽशुभं तत्सर्वं हि विपाकमेति नियतं वर्षादिकं निश्चितम्॥ सर्वैः सम्मतमत्र जन्मनि परं जन्तोः स्फुटं सूरिभिस्तस्मात्तत्परिचिन्त्य वर्षजनितं वक्ष्ये फलं स्फूर्तिमत्॥ २॥

अथ ग्रंथप्रयोजनमाह—यत्पूर्वार्जितमिति—यत्तदोर्नित्यसम्बन्धात् यस्मात्कारणात् यत्पूर्वार्जितं पूर्वजन्मनि उपचितं आत्मदेहजनितम् आत्मशरीरोणोत्पादितं शुभं वा अशुभं दैवं त्कर्म तत्सर्वं हीतिपादपूरणेऽव्ययम् । अत्र जन्मनि इह भवे मेयते निर्णीति वर्षादिके वर्षमासदिनादौ सति जन्तोः प्राणिनः निश्चितं परं विपाकं फलम् एति फलतीत्यर्थः। तस्मात्कारणात्। त्परिचिंत्य विमृश्य वर्षजनितं फलं वक्ष्ये । किं फलम् । सर्वैः सूरिभिः सम्मतं, पुनः किं स्फुटं प्रकटं पुनः किं स्फूर्तिमत् जाग्रत् ।

यातो वर्षगणो हि जन्मसमयात्स्थाप्यश्चतुर्द्धा क्रमात् पञ्चागाग्निभि ३७५ रिन्द्रियेन्दुभि १५ रिलारामैः ३१ खरामै ३० र्हतः ॥ जन्माहर्गणनाडिकापलयुतः स्यात्स्पष्टवर्गादिगो यातोह्नां निचयो यथा जनिदिने यद्ग्रन्थितः साधितः॥३॥

अथाहर्गणादिसाधनमाह—यातो वर्षगणइति—जन्ममयात् यातो गतो वर्षगणोऽब्दसमूहः चतुर्द्धा स्थाप्यः।जन्मशके टशाकाच्छोधिते शेषं गताब्दाः। उक्तं च—जन्मशाकमथ ज्ञात्वा चेष्टशाकाद्विशोधयेत् ॥ शेषं तत्र भवेद् यच्च गतवर्षगणो भवेत् ॥ १ ॥ ततः क्रमाद्गताब्दाः पञ्चागाग्नि ३७५ भिरिन्द्रियेन्दुभि १५ रिलारामैः ३१ खरामै ३० र्हतो गुणितः अधस्तात् षष्ट्या च स्थाप्य उपरि जन्माहर्गणनाडिकापलयुतो जन्मकालीनेनाहर्गणेन उदयादिष्टघट्यादिना च युक्तः न् इष्टवर्षादिगः यातो गतोऽह्नां निचयोऽहर्गणः स्यात् । कीदृग् जनिदिने यद्ग्रन्थतो यथासाधितः तादृश इत्यर्थः । तदुक्तं भवति । जन्मदिने यत्करणग्रंथादानीतः तत्करणग्रंथ-

तुल्यो शय्यागतः इति वेदितव्यम् । यथा–संवत् १५९२ वर्षे शाके १४५७ प्रवर्त्तमाने ज्येष्ठशुक्ल ५ घटी ३५ परं षष्ठ्यां तिथौ भृगुवासरे पुनर्वसुनक्षत्रे उदयाद्गतघटी ५३ समये महोपाध्याय श्रीहर्षरत्नमणीनां मम गुरूणां जन्म करणकुतूहलग्रन्थोपरि गताब्दाः ३५३ अधिकमासाः १३० मासगणः ४३५६अवमदिनानि२०४४ उदयेऽहर्गणः १२८६४० जन्मकालीनो रविः१।९।२६।४६॥अथ वर्षफलकरणम्॥तत्रेदशाकात् १५१६ जन्मशाकः १४५७शुद्धः शेषं गताब्दाः५९ एते चतुर्द्धा स्थापिताः ५९।५९।५९।५९ यथाक्रमेण ३७५। १५।३१।३० एभिर्गुणिता षष्ट्या २ उपर्य्युपरि स्थापिते त्रिधा फलं ग्राह्यं २८५५०।१५।५८।३०अस्मिन्जन्माहर्गणघटीपलानि १२८६४० घटी ५३ युतानि । यातो वर्ष ६० प्रवेशसमयिको दिनगणः १५०१९१।८।५८ वर्षम् ॥ ३ ॥

अथवा ॥ सप्ताभ्रदस्राश्विखगाब्धि २९२२०७ निघ्नो यातोऽब्दवृन्दः खखसर्प८००भक्तः॥ फलं दिनाद्यं स च घस्रवृन्दे युक्तः स्फुटो वा द्युगणोऽब्दकाले ॥ ४ ॥

अथ प्रकारान्तरेणाहर्गणानयनम्॥ सप्ताभ्रदस्राश्वीतिघस्रवृन्दे जन्मसमयोत्थाऽहर्गणघटीपले युक्तः।शेषं स्पष्टम् । यथा गताब्दाः ५९ सप्ताभ्रदस्राश्विखगाब्धिभि २९२२०७ गुणिता जाताः १७२४०२१३ खखसर्पै ८००र्भक्ता लब्धं त्रिधा फलं २१५५०।१५।५८ एतज्जन्माहर्गणघटीपलेषु १२८३१ ०।५३।० युक्तं१५०१९१।८।५८जातो वर्षादिगोहर्गणः ॥४।

अथाहर्गणादिष्टवर्षसाधनम् ॥ रुद्र ११ घ्नो द्युगणोदिनंदरस ६९२हृल्लब्धेन युक्तो गणो भक्तः शून्यगुणे ३० श्च मासनिकरः स्याच्छेपतस्तत्तिथिः॥ घस्रैः १५ सन्निहितस्त्वसौ गुणवियद्बाणै ५०३ रवाप्तं च यत्तैकं स्युस्त्वधिमासका विरहिताः कार्य्याश्च मासव्रजात् ॥ ५ ॥ सूर्या १२ प्ता गतवत्सराश्च सहितास्तत्करणशाके ततो मासाः शेषमिता हि वर्षसमयो ह्येवं निरुक्तो बुधैः॥कर्त्तव्याः खचरास्ततः स्फुटतरा भावा द्युनन्दात्ततो हक्पश्चाद्धि विचारणामिव ततो वीर्य्याणि संसाधयेत्६॥

अथाहर्गणादिष्टसाधनमाह—रुद्रघ्नो द्युगण इति—पूर्वागतः सावयवोऽहर्गणः रुद्र ११ घ्नःएकादशभिर्गुणितः दिनंदरसै ६९२ भक्तः लब्धेनाहर्गणो युक्तः शून्यगुणे ३० भक्तो लब्धं मासगणः शेषस्तिथिः स्यात् ॥ ततोसौ मासगणो घस्रैः १५सन्निहितो गुणवियद्बाणै ५०३ भक्तो यदवाप्तं तत्सैकं एकेन सहितं अधिमासास्ते अधिमासाः मासव्रजान्मासगणाद्विरहिताः कार्य्याः शोध्याः ततो द्वादशभक्ताः गताब्दाः तेन गताब्दास्तत्करणशाके यस्मात्करणग्रंथादहर्गणः कृतः तस्य शाको योऽपः स इष्टशाकः द्वादशभक्ते शेषमिता गतामासाः चैत्रादयो ज्ञेयाः। एवं बुधैर्वर्षसमयो निरुक्तः।शेषं स्पष्टम्। यथा स्थापितः सावयवोऽहर्गणः १५०१९१।८।५८ रुद्रै ११ गुणितः १६६२१०२ शेषं त्याज्यम्। दिनंदरसै ६९२ भक्ते लब्धं अवमदिनानि २३८७ एभिरहर्गणे १५०१९१ युक्तः १५२

५७८ शून्यगुणैर्भक्तो ३० मासगणः ५०८५ शेषतिथयः २८ मासगणः ५०८५ षष्ठ्या १५ गुणितः ७६२७५ गुणविपद्बाणै ५०३ र्भक्ते लब्धं १५१ सैकं १५२ जाता अधिमासाः। एभिर्मासगणो हीनः ४९३३ द्वादशभक्तो लब्धं गताब्दाः ४११ शेषं १ मनः। गताब्दैर्ब्रह्मतुल्यशाको ११०५ युतो जातः इष्टशाकः १५१६। एवं शाकमध्यस्थैश्चैत्रादिस्थेत् तदा १३४ योज्या आषाढादिस्थेत्तदा १३५ योज्याः। उक्तं च—श्रीविक्रमो वेदगुणेन्दु १३४हीनश्चैत्रादिमासत्रयसंज्ञकेषु॥मासे शुचः पंचविधे-१३५ रेवं भवेच्छाकनृपप्रमाणः १ अत्रादिस्तेन १३४ युता एवं संवत् १६५०वर्षे शाके १५१६ प्रकारान्तरेण चांद्रवैशाखसुदी लौकिकज्येष्ठवदी १३बुधे तद्दिनोदयाद्गतघटीः ५।५८तत् समये ६० प्रवेशः महोपाध्यायश्रीहर्षरत्नमणीनाम् ॥ ५ ॥ ६ ॥

अथवा ॥ त्रिसाद्रि ७०३ निघ्ना द्युगणाद्विभक्ता द्विनन्दतर्कैः ६९२ पृथगाख्यकं तत् ॥ रसाभ्रदिग्भि १००६ र्विहृतं फलाख्यं सैकं खरामै ३० र्निहतं विहीनम् ॥ ७ ॥ पृथक्स्थिते चाभ्ररसाग्निभक्तं ३६० फलं गताब्दा विहृतं खरामैः ३० शेषं भवेन्मासमितिश्च चैत्रात्तिथेर्मितिः शेषमिता विचिंत्याः ॥ ८ ॥

अथ प्रकारान्तरेणेष्टदिनानयनम्—त्रिखाद्रिनिघ्ना इति—पृथक्स्थितेति—अभ्ररसाग्नि ३६० भिर्भक्ते लब्धं फलं गताब्दाः स्युः। शेषं खरामै ३० र्विहृतं भक्तं लब्धं चैत्रान्मासमितिर्भवति। शेषमितास्तिथेर्मितिः प्रमाणं वाच्यम्। शेषं स्पष्टम्।

उदाहरणम्-स्थापितोऽहर्गणः सावयवः १५०१९३।८।५८ त्रिखाद्रिभिर्गुणितो जातः १०५५८४३७८। द्विनन्दतर्के ६९२ भक्ते लब्धं १५२५७८। पृथक् स्थाप्यं १५२५७८ एकत्र र-साभ्रद्रिग्भि १००६ भक्ते लब्धं १५१। सैकं १५२ खरामै३० गुणितो ४५६०। अनेन पृथक् स्थितं १५२५७८ हीनं जातं १४८०१८। अभ्ररसाग्निभिर्भक्ते लब्धं गताब्दाः ४११ शेषं ५८ खरामैर्भक्ते लब्धं मासः १ शेषं तिथयः २८ ॥ ७ ॥ ८ ॥

अथ प्रकारान्तरेण—द्वाभ्यां २ कृते ४ स्तीक्ष्ण-करै १२ स्त्रिधाऽब्दो निघ्नो गजैः संविहृते फलं यत् ॥ साब्दं ततो जन्मकवारमुख्यैर्युक्तं भवेद्वा-ब्दनिवेशवेला ॥ ९ ॥

अथवर्षस्य वाराद्यानयनम्।द्वाभ्यां कृतैरिति—स्पष्टार्थः। यथा गताब्दाः ५९त्रिधा ५९।५९।५९ यथा क्रमेण द्वाभ्यां२ कृते ४ स्तीक्ष्णकरैः १२ गुणिताः १२२।७।४८ गजैर्भक्ते लब्धं १५।१५।५८ उपरि गताब्दैः ५९ युक्तं ७४।१५।५८ जन्मक-वारमुख्यैः ६।५३।० युतं ८१।८।५८ उपरि सप्तभक्ते शेषं ४। ८।५८।३० ॥ ९ ॥

अथवा ॥ बाणै५र्यमै२स्तर्क६मितैस्त्रिधाब्दा नि-घ्ना कृता ४प्ता दिवसादिकं तत् ॥ आद्यं समेतं नि-जवारपूर्वैः स्यादब्दवेशो ह्यथवा दिनाद्यम् ॥१०॥

पुनः प्रकारांतरेण वारादिसाधनम्—बाणैर्यमैरिति—यथा त्रिधा गताब्दाः ५९।५९।५९ क्रमेण बाणै५र्यमै २ स्तर्क ६ मितैर्गुणिता २९७।३।५४ कृते ४ भक्ते लब्धं ७४।१५।५८

जन्मकवारमुख्यं ६।५३।० युतं जातं वर्षप्रवेशवारादि ४।८।५८ ॥ १० ॥

अथ तिथ्यानयनम् ॥ याताब्दवृन्दो गुणवेदरामै ३४३ र्निघ्नः कुरामै ३१ र्विहृतो दिनाद्यम् ॥ पक्षैः सहोत्थैः सहितं खरामै ३० र्भक्तं च शेषात्तिथिरत्रवर्षे ॥ ११ ॥

अथतिथ्यानयनम् ॥ याताब्दवृन्द इति—यथा गताब्दाः ५९ गुणवेदरामै ३४३ र्गुणिताः २०२३७ कुरामै ३१ र्भक्ते लब्धं ६५२।४८ जन्मोत्थदिनैः शुक्लप्रतिपत्प्रभृतिभिर्गतैः ५ घटी ३५ युक्तं ६५८।२३ उपरि खरामै ३० र्भक्ते शेषं शुक्लपक्षे तिथयः २८। अत्र तिथ्यानयने यस्यां तिथौ पूर्वास्तो वारो भवति सा तिथिर्ग्राह्या। यतो वार एव नियामकः॥११॥

अथ नक्षत्रयोगानयनम्॥व्योमेंदुभिः १०संगुणिता गताब्दाः स्वशून्यवेदाश्वि २४० लवैर्विहीनाः ॥ जन्मर्क्षयोगैः सहिता पृथक्स्था नक्षत्रयोगौ भवतो भ२७तष्टौ ॥ १२ ॥

अथ नक्षत्रयोगानयनम्। व्योमेंदुभिरिति—भवष्टौ सप्तविंशति२७भक्तौ शेषं स्पष्टम्। यथा गताब्दाः ५९ दशगुणिताः ५९० पृथक् स्थाप्यं ५९० शून्यवेदाश्विभि२४० र्भक्ते लब्धं १ अनेन उपरि ५९० हीनं ५८८ एकत्र जन्मनक्षत्रे ८ युतं ५९६ भैर्भक्ते २७ शेषं२एतन्नक्षत्रं भरणी गता। अन्यत्र५८८ योगैः ११ सहिताः५९९ भै २७ र्भक्ताः शेषं ५ शोभनाख्यो योगः ॥ १२ ॥

अथ संक्रान्तिवारानयनम्॥ शाको बाणयुगाब्धिचन्द्ररहितः १४४५सप्ताभ्रदस्रै२०७र्हतो भक्तः शून्यखकुञ्जरैः८०० फलमिदं वारादिकं सांप्रतम्॥ याताब्दैश्च नगाप्तमेव तपनात्संक्रान्तिसंज्ञो ध्रुवो युक्तोऽसौ निजक्षेपकैर्दिनमुखैः संक्रान्तयः स्युः स्फुटाः ॥ १३ ॥

अथ संक्रान्तिवारानयनम्। शाको बाणेति—याताब्दैरिति यावंतो ग्रंथतोऽब्दा गतास्तैर्युतं तपनात्सूर्यवारतो गण्यः शेषं स्पष्टम्। यथा शाकः १५१६ बाणयुगाब्धिचंद्रैः१४४५ रहितः एते ग्रन्थारम्भतो गताब्दाः सप्ताभ्रदस्रैः२०७ गुणिते जातं १४६९७ शून्यखकुंजरैः ८०० भंक्ते लब्धं १८।२२।१६ गताब्दै ७१ र्युक्तं ८९।२२।१६ उपरि सप्तभक्ते शेषं ५।२२।१६ संक्रान्तिसंज्ञोऽयं ध्रुवः। अस्य मध्ये द्वादशराशीनां स्वैः स्वैः क्षेपकैर्युक्ते वारादिसंक्रान्तिर्भवति। यथा ध्रुवः ५।२२।१६ मेषसंक्रान्तिक्षेपेण ६।५८।२० युतो जातः १२।२०।३६ उपरि सप्तभक्ते शेषं५।२०।३६। एवं तिथिपत्रे गुरुवासरे घटी २०।३६ मेषसंक्रान्तिर्लग्ना। एवमन्या अपि संक्रान्तयो ज्ञेयाः ॥१३॥

अथ संक्रांत्यंतरालक्षेपकानि क्षिप्तानि लिख्यंते॥ रसा ६ इभाक्षा ५८ खयमा २० ध्रुवोजे वृषे यमा२बाणशरा ५५ जिनश्च २४॥ रसाः६खपक्षा २० त्रिशरा ५३ श्च युग्मे२कर्केऽश्विनौ२दंतिशरा ५८ इभाश्च ८ ॥ १४ ॥ सिंहे रसा ६ स्तर्कयमा २६ स्त्रिपक्षा २३ स्त्रीभियमा २ सर्पकराः २८

खपक्षाः २० ॥ जूकेऽधयः ४ पंचशराः ५५ कुचंद्राः ११ कौर्प्ये रसा ६ दंतिकृताः ४८ खदस्राः २० ॥ १५ ॥ चापे भुवः १ सप्तभुवो १७ द्विचंद्रा १२ मृगे करा २ स्तर्कगुणा ३६ स्त्रिवेदाः ४३ ॥ युगानि ४ रामा ३ स्त्रियमा २३ श्च कुंभेमीने शरा ५ द्दग्विशिखाः५२खपक्षाः२०॥१६॥

अथ संक्रान्तिक्षेपान्वृत्तत्रयेणाह—रसा इत्साक्षा इति, सिंहे रसा इति, चापे भुव इति—सुकराः यन्त्रे लिखिताः ॥ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	क्षेपम
६	२	६	२	६	२	४	६	१	२	४	५	वाराः
५८	५५	२०	५८	२६	२८	५५	४८	१७	२६	३	५२	घट्यः
२०	२४	५३	८	२३	२०	११	२०	१२	४३	२३	२०	पलानि
०	१	२	७	९	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०	१०

अथ तिथ्यानयनम्॥शाको बाणयुगाब्धिचंद्र १४४५ रहितो रुद्रै ११ र्हतोऽथो वियन्नागेला१७० प्तफलाधिको भव ११ युतः खाग्नि ३० हृतः शेषकम् ॥ क्षेपाः खेन्द्रनलेषु ३१० सप्त ७ खचराः शेषे दशा स्वे क्रमाद्युक्तं द्वादशधा १२ स्थितं हि तिथयः स्थूलाश्च संक्रान्तिजाः ॥ १७ ॥

अथ संक्रान्तितिथ्यानयनमाह—शाको बाण इति—स्वैः तिथिक्षेपैःशेषं द्वादशधा स्थितं युतं सत् संक्रान्तिजाः स्थूलास्तिथयः स्युःस्थूला इति ग्रहणाद्वारएवनियामकः पूर्वागते वारे या

तिथिर्भवति सा ग्राह्या इत्यर्थः। शेषं स्पष्टम्। यथा शाकः १५१४ बाणयुगाब्धिचन्द्रैः १४४५ रहितः ७१ रुद्रै ११ हतः ७८१ पृथक् स्थाप्यः ७८१ वियन्नागेलाभिः १८० वियत्सप्तेला १७० पातः भक्ते लब्धं ४ उपरि ७८ युक्ते जातं ७८५ भग ११ युतं ७९६ खाग्नियुक्तं ३० शेषं १६ लब्धस्य प्रयोजनं न। अयं ध्रुवः स्वस्वसंक्रान्तितिथिक्षेपैर्युतस्तिथिर्भवति। यथा मेषसंक्रान्तितिथिक्षेपेण ध्रुवः १६ युतं १६ एवं कृष्णप्रतिपदि मेषसंक्रान्तिर्ज्ञेया। एवमन्यापि तिथिः कार्या। परं वारनियामक इति रहस्यम्॥ १७॥

अथ द्वादशराशिस्वरूपम्॥ रूक्षः शैलचरश्चरोऽङ्घिचरणो रक्तोऽतिशब्दोऽल्पसूः प्राग्दिक्स्थो विषमोदयी दिनचरो मेषो नृसंज्ञो वृषः॥ स्त्री शुक्लो विषमोदयः स्थिरतनुर्याम्येश्वरो रात्रिगः शीताभः पृथिवीचरोऽङ्घिचरणो रूक्षो हि मध्यप्रजः॥ १८॥

अथ राशिस्वरूपमाह रूक्षइति—मेषोऽल्पसूः स्वल्पसंतानः॥ १८॥

युग्मो मध्यसवः शुकच्छविसमो ना द्विस्वभावोऽणकः शूद्रो घस्रचरो हि पश्चिमपतिः स्निग्धोऽतिशब्दो द्विपात्॥ कर्कस्तीक्ष्णपदा चरो बहुसवः स्निग्धोऽथ सौम्येश्वरो बह्वङ्घ्रिर्जलगश्च पाटलतनुः श्लेष्माधिकः शीघ्रगः॥ १९॥

युग्म इति—युग्मो मिथुनः मध्यसवो मध्यसंतानो नात्यल्पं नातिबहुसंतानः। कर्को बहुसवः बहुप्रसूतसंततिः॥ १९॥

सिंहोऽल्पप्रसवः स्थिरोऽङ्घ्रिचरणो रूक्षो द्युचारी
दृढः प्रागीशो वनगोऽथ धूसरतनुः शब्दाधिकः
पैत्तिकः ॥ स्त्रीराशिस्तुहिनो द्विपत्क्षितिचरः स्त्री
द्विःस्वभावोऽल्पसूः ॥ रूक्षो रात्रिचरश्च शुभ्ररु-
चिकः स्वल्पो ह्रसी याम्यपः ॥ २० ॥

सिंह इति—स्त्रीराशिः कन्यासहितः ॥ २० ॥

जूकः पश्चिमदिक्प्रभुश्चरगतिः स्वल्पप्रजः स्नेहवा-
न् चित्राभो मनुजोऽग्णकोथ सुकृशः कौर्प्यो वि-
शब्दो द्युगः ॥ शुक्रो रात्रिचरः स्थिरो जलचर-
स्तुल्योऽद्रमी चाल्पसूः स्निग्धः स्त्रीबहुपादतः क-
फयुतः सौम्येश्वरः शून्यकः ॥ २१ ॥

जूक इति—जूकस्तुला चित्राभो विविधवर्णः शूरो विश-
ब्दः शीतलः तुल्योद्रमी समोदयः कौर्प्यो वृश्चिकः ॥ २१ ॥

पूर्वार्द्धे धनुषे द्विपात्करककुप्स्वामी द्युगो निस्वनो
हेमाभो द्विशरीरको लघुतरोशीतस्तु तुल्योद्गमी ॥
एणोऽङ्घ्रिप्रपदोऽल्पसूर्जलचरःस्यातश्चरो रात्रिगः
स्त्री रुक्षस्तुहिनोऽथ पिंगलतनुः शब्दार्थसंलक्षितः
॥ २२ ॥ कुंभः पश्चिमदिक्प्रभुः स्थिरतनुः शू-
न्यो विपादः पुमान् स्निग्धांऽभः प्रसवोऽल्पको ज-
लचरो घस्रानुगोऽल्पोक्तिकृत् ॥ मीनोरात्रिचरो

ऽम्बुगश्च विपदः स्त्री द्विःस्वभावः कफी स्निग्धो भूरिसवोऽर्द्धशब्दसहितः सौम्येश्वरः पिंगलः ॥२३॥

पूर्वार्द्धमिति—एणो मृगोऽङ्घिमपदश्चतुश्चरणः शेषं स्पष्टम् ॥ २२ ॥ २३ ॥

दीर्घः कर्कभृतः षडेव कथितास्तुल्योदयात्पणमृगात् ह्रस्वाः स्युर्विषमोदयात्क्रियघटौ तुल्यौ निरुक्तौ च तौ ॥ मैत्री स्यात्सबला स्ववर्गविषयेऽहोरात्रिगानां भृशं चिन्त्यं राश्यनुसारतो हि सबलं प्राज्ञैः फलं राशिजम् ॥ २४ ॥ इति द्वादशराशिस्वरूपम् ॥

अथ मनुष्याणां ह्रस्वत्वदीर्घत्वसमत्वज्ञानाय राशीनां दीर्घंह्रस्वसमज्ञानमाह—

दीर्घ इति—क्रियघटौ मेषतुले तुल्यौ नातिदीर्घौ नातिह्रस्वौ शेषं स्पष्टं ॥ अहोरात्रिगानां लग्नानां स्ववर्गविषये सबला मैत्री। यथा—मेषसिंहधनुषोऽग्नयः वृषकन्यामृगाभूमयः मिथुनतुलाकुंभा वायवः कर्कवृश्चिकमीना जलानि इति । अग्निवायुराशीनां मिथो मैत्री।भूमिजलराशीनां मिथो मैत्री।एवं पुरुपराशेः पुरुपराशीनां मैत्री । स्त्रीणां स्त्रिया । दिवाचराणां दिवाचरैः। रात्रिचाराणां रात्रिचरैः। उक्तं च संज्ञातंत्रे—अग्निर्भूमिर्वायुर्वारि त्रैराशिकाख्याश्च अग्निसमीरौ॥पुरुषौ दिवाचरौ भूजलेस्त्रियौ॥ निशिगौ निजवर्गे मित्रत्वं परवर्गे शत्रुता च वयोरिति ॥२४॥

अथ ग्रहस्वरूपम्॥प्राचीशः स्थविरो दृढो वनचरः क्षत्री पतंगादियात्पित्ताढ्यो नृपतिः पुमान्न कटु-

तरो दुष्टः पशु र्हेम रुक्॥ चंद्रो रात्रिचरः कफी सुनयनः स्थूलः प्रलम्बो घृणी गौरो वैश्यपतिर्मृदुर्जलचरो वायव्यदिक् स्त्रीग्रहः ॥ २५ ॥ महियश्च पलश्च दुष्टखचरः क्षत्री चतुष्पात्कदुर्याम्येशो वनगोऽरुणः सुतनुवान् हिंस्रो युवा दग्धभूः ॥ सौम्यो मार्गचरः शिशुः शुभखगः शूद्रोऽथ सौम्याधिपः स्त्रीखेटः कनकप्रभुः सुमतिमान् जीवः सुवृत्तः खगः ॥ २६ ॥

अथ ग्रहस्वरूपमाह ॥

माहेय इति—सौम्यो बुधः जीवो जीवचिन्ताकारकः सुवृत्तो वर्त्तुलः खगः पक्षी। पक्षिणौ बुधसौरी इति वचनात्॥२५॥२६॥

जीवो ग्रामचरो द्विपाच्छुभखगः पीतो द्विजो वर्तुलो वित्तेशो मधुरो वणिङ् नरवरो हीशानदिक्पालकः ॥ शुक्रः स्त्री जलगो द्विजः क्षितिचरः श्लेष्मान्वितोऽथो द्विपात् रूक्षाभो चलगोतिसौम्यखचरस्त्वाग्नेयपश्चाम्लकः ॥ २७ ॥ मन्दः कृष्णतनुः स्थिरो वनचरो लोहः कृशो वानिलो दीर्घो म्लेच्छपतिः खलो वरुणदिक्स्वामी खगस्तुंबरः ॥ प्राहुर्मन्दवदत्र केचन बुधा राहुर्निपादोऽस्थिपः सर्पः सोथ सवान्दृष्टिविषये चेत्थं ग्रहाणां फलम् ॥२८॥ इति ग्रहस्वरूपम् ॥

मन्द इति—शनिस्तुंबरःकषायरसः खगःपक्षी।राहुःशनिवत्

क्षेपः परं सोपि राहुः निषादः निषादजातिर्ज्ञेयः अस्थिपः अस्थिस्वामी सर्पो भुजङ्गः उक्तं च संज्ञातन्त्रे—शनिवद्राहुर्ज्ञेयः सर्पोऽपि निषादजातिरपितज्ज्ञैरिति॥सवाब्ददृष्टिविषये सवो जन्मकालेऽब्दः वर्षसमयस्तयोर्दर्शनविषये अवलोकने इत्थं पूर्वोक्तं ग्रहाणां फलं ज्ञेयम् ॥ २८ ॥

अथ भावस्वरूपम् ॥ तन्वादिभावास्तनुवित्तबन्धुसुहृत्सुतसुतारिप्रमदाविनाशाः॥ धर्मास्यकर्मायइति व्ययश्च लग्नं तथा राशिगृहं च होरा ॥२९॥ सुखासुखं क्लेशवयःप्रमाणं हानिस्तथा वर्णविचिंतनं च॥शीलादिजातिस्तनुतो धनांश्च मैत्रीं तथा राशिगृहं च होरा द्रव्यादिधात्वाद्यखिलं विचिंत्यम् ॥ ३० ॥

अथ भावस्वरूपमाह—

तन्वादिभावा इति—शीलादिजातिः शील आचारः जातयः ब्राह्मणाद्याः ॥ २९ ॥ ३० ॥

सहोत्थसौख्यं सहजादिचिन्त्यं सुखासुखं क्षेत्रगृहप्रवेशाः ॥ आरामभैषज्यनिधिप्रकार्य्यं सुताच्च विद्यात्सुतसौख्यकं च ॥ ३१ ॥ कुष्ठप्रमेहादिरुजो व्रणानि पराङ्गनामातुलवर्गकादि ॥ दासादिकं धान्यचतुष्पदाद्यं चिंत्यं हि शत्रोर्भवनाच्च सर्वम् ॥ ३२ ॥ मदाच्चवाणिज्यविवादचौर्य्यं दुरोदरं स्त्री च गमागमादि ॥ मृतेश्च मृत्युश्चिरवस्तुकार्यं रुग्व्याकुलाद्यं खलु नष्टमायुः ॥ ३३ ॥

दुरोदरं द्यूतम् ॥ ३१ ॥ ३२ ॥ ३३ ॥

दीक्षाध्वयात्राखिलधर्म्मभाग्यं पुरादिगेहाद्यखिलं च धर्म्यात् ॥ कर्मांच्च वृत्तिः क्रयविक्रयादि स्वाचारकर्माऽखिलराजकार्य्यम् ॥ ३४ ॥ लाभात्सुखार्थागमनं विलासमकुप्यकुप्यायपदं कणाद्यम् ॥ व्ययाह्वयेऽरिव्यसनं स्वबन्धुविद्वेषकूटाद्यखिलं विलोक्यम्॥ ३५॥ इति भावस्वरूपम्॥

लाभादिति—अकुप्यकुप्येति घटिते च सुवर्णे रूप्ये च अकुप्यं नाम उच्यते । स्यालकादिधनं नाम कुप्यं रूप्यहेमाख्यं 'कुप्यमन्यधनं भवेदिति' हलायुधः ॥३४॥३५॥

अथ ग्रहसाधनम्॥ विना ग्रहैः स्पष्टतरैर्न किञ्चित्फलं प्रवक्तुं नितरां क्षमः स्यात्॥ यतः खगानां फलसाधनार्थं क्रमाद्ब्रुवे दैवविदां हिताय ॥ ३६ ॥ गतघटीभिरथोंन्तरजा लवा विनिहता निखिलर्क्षघटीहृताः ॥ लवमुखेन युतो गतखेचरस्तदपि वक्रगते रहितः स्फुटम् ॥ ३७ ॥

अथ गत्यानयनम् । गतघटीभिरिति—अथो आनन्तर्ये गतगम्ययोर्ग्रहयोरन्तरजा लवा अंशा गतघटीभिर्गतेष्टघटिकाभिर्विनिहता गुणिताः निखिलर्क्षघटीहृताः सर्वर्क्षघटीभक्ताः लब्धेनांशादिना गतो ग्रहो युतः सन् स्पष्टः स्यात् । तदपि लवादि वक्रगते वक्रिणि गते रहितः कार्यः स्पष्टः स्यात् ॥३६॥३७॥

अथ वक्रग्रहगत्यानयनम्। षष्ट्या ६० हता अन्तरभागलिप्तिका अधःस्थिताभिर्विकलासमन्वि-

ताः ॥ सर्वर्क्षनाडीविहृतास्तु वक्रिणां मार्गे स्थितानां च कलादिका गतिः ॥ ३८ ॥

अथ वक्रग्रहत्यानयनम्॥पश्चा हृता इति—स्पष्टम्॥३८॥

श्रीसूर्यतुल्या करणोत्तमाद्वा स्पष्टा ग्रहा राजमृगांकतश्च ॥ पञ्चाङ्गपत्रादथ वच्मि सम्यक् सुसंप्रदायाद्विदुषां सुखार्थम् ॥ ३९ ॥ खखवियद्गजवेदमिताः कलाः ४८००० दिनगतिः खलु सर्वघटीहृताः॥अथ शराब्धियुगै ४४५ रहितः शको व्यपहृतः खरसैः ६० स्वनवांशकाः ॥ ४० ॥ इति ग्रहसाधनम् ॥

अथ रविस्पष्टीकरणं । तत्र पूर्वगतेष्टनाडीकरणं तत्र लौकिकज्येष्ठवदोचतुर्थ्यां रविवासरे वृषसंक्रान्तिः घटी १७ पल३२ उपरान्तं लग्ना तेनेष्यघटिकाः ४१।४७। अथ त्रयोदश्यां तिथौ उदयादगतघटी८।५८ समये रवेः स्पष्टीकरणं तेन तद्दिनघटिकाः ८।५८वृषसंक्रान्तिप्रवेशदिनेष्टदिनयोर्मध्ये दिनानि ९ एतेषां घटचः ५४० एवमेतासां त्रिषु स्थानेषु स्थितानां घटीनां ४२। २७।८।५८।५४० योगो गतेष्यघटिका ५९१।२५ । अथ सर्वर्क्षनाडीकरणं वृषसंक्रान्तेर्घटयः४२।२७ ततः परं त्रयोदश्यां घटचः ४३।३० यावत्कृत्तिकायां रविस्ततो रोहिण्यां तेन तद्दिने घटिकाः ४३।३० वृषसंक्रांतिदिवसे रोहिणीनक्षत्रे यस्मिन्दिने रविरागतस्तयोर्विवरे दिनानि९तेषां घटयः ५४० एवं सर्वासां ४२।२७।४३।३०।५४० योगः । अर्द्धाभ्यधिकत्वात् एका घटी अधिका कार्य्या सर्वर्क्षघटयः ६२६ ।गतघटीभिरथो

तरजालत्वा इति इष्टकालात्पूर्वं वृषादौ गतग्रहः १।०।०।० इष्टकालादग्रे रोहिण्यादौ गम्यो ग्रहः१।१०।०।० उभयोरंतरजांशाः१।१०।०।०गतघटीभिः४९।२५ गुणिताः ५९।१४।१० सर्वर्क्षनाड्यः ६२६ भक्ता लब्धेनांशादिना ९।२६।५१ गतग्रहो १।०।०।० युतः १।९।२६।५१ जातः इष्टकालिकः स्पष्टो रविः।
अथ गतिसाधनं–खखवियदिति—खखवियद्गजवेद ४८००० मिता विकलाः सर्वर्क्षघटीहृता संक्ताः सत्यः कला इति कलाद्यागतिर्भवति। शेषं स्पष्टं। समग्रनक्षत्रे ४८००० एता विकला ग्राह्याः एकस्मिन्नक्षत्रे पादे २०० कला चतुर्षु पादेषु ८०० कला भवन्ति तेनैकस्मिन्पादे २०० कलाःषष्ट्या संगुण्य सर्वर्क्षनाडीभिर्भक्ता सत्यः लब्धं कलादिका गतिर्भवति। एवमन्येष्वपि पादत्रयेषु ज्ञेयं। अथ त्रिपादगतनक्षत्रत्वात्षष्ट्या ६० खषट् ६० गुणिताः गुण्यसर्वर्क्षनाडीभिर्भक्ताः सत्यं लब्धं कलादिका गतिर्भवति। जाता ३६००० सर्वर्क्षनाडीभि ३२६ र्भक्ता लब्धं कलादिका गतिः ५७।३० एकस्मिन् नक्षत्रपादे त्रयोंऽशा विंशतिः कलाः प्रमाणं ज्ञेयं॥ अथ चन्द्रस्पष्टीकरणं भरणिस्थचंद्रस्य गतघटिकाः ९।४१ सर्वर्क्षघटिकाः ६१।१३ अत्र गतग्रह० १३।२०।० भरण्यादौ गम्यो ग्रहः कृत्तिकादौ ०।२६।४०।० अनयोरन्तरे अंशादि ०।१३।२०।० गतघटीभिः ९।४७ मूत्रिकपा गुणितं १३०।३६४० सवर्णितं ७८२६।४ सवर्णितसर्वर्क्षघटीभिः३६७भक्ते लब्धेनांशादिना२।७।५१ गतग्रहो ०।१३।२०।० युतः ०।१५।२७।५ इष्टकालिकःस्पष्टश्चंद्रः।
अथ गतिः। समग्रनक्षत्रत्वात् ४८००० विकला सर्वर्क्षनाडीभिः ६१।१३भक्ता लब्धं गतिः७८४।६।अथ भौमस्पष्टीकरणम्
आर्द्रास्थभौमस्य गतघटिकाः १०७७ सर्वर्क्षनाड्यश्च १२२९

आर्द्रादौ गतखेटः २।६।५० पुनर्वस्वादौ गम्यो ग्रहः ३।२०।०।० उभयोरंशादि ३।२०।०।० गतेष्टनाड्या १०७७ संगुण्य सर्वर्क्षनाड्या १२२९ विभज्य लब्धेनांशादिना १।३४।१२ गतग्रहो २।६।४० युतो जातः स्पष्टो भौमः ।२।१८।२१।१२ यत्र गुण्यो गुणकश्च सावयवो भवति तत्र गोमूत्रिकागुणनं कार्यम्। यत्र भाज्यभाजकौ सावयौ स्यातां तत्र सवर्णभागो हार्य इति रीतिः ॥ अथ गतिः विकला ४८००० सर्वर्क्षनाड्यः १२२९ भक्ता लब्धं गतिः ३८।५४ । अथ बुधस्पष्टीकरणं ॥ तत्र बुधो वक्री तेन अष्टम्यां तिथौ घट्यः ६।५४१ चेद्वक्री जातः तेनेष्टघट्यः ५३।६ तदनु वक्रदिनेष्टदिनयोर्मध्ये दिनानि५ तेषां घट्यः३००इष्टघट्यः८।५८एतासां योगो गतेष्टनाड्यः३६२।४ स्वल्पत्वात्पलानि त्याज्यानि।अथ सर्वर्क्षघटीकरणं।वक्रदिनघट्यः५३।०६ततो वक्रदिनादग्रे पष्ट्योपघट्यः४५।३९ समये पुनः कृत्तिकायां बुधः आगतः तेनेता एव घट्यः ४५।३९। वक्रदिनमध्ये दिनानि १२ तेषां घट्यः ७२० सर्वासां योगः ८१८।४५ सर्वर्क्षनाड्यः।अथग्रहसाधनं यस्मिन्दिने ग्रहो वक्री जातस्तत्रेदृशो ग्रहस्तिथिपत्रे गणितागतः१।१८।५०।२९ वक्रदिनाहं प्रत्यहं विलोमं व्रजन् अग्रे पुनः कृत्तिकायामागतस्तत्रेदृशो ग्रहो गम्यः १।१०।०।० । गतगम्ययोरन्तरंशादिः ८।५०।२४गतेष्टनाड्या ३६२ गुणितं पष्ट्याटाप्य त्रिस्थं फलं ३२००।४।४० पष्ट्या गुणितं अधःकलायुतं १९२००४।४० सवर्णितसर्वर्क्षनाड्या ४९।१२५ भक्तं लब्धेनांशादिना ३।५४।३० वक्रत्वाद्गतग्रहो १।१८।५०।२४ हीनः १।१४।५५।५४ स्पष्टो बुधः॥अथ गतिः वक्रत्वादंतरांशाः ८५०।२४ पष्ट्या गुणिताः ५३।२४ सवर्ण्य ३१८२४ सवर्णितसर्वनाड्या ४९

१२५ भक्ता लब्धं कलादिगतिर्भवति ३८।५२ ॥ अथ गुरुः गतेष्टनाड्या ९६७।५२ अंतरांशाः३।२० गुणिताः ३२२६। १३।२० सर्वर्क्षनाड्या २६३८।२५ भक्ता लब्धेनांशादिना १।१२।३२ गतग्रहो १०।६।४०।० युतः १०।७।५२।३२ स्पष्टो गुरुः॥अथ गतिः पादगतत्वात्पष्ट्या६० द्विशती २०० गुणिताः १२०० सर्वर्क्षनाड्या २६६८।२५ भक्तं लब्धा गतिः ४।२९।अथ शुक्रः गतेष्टनाड्या १२२९ अंतरांशाः १३२० संगुण्य १६६।२८।४ सर्वर्क्षनाड्या ६४८।४८ भक्ता लब्धेनांशादिना ०।१५।२३ गतग्रहो ११।०।०।० युतः ११।०।१५। २३।अथगतिः ७३।५२॥अथशनिः॥तत्र चैत्रपौर्णमास्यां-घटी ३८।४९ ततः परं मार्गी जातस्तेनैष्यघट्यः २।११। तदनु ज्येष्ठवदी १३ इष्टघटी ८।५८ मार्गीदिनेष्टदिनयोर्मध्ये दिनानि ४२ तेषां घट्यः ३५२० एतासां योगो गतेष्टघट्यः २५५९ अथ सर्वर्क्षनाडीमार्गीदिने एष्यघटिकाः२।११। तदनु लौकिकआषाढवदी २ दिने घटी ३०।४३ यावन्मार्गीदिनपूर्णमासी आषाढवदीद्वितीययोरन्तरे दिनानि६०तेषां घट्यः३६०० मर्वासां योगः सर्वर्क्षनाड्यः ३६५१।५४। अथ साधनम्। यस्मिन्दिने मार्गी जातस्तद्देशो ग्रहः ३।१६।५८।१९ तिथिपत्रे गणितागतः स्पष्टो गतः॥अग्रे सार्पे२शनिस्तत्रेदृशो ग्रहो गम्यः ३।२०।५० अनयोरन्तरांशाः ३।११४१ गतेष्टनाड्या गोमूत्रिकया गुणिताः ७७२११९९।४५ सवर्णितसर्वर्क्षनाड्या २१ ९२१४ भक्ता लब्धेनांशादिना २।६।५२ गतग्रहो मार्गत्वात् ३।१६।५८।१९ युतः३।१९।५।११स्पष्टः ॥ अंतरांशाः ३।११ ३।१५ घट्या ६० गुणिताः १८११९१ सर्वर्क्षनाड्यः २१९११

भक्तवा लब्धं गतिः३।५९।अथ राहुस्पष्टीकरणम् । ज्येष्ठवद्योमतिपदि १३।२६ परतः कृत्तिकायां द्वितीयपादे आगतस्तैनैष्यघटिकाः ४६।३४ प्रतिपत्रयोदश्योरंतरेदिनानि१२तेषांघट्यः ७२० इष्टघटी ८।५८ सर्वासां योगः ७७६।३२।अथ सर्वर्क्षनाडीकरणम् पूर्वागतैष्यघटिका ४६।३४ अग्रे श्रावणवदी ५ दिने घटी६।५५ यावत्पादः अनयोरंतरे दिनानि६२ तेषां घट्यः ३७२० सर्वासां योगः सर्वर्क्षनाड्यः३७७३।१३९ राहुः सर्वदा वक्री तेन विलोमं व्रजनात् ग्रहः१।३।२०।०गम्यो ग्रहः १०।०।० अनयोरंतरांशाः ३।२०।० गतेष्टनाड्या गुणिताः सर्वर्क्षनाड्या भक्ताः लब्धेनांशादिना विलोमं ०।४१।६ वक्रत्वाद्गतग्रहो १।३।२०।० हीनः स्पष्टो राहुः १।२।३८।५४ गतिः३।११सर्वदा तुल्यएव सपड्भो राहुः केतुर्भवेत्७।२।१८।५४ ग ०३।११ ॥ अथ सर्वेष्टकालिका ग्रहास्तिथिपत्रोपरि कृताः सुगमत्वात्परं करणोपरि कृत्वा वास्तवा ज्ञेयाःगुरुशनिराहवः पादगताः स्पष्टाः कार्याःअन्ये तु एकपादगताद्विपादगताः त्रिपादगताः

सू	च	म	बु	गु	शु	श	रा	के	स्पष्टग्रहा
१	०	२	१	१०	१	३	१	७	इष्टका
९	१५	१८	१४	७	१०	१९	२	२	लिका
२६	१७	२१	५५	५२	१५	५	३८	३८	लिखि
४६	५१	३	५४	३२	१३	११	५४	५४	ताचेति
५७	७८४	३८	३८	४	७३	२	३	३	गतयः
३०	६	४८	५२	२९	२	५९	११	११	

लंकोदयफलानि	चरखंडाः	उदयः
१ २७८ मीन	५५ हीनः	१ २२३ मीन
२ २९९ कुंभ	४४ हीनः	२ २५५ कुंभ
३ ३२३ मकर	१८ हीन	३ ३०५ मकर
४ ३२३ धन	१८ युत	४ ३४१ धन -
५ २९९ वृश्चिक	४४ युतः	५ ३४३ वृश्चिक
६ २७८ तुला	५५ युतः	६ ३२३ तुला

समनक्षत्रगताः यथायोग्यं स्पष्टः कार्या इति विशेषः॥अथायनांशसाधनम् । अथ शराब्धियुगैरिलि स्पष्टः। यथा शाकः१५१६शराब्धियुगैर्हीनः ४४५ जातः१०७१षष्ट्या६० भक्तो लब्धमयनांशाः १७।५१ चैत्रान्मासौ २ मतिविकलाः ५ अधिकाः कार्याः तेनात्र १ मासस्तेन विकलाः ५ अधिकाः १७।५१।५ ॥ ४० ॥

सूर्यो वर्षसमुद्भवो न हि भवेज्जन्मार्कतुल्यो यदा तद्गत्या विहृतं तयोश्च विवरं लब्धं च हीनान्वितं वर्षावेशघटीपलेषु सततं वर्षार्कतोल्पाधिके जन्मोऽथो द्युमणौ हि वर्षसमयस्त्वेवं भवेत्प्रस्फुटः॥४१ ॥

अथ वर्षसमयस्य संस्कारमाह—सूर्यो वर्षसमुद्भव इति—लब्धं घट्यादिफलं वर्षप्रवेशघटीपलेषु वर्षसूर्य्यात् अल्पाधिके जन्मोत्थे सूर्य्ये हीनान्वितं कार्यं यथा वर्षसूर्य्याज्जन्मकालीनः सूर्योऽल्पस्तदा हीनमधिकश्चेत्तदा युतं एवं वर्षप्रवेशसमयः स्पष्टो भवति॥ततः तत्कालीना स्पष्टाः कार्याः॥यथा वर्षसूर्यः १।९।२६।५१ जन्मसूर्यो १।९।२६।४६ अनयोरंतरं ०।०।०।५ गत्या ५७।३० सवर्णितया ३४।५० सवर्णितमंतरं ३०० भक्तं लब्धं घट्यादि ०।५ इदं वर्षप्रवेशघटीपलेषु ५।५८ वर्षसूर्य्याज्जन्मसूर्योल्पस्तेन हीनं जातं ८।५३ अस्मात्प्राग्वत्साधितः सूर्यो जन्मसूर्यतुल्यो जातः१।९।२६।४९ गतिः५७।३०। एवं सर्वेऽपि ग्रहाः साध्याः ॥ स्वल्पांतरत्वात् कृत्वा वर्षप्रवेशे जन्मसूर्यो नियामक इति ॥ ४१ ॥

लङ्कोदयाः कुंजरशैलदस्रा२७८गोसिद्धदस्रा२९९ त्रिरदा ३२३ विनाड्यः ॥ हीनाश्चराद्धैः

क्रमतः समेता व्यस्तैर्विलोमा भवनोदयाः षट् ॥४२॥तुलादितः षट् च विलोमतः स्युस्त्रिस्थाक्षभासा निहता क्रमेण॥दिग्भि१०र्गजैः८सत्रिलवा ३ग्निभिश्च चराख्यखंडानि पलात्मकानि॥४३॥ अयनलवयुतार्कांद्बाहुराशेस्तु संख्या चरसकलयुतिश्चाभुक्तखंडांशघातात् ॥ गगनगुणविभागे३० युक् चरं स्याद्दणं स्वं भवति हि खलु सूर्यात्तोलयोस्तत्पलाद्यम्॥ ४४ ॥

अथलग्नानयनं तदुपयोगिशनिस्वदेशलग्नप्रमाणान्याह ॥ लंकोदया इत्यादि षट् श्लोकाः सुगमाः ॥ उदाहरणम्——मेषादीनां प्रमाणं यंत्रतो ज्ञेयं । चरखंडार्थं शिवपुर्यां अक्षप्रभा ५।३० त्रिस्था ५।३०।५३०।५।३० यथाक्रमेण दिग्भि१० र्गजैः ८ सत्रिलवाग्निभि ३।२० र्गुणिता ५५।४४।१८ चरखंडानि चरफलार्थं अपनलवा इति ॥ स्थापितः सूर्यः १।९।२६।४६ अयनांशैर्युक्तः १७।५१।५ जातः १।२७।१२।५१ अस्य भुजोपमे च राशिसंख्या १ चरखंडकः ५५ भुक्तं शेषांशेन २७।१७।५१ भोग्यखंडं ४४ गुणितं १२०१ शेषं त्याज्यं त्रिंशद्भक्तं लब्धेन ४० भुक्तचरखंडं ५५ युतं ९५ सायनसूर्योत्तरगोलेन ऋणसंज्ञानि ॥ ४२ ॥ ॥ ४२ ॥ ४३ ॥ ४४ ॥

युक्ता विहीनाश्चरनाडिकाभिः पंचेंदुनाड्यः १५ क्रमशो भवेताम् ॥ द्युरात्रिखंडे खलु सौम्यगेऽर्के याम्येऽन्यथा ते परिकल्पनीये ॥ ४५ ॥.

दिनमानार्थं युक्ता विहीना इति—पंचेंदुनाड्यः १५ द्विधा १५ उत्तरगोलत्वाच्चरघटीभिः १।३५ युक्ता विहीनाश्च जातं दिनार्द्धं १६।३५ रात्र्यर्द्धं १३।२५ दिनमानं ३३।१० रात्रिमानं २६।५० ॥ ४५ ॥

भानोर्भोग्यलवा निजोदयपलैर्निघ्नाः खरामै३० र्हृता स्तद्भोग्यं तपनस्य चेष्टपलतः शोध्यं च शेषात्त्यजेत् ॥ तत्पश्चादुदयात्खराम ३० निहतं शेषं त्वशुद्धोद्धृतं तत्पूर्वैर्भवनैर्युतं क्रियमुखैर्लग्नं च-लांशोनितम् ॥ ४६ ॥

अथ लग्नसाधनम्—

भानोर्भोग्यलवा इति—स्थापितः सायनसूर्यः १।२७। १७।५१ अस्यांशादि २७।१७।५१ त्रिंशन्मध्ये शोधितं भोग्यांशादि २।४२।९ उदयपलम्रवृषस्य स्वदेशीयप्रमाणेन २५५ गुणितं ६८९।८।१५ शेषं त्याज्यं उपरि ६८९ त्रिंशद्भक्तं लब्धं २३ इदं सूर्य्यस्य भोग्यं तदिष्टघटीनां ८।५३ पलेभ्यः ५३३ शोधितं ५१० अस्मात्पश्चादुदयादिति मिथुनस्य पलानि ३०५ शोधितानि शेषं २०५ त्रिंशद्गुणं ६१५० अशुद्धेन कर्कप्रमाणेन ३४१ भक्ते लब्धमंशादि १८।२।६ अशुद्धपूर्वमेषादिगणनया मिथुनं तेन युतं ३।१८।२।६ अयनांशैर्हीनं ३।०।११।० स्पष्टलग्नम् ॥ ४६ ॥

स्यादल्पकालो रविभोग्यतस्तु निघ्नः खरामै३० र्निजभोदयाप्तम् ॥ फलं खेरंशयुतं विलग्नं स्पष्टं च रात्रौ हि सषड्भसूर्य्यात् ॥ ४७ ॥

अथ भोग्यास्वल्पे इष्टकाले किं कर्तव्यमित्याह—

स्यादल्पकाल इति—कल्पितेष्टपलानि १० रविभोग्यात् २३ न्यूनानि तेनेष्टकालः १०। खरामै ३० र्गुणितः ३०० उदयपलमवृषपले २५५ र्हते लब्धेनांशादिना १। १० ३५ सूर्यः १। २७। १७। ५१ युतः। १। २८। २६ अयनांशहीनः १। १७। ३७। ५१ लग्नं। रात्राविष्टकाले सपड्भात्सूर्याल्लग्नं पूर्ववत् साध्यम्॥ ४७॥

अथ ऋणलग्नसाधनम्॥ भुक्तं व्यस्तविनाडितः परिहरेत्सूर्यस्य भुक्तांशकात् प्राग्राश्युदयांश्च शून्यभुवनै ३० र्निघ्नं त्वशुद्धांशकम्॥ शेषं भोग्यभशेषतश्चरलवैर्हीनं विलग्नं स्फुटं व्यस्तं तद्दिवसावशेषसमये युक्तात्सपड्भार्कतः॥ ४८॥

अथ ऋणलग्नसाधनम्—

भुक्तं व्यस्तविनाडितः इति—भुक्तांशाद्भोग्यसाधनवत्सूर्यस्य यद्भुक्तमागम्यते तद्व्यस्तविनाडितो विलोमेष्टकालपलतो दिनावशेषपलेभ्यो वा रात्रिशेषपलेभ्यः परिहरेत्। शोधयेत्। शेषात्तत्प्राग्राश्युदयान् त्यजेत्। यस्य राशेर्भुक्तं कृतं तत्पूर्वराशिरादादित्यर्थः। शेषं त्रिंशद्गुणितं अशुद्धराशिपलैर्भक्तं लब्धमंशादि। केवलादंशादिरहिताः तत्सूर्यराशौ अथवा अशुद्धराश्यंशकात् शोधयेत्। अयनांशैर्हीनं ऋणलग्नं स्फुटं स्यात्। यदा दिनावशेपास्तसमयात् पूर्वं लग्नं साध्यते, तदा सषड्सूर्यात्साध्यं दशमलग्नसाधने दर्शयिष्यामः॥४८॥

अथ भावसाधनम्॥ घस्रार्धात्खलु यातकालजनिता नाड्यो विशोध्या नतं पूर्वं स्याद्दिवसार्धतो

गतघटीतुल्यं नतं पश्चिमे ॥ प्राग्भागे क्षणदावशेषघटिकायुक्तं दिनार्धं नतं तस्याम्भुक्तघटीयुतं दिनपलं स्यात्पश्चिमे तद्विदाम् ॥ ४९ ॥

अथ भावसाधनार्थं पूर्वनतादिसाधनमाह—

घस्रार्द्धादिति—पातकालजनिता नाड्यः उदयादिभक्ता नाड्यो घस्रार्द्धाद्दिनार्धाच्छोध्याः पात्याः। शेषं पूर्वं नतं स्यात्। दिनार्धाद्यावंतो गता घटीस्तत्तुल्यं नतं पश्चिमे। शेषघटीदिनपलयोरंतरमित्यर्थ। क्षणदावशेषघटिकायुतं रात्रिशेषघटीयुतं दिनदलं प्राग्भागे पूर्वं नतं स्यात्। तस्य रात्रेर्भुक्तघटीयुतं दिनदलं पश्चिमे नतं स्यात्। तद्विदां नतज्ञानिनाम् ४९॥

नतोपरिभावसाधनम् ॥ प्राङ्नप्राहणसंज्ञिकं कथितवह्नंकोदयैर्यद्भवेत लग्नं तद्दशमाह्वयं क्रमतनुः प्रत्यङ्नतात्सांगभम् ॥ वेश्म स्याद्वनितागृहं रसभयुक् लग्नश्च पूर्वामिधं लग्नं चांबुगृहाद्विशोध्य हिबुकं जायाभिधात्सप्तमम् ॥ ५० ॥ आकाशाद्दशमं विलग्नवशतस्त्यक्त्वा गुणांशैस्ततो युक्तानि द्विशराष्टलाभभवनान्येवं ततस्तैर्युतः ॥ रामांशः सहजारिपुण्यभवनाद्यंत्यं क्रमात्साधयेत् संधिः स्यात्खलु भावयोगदलतः स्पष्टो विलग्नादितः ॥ ५१ ॥

अथ दशमलग्नसाधनम्—

प्रङ्नप्राहणइति—यदि प्राक्नतं स्यात्तदा संदेवेष्टकालं प्रकल्प्य सूर्याद्व्ह्नंकोदयपलैः कथितवत् यल्लग्नं भवेत् तद्-

शमाह्वयं लग्नं ज्ञेयं । यदि पश्चिमनतं तदा नतमेवेष्टकालं प्रकल्प्य लंकोदयपलैः पूर्ववद्यत्क्रमलग्नं तदेव दशमलग्नं । तद्दशमं सांशं ६ भं षड्राशियुक्तं वेश्म चतुर्थं स्यात् । पूर्वाभिधं लग्नं मुख्यलग्नं रसभयुक् षड्राशियुतं वनितागृहं सप्तमो भावः स्यात् । यथा उदयाद्गतघटी ८ । ५३ दिनदल १६ । ५३ योरंतरः ७ । ४२ प्राक् त्रिंशद्युतं २२ । १८ उन्नतं ।

अथ प्राक्नतत्वाद्दशलग्नसाधनम्—यथा भुक्तव्यस्त इति स्थापितः सायनो रविः १ । २७ । १७ । ५१ । अस्य भुक्तांशाः २० । १७ । ५१ उदयपलैर्लंकोदयस्य वृषस्य पले २९९ गुणिताः ८१६२ त्रिंशद्भक्ताः २७२ । इदं रवेर्भुक्तं पूर्वनतरूपेष्टकालपलेन ४६२ शोधितं १९० अस्माद्विपरीता न लग्नानि शोध्यानि अत्र न शुद्ध्यंति तेन शेषं १९० त्रिंशद्गुणितं ५७०० ॥ अशुद्धमेषप्रमाणेन् २७८ भक्ता लब्धमंशादि ॥ २० । ३० । १२ केवलात्सूर्यराशेर्वा अशुद्धलग्नात् १ । ० । ० । १ सषड्भं ९ । ० । ११ । १ इदं सप्तमलग्नं दशमं ११ । २१ । ३८ । ४३ सषड्जातं चतुर्थं लग्नं ५ । २१ । ३८ । ४३ ॥ अथ भावसाधनम् । लग्नं चांबुगृहादिति—लग्नं अंबुगृहाच्चतुर्थभवनाद्विशोध्य हिबुकं जायाभिधात्सप्तमभावाद्विशोध्य सप्तमं आकाशाद्दशमाद्विशोध्य दशमं विलग्नवशतो लग्नात्यक्त्वा ततश्चतुर्णां शेषाणां गुणांशानां यो तृतीयो भागस्तेन क्रमेण लग्नचतुर्थसप्तदशमभावाः संतो द्वितीयपंचमैकादश भावा भवंति । एतदुक्तं भवति । प्रथमशेषस्य तृतीयभागेन लग्नं युतं द्वितीयोभावः । द्वितीयशेषस्य तृतीयभागेन चतुर्थं युतं पंचमो भावः । तृतीयशेषस्य तृतीयांशेन सप्तमं युतमष्टमो भावः । चतुर्थशेषस्य तृतीयांशेन दशमं युतं । एकादशो भावः । ततस्तैर्द्दिशराष्ट २ । ५ । ८

भवनैः स्वस्वरामांशं पूर्ववद्युतं क्रमेण सहजारिपुण्यभवनानि । अंत्यं च तृतीयषष्ठनवमद्वादशभवनानि साधयेत् । अथवा प्रथमतृतीयांशं लग्नयुतं द्वितीयो भावः। द्वितीयभवनयुतं तृतीयो भावः ततस्तमेव तृतीयांशं द्वि२ राशिच्युतं चतुर्थे युतं पंचमः। पंचमयुतं षष्ठो भाव इति।ततः एते षड्राशियुता अपरे क्रमेण षड् भावा भवंति। भावयोगदलतः विलग्नादितः स्पष्टः संधिर्भवति । ततः प्रथमद्वितीयभावयोर्योगस्तस्यार्धं प्रथमद्वितीयभावसंधिः । एवमग्रेऽपि द्वादशभावप्रथमभावयोर्योगस्यार्धे द्वादशभावप्रथमभावसंधिः स्यात् । अथ च प्रथमसंधौ तृतीयांशं प्रोक्षिप्ते द्वितीयसंधिः । द्वितीयसंधौ क्षिप्ते तृतीयसंधिः । तृतीयसंधौ एकराशियुते चतुर्थसंधिः । चतुर्थसंधौ द्विच्युतं युतं पञ्चमसंधिः । पञ्चमसंधौ युतं षष्ठसंधिः एते षड्राशियुता अन्ये संधयो भवंति । अथोदाहरणम्-३।०।११।१चतुर्थभावा५।२९।३८।४३ च्छोधितं २।२९।२७।४२ चतुर्थे ५ । २९ । ३८ । ४६ सप्तमभवना ९ । ० । ११ । १ च्छोधितं शेषं ३ । ८। ३२ । १८ सप्तमं ९ । ० । ११ । १ दशमभवना ११ । २९ । ३८ । ४३

अथ भावाः ससंधयः

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२		सं	सं	सं	सं	सं	सं	सं	सं	सं	सं	सं	सं
३	३	४	५	६	७	९	९	१०	११	०	१	अथ संधिः	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	०	१	२
०	२५	२४	२९	२४	२५	०	२५	२४	२९	२४	२५		१३	१०	८	८	१०	१३	१३	१०	८	८	१०	१३
११	२०	२९	३८	२९	२०	११	२०	२९	३८	२९	२०		५५	५४	४	४	५४	४५	४५	५४	४	४	५४	४५
१	२५	२९	४३	२९	१५	१	१५	२९	४३	२९	१५		३८	५७	६	६	१२	३८	३८	५७	६	६	५२	३८

मेषादिद्वादशराशीनां भावाः प्रतिभावस्य संधिश्चात्र लिखिताः । अर्द्धान्तस्थाः ।

न् २ । २१ । २७ । ४३ । दशमं ११ । २१ । ३८ । ४३ ल-ग्नात् ३ । ० । ११ । १ शोधितं ३ । ८ । ३२ । १८ एषां शे-षाणां क्रमेण तृतीयो भागः ० । २७ । ९ । १४ पुनः १ । २ । ५० ४६ प्रथमतृतीयांशं ० । २७ । ९ । १४ लग्ने ३ । ० । ११ । १ युतं द्वितीयो भावः ३ । १७ । १० । १५ द्वितीयतृतीयांशं १ । २।५० । ४६ चतुर्थे भावे ५ । २१ । ३८ । ४३ युतं पञ्चमो भावः ६ । २४ । २९ । २९ तृतीयतृतीयांशं ० । २७ । ९ । १४ सप्तमभावे ९ । ० । ११ । १ युतमष्टमो भावः ९ । २७ । २० । १५ चतुर्थतृतीयांशं १ । २ । ५० । ४६ दशमभावे ११ । २१ । ३८ । ४३ युतमेकादशो भावः ०।२४ २९।२९ एवं पुनरपि स्वस्वतृतीयांशं द्विशराष्टलाभभावेषु युतं त्रिषष्ठनवव्ययभावानां भवन्ति । अथ तृतीयांशं ०।२७।९।१४ द्विराशिमध्ये पातितं १।२।५०।४३ चतुर्थभावमध्ये युतं पंचम-भावः । पंचमे युतं षष्ठो भावः॥ अथ संधिः । लग्नं ३ । ० । ११।१ द्वितीयभवनं ३।२७।२०।१५ अनयोरैक्यं ६।२७।३८। १६ अस्यार्धं ३।१३।४५।३८ एष तनुधनभावसंधिः । एवम-न्येऽन्ये संधयः ॥ ५० ॥ ५१ ॥

नतं विनैव दशमभावसाधनम् ॥

लग्नाद्रात्रिदलाद्विलग्नविधिवल्लंकोदयैर्लग्नतो ।
लग्नं तत्सुखसंज्ञकं च मदतो यद् घस्रखंडाखभम्॥
साध्यं घस्रदले खभं च गदितं सूर्योऽर्धरात्रे रविः
स्यात्पूर्वोन्नतकालतः क्रमतनुर्लंकोदयैर्वैधुभम् ५२॥

अथ नतं विनैव दशमभावसाधनमाह ॥

लग्नाद्रात्रिदलादिति—लग्नं सूर्यं प्रकल्प्य रात्रिदलं साध्यं तदेव रात्रिदलैर्नवेष्टकालं प्रकल्प्य लग्नादिलग्नविधिव-

लंकोदयैर्यल्लग्नं तत्सुखसंज्ञकं चतुर्थं। तत्सभं दशमं । ततोऽन्यो भावविशेषमाह यस्तदले दिनार्धे सूर्य एव खमं उक्तं । अर्धरात्रावपि सषड्भो रविरेव खभमित्यर्थः । प्रकारांतरेण चतुर्थभाव साधनम् । स्यात्पूर्वोन्नतइति—पूर्वभागे रविस्तदोन्नतकालतो लंकोदयैर्यत्क्रमलग्नं तद्बन्धुसंज्ञं । एतदुक्तं भवति यदा प्राग्नतं भवति तदोन्नतकालमेवेष्टकालं प्रकल्प्य सूर्याल्लंकोदयैर्यल्लग्नं तद्बन्धुसंज्ञं। तत्सषड्भं दशममित्यर्थः। लग्नाद्यद्दिनदलं तत्सप्तमभावस्य रात्रिदलं लग्नाद्यद्रात्रिदलं। तत्सप्तमभावस्य दिनार्धे यथा स्थापितं सायनलग्नम् । ३।१८।१।२६ । अस्माच्चरखंडैः सूर्यरद्रात्रिदलं १३।१४ दिनार्धं १६।४६ लग्नं सूर्यरात्रिदलमिष्टकालं प्रकल्प्य लंकोदयैः क्रमलग्नं साधितं ५।२१।४५।१० इदं चतुर्थं सषड्भं दशमं ११।२८।४५।१० प्रकारांतरत्वात्स्वल्पांतरदोषाय पुनः सप्तमभावः ९।१८।२।२६। अस्माद्दिनदलं १३।१४ सप्तमभवनं सूर्यदिनार्धमिष्टकालं प्रकल्प्य पूर्ववल्लग्नं दृतं दशमं ११।२१।४५।१० प्राग्नतत्वादुन्नतकालं २२।१८ इष्टकालं प्रकल्प्य सूर्यात् १।२७।१७।५१ लंकोदयैः क्रमलग्नं दृतं ५।२१।४५।१० इदं चतुर्थसषड्भदशमं ११।२१।४५।१० ॥ ५२ ॥

खेटे भावसमांशके त्वगदितं पूर्णं फलं भावतो
हीने चेदधिकेऽनुपातवशतो ज्ञेयं बुधैर्भावजम् ॥
संधेर्हीनतराधिका ग्रहकला भावस्वसंध्यंतरैर्भक्ता-
श्चाऽथ विशोपकादिविशदा लब्धे त्रिभिर्भाजिते ॥ ५३ ॥

अथ भावजफलमाह ॥

खेटे भावसमांशके इति—यस्मिन्भावे ग्रहः स्थितस्तद्भावसमांशके तद्भावसदृशे गृहे तद्भावफलं पूर्णं विंशतिविंशोपकारूपं गदितमुक्तं चेद्भावतो हीनेऽधिके वा खेटेऽनुपातवशतः फलं ज्ञेयं। अथानुपातमाह—संधेर्हीनतराइति—संधेः सकाशाद् ग्रहकलाः यावत्यो हीना अधिकाश्च भवंति ता भावस्वसंध्यंतरैर्भक्ता लब्धे त्रिभिर्भक्ते दिविसदां ग्रहाणां विंशोपकाः भवंति। एतदुक्तं भवति। ग्रहं स्थाप्य पश्चात्सन्धिः स्थाप्यः। यदा ग्रहो भावतो न्यूनस्तदा तद्भावस्य प्रथमसंधिः स्थाप्यः। यदि ग्रहोऽधिकस्तदा तदग्रसंधिः स्थाप्यः। एतावता भावसंध्योर्मध्ये यथा ग्रहो भवति तथा भावसंधी स्थाप्यौ। ततो ग्रहसंध्यंतरं विकलात्मकेन भावसंध्यंतरेण भाज्यं लब्धमंशादि त्रिभक्तं विंशोपका भवंति। यदा ग्रहो भावतो हीनस्तदा आरोहसंज्ञं फलं ज्ञेयं। यदि ग्रहो भावतोऽधिकस्तदाऽवरोहसंज्ञं फलं भावजं फलं ज्ञेयं। आरोहावरोहसंज्ञकं फलं दृष्टिकलाभ्यधिकं न भवति। स्थापितः सूर्यः १।९।२६।४६ अयमेकादशभावतः ०।२४।२९।२९ अधिकस्तेन द्वितीयसंधिः स्थाप्यः १।१०।५४।५२ ग्रहः १।९।२६।४६ अनयोरंतरं०।१।१८।६ सवर्णितं ५२८६ भाव ०।२४।२९।२९ संध्यो १।१०। ५४।५२ रंतरेण ०।१६।२५।२३ सवर्णितेन ५९१२३ भक्तं लब्धं ०।५।२९ त्रिभक्तं ०।१।४० इदं भावतो ग्रहस्याधिकत्वादवरोहसंज्ञं। अथ चन्द्रः—०।१५।२७।५१ दशमभावतः ११।२११३८।४३ प्रथमसंधि ११।८।४।६ द्वितीयसंधि ०।८ ४।६ स्यामधिकस्तेनैकादशभावः। ०।२४।२९।२९ तस्य प्रथमसंधिः ०।८।४।६। ग्रहसंध्योरंतरं ०।७।२३।४५ सवर्णितं २६६२५ भावसंध्यंतरेण ०।१६।२५।२३ सवर्णितेन ५९१

२३ भक्ते लब्धं ०।२७।१ त्रिभक्तं ०।३।० इदं दशमभावस्थारोहसंज्ञं । एकादशभावस्थारोहसंज्ञं । एवं भौमस्याऽपि स्थापना । ग्रहग्रहसंध्यंतरे ०।४।३५।२५। भावसंध्यंतरेण ०।१६।२५।२३ भक्तं लब्धं ०।२।५१ त्रिभक्तं ०।०।५७ द्वादशभावस्यावरोहसंज्ञं । एवमन्येषां ग्रहाणामपि कार्यं । प्रयोजनाभावादत्र न कृतम् ॥ ५३ ॥

आगामिसंधेरधिके फलं स्यादागामि भावोद्भवमन्नसंधेः ॥ हीने च खेटे गतभावजातं पूर्णं फलं भावसमांशकेषु ॥ ५४ ॥ भावाद्ग्रहे स्वल्पतरे स्वसंधेः स्वल्पांशके तद्गतभावजातम् ॥ व्यस्तं तु तद्व्यस्तगते ग्रहाणां ज्ञेयं हि सम्यक् सुधियोधरेण ॥ ५५ ॥ इति भावसाधनम् ॥

अथ भावप्रयोजनमाह आगामिसंधेरिति—तनुसंज्ञके ग्रहे तस्य भावस्य पूर्णं फलं प्रथमसंधेरधिके द्वितीयसंधेर्न्यूने ग्रहे तस्मिन्नेव भावे ग्रहे यथा सूर्यः एकादशभावगः १।१।२६।५१ अयमेकादशभावस्य प्रथमसंधे ०।८।४।६ रधिको द्वितीयसंधे १।१०।५४।५२ हीनः तेनैकादशभावे । एवं ग्रहः चंद्रः ०।१५।२७।५१ दशमभावप्रथमसंधेः १।१।८।४ द्वितीयसंधे ०।८।४ रधिकस्तेनागामिभावे एकादशे भौमः २।१८।२१।३ द्वादशभावस्य प्रथमसंधे २।१३।४५।३८ रभ्यधिको द्वितीयसंधे २।१३।४५।३८ रभ्यधिकस्तेन प्रथमभावेषु बुधगुरुशुक्रास्तस्मिन्नेव भावे शनिः ३।१५।५।११ प्रथमभावस्य प्रथमसंधे २।१३।४५।३८। रभ्यधिको द्वितीयसंधे ३।१३।४५।३८ रभ्यधिकस्तेन द्वितीये ॥ ५४ ॥ आगा-

मिसंधिरित्यस्यैव श्लोकस्यार्थं विशिनष्टि—भावादग्रहे स्व-
ल्पतर इति—स्पष्टः ॥ ५५ ॥

जन्मलग्नम्।

१ | मं १२ | बृ ११ | १० के | ९ | ८ | ७ | ६ | ५ | ४ शरा चं | ३ | २ शु सू

वर्षलग्नम्।

४ श | ५ | ६ | ७ | ८ के | ९ | १० | ११ बृ | १२ | १ च | २ सू रा बु शु | म ३

अथ दृष्टिसाधनम् ॥

दृष्टा हीनतनुः खगो यदि भवेद् व्योमाधिको द्विहतः षष्टिभ्यः परिशोधितः खचरदृक् रूपाधिकः कूनितः ॥ तद्भागा दलिताश्च वेदरहितो वेदाधिकोर्द्धान्वितो हीनः पंच युगाच्छरर्द्धरहितः पंचाधिको द्विहतः ॥५५॥ षड्भोनः षडभाधिकः करहतः षष्ट्या च्युतश्चाधिकः सप्तोनः स्वदलान्वितो गजगुरुष्टो द्वितांशोनितः ॥ बाणाब्धेः ४५ शिवतोऽधिको भवविद्युक्त द्विघ्नः कुलाद्या दृशः स्पष्टाः स्युः खलु वर्षवेशसमये चिन्त्यं दृगुत्थं फलम् ॥ ५६ ॥

अथ दृष्टिसाधनमाह—

दृष्टाहीनतनुरिति—षड्भोन इति—

दृष्टा ग्रहेण दृश्यः खगो भावाच्च हीनतनुः कार्य्यः। दृष्टा ग्रहेण

दृश्यो हीनः कार्य इत्यर्थः । स यदि व्योमाधिकः शून्याधिकस्तदा तदंशादिः द्विहृतः । द्विगुणं यदिभ्यः शुद्धं खचरदृग्फलाद्याः॥ एवं दृष्टा हीनो दृश्यो रूपाधिकः एकराशिरधिकस्तदा कूनितः कूनः एकेन हीनः एकराशिहीनः । तद्भागास्तदंशा अर्द्धिता दृष्टिर्भवेत् । एवं राशिचतुष्टयं यावत्कार्यं दृष्टाहीनतनुर्दृश्यः सर्वत्राध्याहार्य्यः । वेदाधिकश्चतूराशिभ्योऽधिकस्तदा वेदरहितः । तदोनाश्चत्वारो राशयः शोध्याः । शेषांशादि स्वकीयेनार्धेन युतं पंचयुगात्पंचचत्वारिंशद्भ्यो ४५ हीनं यात्यं दृष्टिर्भवति । पंचाधिकस्तदा पंच हेयाः । शेषे द्विगुणं दृग् षड्धिकस्तदा षड्राशिभ्यो हेया । शेषं शरहृतं द्विहृतः । पश्चा च्युतो हीनं दृक् । अश्वाधिकः सप्ताधिकस्तदा सप्तोनः सप्त त्याज्याः । शेषं सेनार्द्धेन युतं दृग्गजगुरुरष्टभ्योऽधिकस्तदा व्यष्टोऽष्टौ त्याज्याः । शेषस्यार्धेन ऊनितो बाणाब्धि ४५ तो दृक् । एवमेकादश राशि यावत् । यदि शिवतोऽधिकः एकादशराशितोऽधिकस्तदा एकादश त्याज्याः । शेषं द्विघ्नं कलाद्याः दृक् भवेत् । एतद् दृष्टिसाधनं ग्रंथकर्त्रा स्वमतिनाऽनुपातेन कृतम् ॥ ५५ ॥ ५६ ॥

पादं त्रिरुद्रे सदलं खतूर्ये पादत्रयं नंदशरे नभोगाः ॥पश्यंति पूर्णं समसप्तमे च फलानि तेषाम धुनाऽभिधास्ये ॥ ५७ ॥

अथ सर्वताजिकसम्मतां दृष्टिमाह—पादं त्रिरुद्रइति—पश्यंति पूर्णं समसप्तके च समराशौ एकत्रेत्यर्थः । सप्तमे स्वस्थानात् सप्तमे स्थाने उभयत्रापि पूर्णं विश्वा २० पश्यंति । शेषं सुकरम् ॥ ५७ ॥

एकर्क्षगे स्यात्सबला प्रधाना स्वस्थानतो लाभकरा हि दृष्टिः ॥ मित्रात्तथा भूपतितोऽर्थदात्री सुवस्त्रसौभाग्यकरी नराणाम् ॥ ५८ परस्परं सप्तमगारिभेदं युद्धं विवादं प्रकरोति दृष्टिः ॥ त्रिकोणगा चित्तविलासमुग्रं मित्रात्तथा बंधुजनाच्च सौख्यम् ॥ ५९ ॥ चतुर्थगा मित्रविरोधकष्टं गुप्तारिभेदं प्रकरोति दृष्टिः॥त्रिरुद्र३।११गा स्नेहमतिप्रसादं सुखार्थलाभं बलवर्द्धनं च ॥ ६०॥ क्रूरग्रहाश्चेत् बलदृष्टिसंस्थाः पापेतराः सौम्यदृशि स्थितायाम् ॥ यच्छंति तद्दृष्टिभवं यथोक्तं फलं तदर्थं च विलोमसंस्थाः ॥ ६१ ॥

अथ दृष्टिफलान्याह—एकर्क्षगे इत्यतः—श्लोकाः४सुगमाः अथाचलग्नं प्रति सर्वेषां दृष्टिसाधनं । दृष्टा रविना १।९।२६ दृश्यं लग्नं ३।०।११।१ हीनं ११२०।४४।१४ रूपाधिकः कुनि-इति वचनादेकेन राशिना ०।२०।४४।१४ एते भागार्द्धिता १०।२२ सा दृष्टिः रवेर्लग्नं प्रति चंद्रेण दृष्टा ०।१५।२७।५१ दृष्टं लग्नं ३।०।११।१ ऊनं २।१४।४३।१०। रूपाधिकलादेकोनः १।१४।४३।१० अस्यांशाः ४४।४३ आर्द्धिताः २२।२१ इयं चंद्रदृष्टिः भौमेन दृष्टा ७।१८।२१।३ दृश्यं लग्नं ३।०।११।१ ऊनं०।११।४९।५८न्यूनाधिकत्वादंशादि११।४९द्विगुणं २३।३८ षष्ठ्यंशः शुद्धं३६।२२ इयं दृष्टिः बुधेन दृष्टा १।१४। ५५।५८ दृश्यं लग्नं ३।०।११।१ हीनं १।१५।१५।७ रूपाधिकत्वात्पूर्ववद्दृष्टिः ७।६० गुरुणा १०।७।५२।३२ लग्नमूनं ४। २२।१८।२९ वेदाधिकत्वाद्धीना ०।२२।१८।२९ स्वकीयेनार्द्धेन युता ११।९ जाता ३३।३७ बाणाब्धि ४५ तो हीना

११।३३ दृष्टिः शुक्रेण लग्नमूनं १।११।५५।३८ भागवद्दृष्टिः ९।५७ शनिना लग्नमूनं ११।११।५।५० शिवतोऽधिकत्वेन भव ११ रहितः ०।११।५।५० द्विघ्नः २२।१० दृष्टिः एवं लग्नं प्रति सर्वेषां ग्रहाणां दृष्टिरानीता । अन्यदृष्टीनामुदाहरणार्थं भौमेन दृष्टः २।१८।२१।३ दृश्यषष्ठो भावः ७।२७।२८।११ हीनः ५।८।५९।१८ पंचाधिकत्वेन पंच त्याज्याः ०।८।५९।१८ शेषमंशादि द्विगुणितं १७।५८ दृष्टिः भौमेन दृष्टा सप्तमो भावः ९।०।११।११ हीनः ६।११।४९।४८ षड्भाधिकत्वेन षड्ना ०।११।४९।५८ द्विगुणितं २३।३८ षष्टिः ६० तो हीनं ३६।२२ दृष्टिः भौमेनाष्टमो भावो हीनः ७।८।५९।१२ सप्ताधिकसप्तहीनाः ०।८।५९।१२ स्वार्द्धेन ४।२९ युतमंशादि १३।२८ दृष्टिः कलाद्याः भौमेन नवमो भावो हीनः ८।६।८।२६ गजगुरुत्वाद् व्यष्टः ०।६।८।२६ अस्यार्द्धेन २।४ बाणाब्धितः ४५ हीनाः ४१।५६ कलाद्याः भौमेन दशमो भावो हीनः ९।१३।१०।४० गजाद्व्यष्टः ३३।१७ अस्यार्द्धेन १६।३८ बाणाब्धितो हीना २८।२२ दृष्टिः भौमेनैकादशो भावो हीनः १०।६।८।२६ गजगुरुत्वेन व्यष्टः ९।६।८।२६ अस्यार्द्धेन ३३।४ बाणाब्धितो ४५ हीना ११।५६ दृष्टिः कलाद्या दृष्टिः षष्टिः ६० कलातोऽधिका नायाति । एवं दृष्टि प्रकारो ज्ञेयः । दृष्टिविशे-

भावकुण्डली.

५ श | ४ म | ३ बु | २ च शु सू | ६ | ७ | १ | ८ | १० | १२ | ९ | ११ चू

सर्वसं	चद्रस्य	भावः
०	०	०
८	१५	२४
४	२६	२९
६	५०	२९
म सं	यहस	भाव
२	२	३
१३	१८	०
४५	९०	११
३८	३	१

विशेषोऽन्यग्रंथात्–एका वामाऽन्या दक्षिणा तृतीया चतुर्थी पंचमी वामा। नवमी दशमी एकादशी दक्षिणा ग्रहापेक्षया। यतो ग्रहाः प्राङ्मुखा व्रजंति भचक्रस्य पश्चिमाभिमुखत्वात्।

लग्नं प्रति ग्रहाणां दृष्टयः स्पष्टाः							
सू	च	म	बु	बृ	शु	श	ग्रहाः
०	०	०	०	०	०	०	रूपादि-
१०	२२	३६	३७	११	९	१२	
२२	२१	२२	७	३०	५७	१७	दृष्टिः

उदितमर्द्धं वामा अनुदितमर्द्धं दक्षिणा। उक्तं च–" चक्रार्धंतदले दृष्टिर्ग्रहाणां वामदक्षिणा। ज्ञेया ताभ्यां बले प्रौढा वामदृष्ट्योस्तु दक्षिणा "। संज्ञातंत्रटीकायामपि-तृतीया वामा एकादशी दक्षिणा ज्ञेया। व्याचक्रस्य वामदृष्टेर्दक्षिणदृष्टिर्बलिनीति ॥ आकाशभागभूम्यां उपरि यो ग्रहः पश्यति सा च पातालदृष्टिर्बलिनी दृष्टिरिति ॥५८॥५९॥६०॥६१॥

दृष्टियंत्रं कलात्मकम्			
३।११	१०।४	५।९	१।७
१५ क	३० क	४५ क	६० क

अथ पंचवर्गीचक्रम् ॥

अथ प्रवक्ष्ये खलु पंचवर्गी चक्रं ग्रहाणां बलसाधनार्थम् ॥ यदीयुतो भावफलानि नूनं ज्ञेयान्यथो खेचरपाकजानि ॥ ६२ ॥ स्वक्षेत्रं निजमुच्चकं च परतो हद्दा त्रिभागस्ततो नंदांशस्त्विति खेचरैर्निगदिता वर्गाः पृथक् पंचधा ॥ खेटस्तेषु गतो भवेद्दलयुतस्त्यक्तस्तु तैर्निर्बलो विज्ञेयो विबुधैस्त्वसौ हि निखिलैर्निर्योऽरिगेहादिगः ॥ ६३ ॥

अथ पंचवर्गीविलप्रयोजनमाह-अथ प्रवक्ष्ये इति-स्पष्टः।

अथ पंचवर्गीचक्रमिदम्-

सू	च	म	बु	बृ	शु	श	महाः
७ ३० ०	१५ ० ०	७ ३० ०	१५ ० ०	७ ३० ०	३० ० ०	७ ३० ०	सू ३०
१६ ४३ ४१	१८ ३ ५	४ १४ १९	६ ३९ ३१	३ ३९ १	१५ ११ ३०	९ ५३ ५४	उ २०
६ ४५ ०	६ ४५ ०	१५ ० ०	२ ३० ०	२ ३० ०	२ ३० ०	५ ० ०	हद्दा १५
२ ३० ०	५ १० ०	११ १० ०	२ ३० ०	२ ३० ०	२ ३० ०	५ ० ०	द्रेष्का १०
१ ३० ०	२ ३० ०	२ ३० ०	२ ३० ०	५ ० ०	१ १५ ०	५ ० ०	नवांशा-५
३२ ५८ ५१	५४ १८ ४	३९ २४ १९	३० २४ ३२	११ २४ १	५६ २७ ३७	२१ ८ ९४	योग.

पंचानां वर्गाणां समाहरः पंचवर्गी ॥ ६२ ॥ स्वशब्दः प्रत्येकं संबध्यते स्वराशौ १ स्वोच्चे २ स्वहद्दायां स्वत्रिंशे ३ स्वमित्रभागे स्वद्रेष्काणे ४ स्वनवांशे स्वनवांशे ५ स्थितो ग्रहो वलिष्ठः अन्यथा निर्बलः। तत्रापि पंचस्वेपु पूर्णबलः त्रिषु मध्यवलः मित्रादिष्वपि मध्यबलः। अरिगृहादिगो निन्द्यः इति। शेषं स्पष्टम्। स्वगृहोच्चत्रिंशांशवैराशिकनवांशकगतानां प्राक् २ स्थाने यद्वान् यथोत्तरस्थानगो हीनः ॥ ६३ ॥

भवनपाः क्रियतः कुजभार्गवज्ञविधुसूर्यशशांकज-
भार्गवाः ॥ कुजसुरेज्ययमार्कजमंत्रिणः खलु
भवंति ततो लवपा इमे ॥ ६४ ॥ स्वोच्चं घस्रपते-
रजो दशलवैश्चंद्रस्य रामैर्वृषो भौमस्याष्टयमै २८
मृगस्तिथि १५ लवैः सौम्यस्य कन्यागृहम् ॥

बाणैः ५ कर्कगृहं गुरोर्नवयमैः शुक्रस्य प्रोक्तं
झषः २७ मंदस्याभ्रयमैः २० लवैर्निगदितं स्वोच्चं
तुलासंज्ञकम् ॥६५॥ उच्चान्नीचपदं भवेन्नगगृहं
मूलत्रिकोणं रवेः सिंहो शून्ययमैः २० वृषो हिमरु-
चेर्भौमस्य मेषो नखैः॥ कन्याभं खयमैर्बुधे सुरगुरो-
र्भागैर्नखैश्चापभं दैत्येज्यस्य तुला खनेत्रलवकैर्मं-
दस्य कुंभो नखैः॥ ६६॥ अथ हद्देशाः ॥ तर्कांगे-
भशरैषवः प्रथमभे हद्दांशकाः कार्मुके स्युः सूर्ये१२
पु ५ युगे ४ पु ५ सागरमिता ४ स्तेषामशीशाः
क्रमात्॥वागीशस्फुजिदिंदुदेहजकुजाः सौरिस्तथा
तीस्मभे पट् ६ तर्के ६पु ५ नग ७र्त्तव ६श्च रस६
भेऽगाश्वा. १० श्च सप्ता ७ श्विनौ २ ॥ ६७॥
विद्दैत्येज्यसुरेज्यमंगलयमास्त्रिंशांशपाश्चाश्विभे स-
प्ता ७ गर्त्तु ६ नगा ७ब्धय ४ श्च वसुभे सप्ता ७
ब्धि ४ सर्पे ८ पु ५ पट्॥ माहेयास्फुजिदिंदुजे-
ज्यशनयो गोभे लवाः संमताः सर्पा८ गा ६ ष्ट८
शरा ५ श्वयो २ थ सितविज्जीवार्कजारेश्वराः
॥ ६८ कुंभे सप्त ७ रसा ६ द्रि ७ मार्गण ५
शराः५सौम्यस्फुजिद्देवराट् पूज्यारार्कसुता घटे-
रस ६ गजाः ८ सप्ता ७ द्रि ७ दस्रा २ लवाः ॥
नाथा मंदबुधेज्यशुक्रकुसुता हद्दांशकः सिंहभे तर्के
६ ष्वद्रि ७ पडर्त्तवो ६ गुरुसितौ मंदज्ञभौमा मृगेः

॥ ६९ ॥ सप्ता ७ गा ७ ष्ट ८ युगा ४ ऽघयः ४ स्त्वथ लवा ह्येज्यस्फुजिद्भास्करी क्षोणीज्यास्तिमिभे पतंग १२ निगमास्त्र्यं ३ का ९ श्विना २-वीश्वराः ॥ शुक्रेज्येंदुजभौमसूर्यतनया हद्देश्वरा स्युस्तु ते हद्दास्ताजिकसंमता निगदितास्त्रिंशांशकाः सूरिभिः ॥ ७० ॥ अथ नवांशकाः—मेषाद्या क्रियचापकुंभरिपवः कर्कालिमीनास्तु यः कर्काद्यास्त्वथ कुंभयुग्मवणिजाः प्रोक्तास्तुला पूर्वकाः॥ गोकन्यामकरा मृगादय इमे नंदांशकाः संमता ब्रह्मांशाः क्रमशः कुजार्कभृगुजाः सौम्येंदुसूर्यात्मकाः ॥ ७१ ॥ नाकेशार्चितभौमतिग्मरुचयः ३ शुक्रज्ञराशीश्वरा ४ मंदेज्यक्षितिजा ५ रविभृगुबुधौ ६ राशीशमंदेज्यकाः ७ भौमार्कौ भृगुजो ८ बुधेंदुरविजाः ९ जीवारयत्तेश्वराः १० दैत्येज्येंदुजरात्रिपा ११ यमगुरुक्षोणीजका १२ मेषतः ॥ ७२ ॥

भवनपा इत्यादयः नाकेशार्चित-इत्यंताः श्लोकाः सुगमाः॥ बुधस्य मूलत्रिकोणविषये कन्याभं सप्तमैर्बुधे इति उच्चांश-

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२
म	बु	बृ	शु	श	सू	च	मं	बु	बृ	शु	श
सू	च	मं	बु	बृ	शु	श	सू	चं	म	बु	बृ
शु	श	सू	च	म	बु	बृ	शु	श	सू	च	म

१५ युतानां विंशत्पंचाशानां ग्रहाणां सामान्यतः इतं । तेन पंचां-

शेष्यः परं पंचांशान् यावत् मूलत्रिकोणं तत्तदंशांशान् स्वक्षेत्रं । उक्तं च—"तुंगांशकेभ्यः शरतुल्यभागा मूलत्रिकोणभवनं परतः स्ववेश्म" इति । शेषं सुगमम् ॥ ६४ ॥ ६५ ॥

रव्यादीना नीचा.							
सू	च	म	ब	बृ	शु	श	ग्र
६	७	३	११	९	५	०	रा
१०	३	२८	१५	५	२७	२०	अं

॥ ६६ ॥ ६७ ॥ ६८ ॥ ६९ ॥ ७० ॥ ७१ ॥ ७२ ॥

अथ हद्दाचक्रमिदम् ।

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२
६ १ बृ	८ शु	६ बु	७ मं	६ बृ	७ बु	६ श	७ म	१२ बृ	२ बृ	७ बु	१२ शु
६ १२ शु	६ १४ बु	६ १२ शु	६ १३ शु	५ ११ शु	१० शु	८ बु	४ शु	५ शु	७ बृ	६ शु	४ बृ
८ २० बु	८ २२ बृ	८ २० बृ	६ १९ बु	७ १८ श	४ बृ	७ बृ	८ बृ	४ बु	८ शु	७ बृ	३ बु
५ २५ म	५ २७ म	७ २७ म	७ २५ बृ	६ बु	७ म	७ शु	५ बृ	५ म	४ श	५ म	९ म
५ ३० श	३ ३० श	६ श	४ ३० श	६ म	२ श	२ मं	६ श	४ श	४ मं	५ श	२ श

अथ मित्राण्याह ॥

मित्राण्यारशशांकशक्रसचिवा भौमार्कदेवार्चि-
ता जीवार्कक्षणदाधिपाः ४ शनिसितौ चं

॥ ६९ ॥ सप्ता ७ गा ७ ष्ट ८ युगा ४ ऽभ्धयः ४ स्त्वथ लवा ह्येज्यरुकुजिज्ञास्करी क्षोणीज्यास्ति- भिभे पतंग १२ निगमाऽऽप्यं ३ का ९ श्विना २- वीश्वराः ॥ शुक्रेज्यैंदुजभौमसूर्यतनया हद्देश्वरा स्युस्तु ते हद्दास्ताजिकसंमता निगदितास्त्रिंशां- शकाः सूरिभिः ॥ ७० ॥ अथ नवांशकाः—मेषा- द्या क्रियचापकुंभरिपवः ककोंऽलिमीनास्तु यः कर्काद्यास्त्वथ कुंभयुग्मवणिजाः प्रोक्तास्तुला पूर्वकाः॥ गोकन्यामकरा मृगादय इमे नंदांशकाः संमता नह्मांशाः क्रमशः कुजार्कभृगुजाः सौम्यें- दुसूर्यात्मकाः ॥ ७१ ॥ नाकेशार्चितभौमतिग्मरु- चयः ३ शुक्रज्ञराशीश्वरा ४ मंदेज्यक्षितिजा ५ रविर्भृगुबुधौ ६ राशीशमंदेज्यकाः ७ भौमार्कौ भृ- गुजो ८ बुधेंदुरविजाः ९ जीवारयस्तेश्वराः १० दैत्येज्यैंदुजरात्रिपा ११ यमगुरुक्षोणिजका १२ मेषतः ॥ ७२ ॥

भवनपा इत्यादयः नाकेशार्चित-इत्यंताः श्लोकाः सु- गमाः॥ बुधस्य मूलत्रिकोणविषये कन्याभं स्वपैर्बुधे इति उच्चांश-

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२
म	बु	बृ	शु	श	सू	च	म	बु	बृ	शु	श
सू	च	म	बु	बृ	शु	श	सू	च	म	बु	बृ
शु	श	सू	च	म	बु	ब	शु	श	सू	च	मं

१५ युतानां त्रिंशत्यंशानां ग्रहाणां सा- मान्यतः हर्तं । तेन पंचां-

शेभ्यः परं पंचांशान् यावत् मूलत्रिकोणं तत्तदंशांशान् स्वक्षेत्रं ।

रव्यादीनां नीचा.							
सू	च	म	ब	बृ	शु	श	ग्र
६	७	३	११	९	५	०	रा
१०	३	२८	१५	५	२७	२०	अं.

उक्तं च–"तुंगांशकेभ्यः शरतुल्यभागा मूलत्रिकोणभवनं परतः स्ववेश्म " इति । शेषं सुगमम् ॥ ६४ ॥ ६५ ॥ ॥ ६६ ॥ ६७ ॥ ६८ ॥ ६९ ॥ ७० ॥ ७१ ॥ ७२ ॥

अथ हद्दाचक्रमिदम् ।											
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२
६ १ बृ	८ शु	६ बु	७ मं	६ बृ	७ बु	६ श	७ मं	१२ बृ	२ बृ	७ बु	१२ शु
६ १२ शु	६ १४ बु	६ १२ शु	६ १३ शु	५ ११ शु	१० शु	८ बु	४ शु	५ शु	७ बृ	६ शु	४ बृ
८ २० बु	८ २२ बृ	८ २० बृ	६ १९ बु	७ १८ श	४ बृ	७ बृ	८ बृ	४ बु	८ शु	७ बृ	३ बु
५ २५ म	५ २७ म	७ २७ म	७ २५ बृ	६ बु	७ म	७ शु	५ बृ	५ मं	४ श	५ म	९ मं
५ ३० श	३ ३० श	६ श	४ ३० श	६ मं	२ श	२ मं	६ श	४ श	४ मं	५ श	२ श

अथ मित्राण्याह ॥

मित्राण्यारशशांकशक्रसचिवा भौमार्कदेवार्चिता जीवार्कक्षणदाधिपाः ४ शनिसितौ चंद्रार्क-

भूनंदनाः ॥ सौम्यादित्यभवौ शशांकजसितौ मंदज्ञशुक्रा इमे सूर्य्यात् स्यू रिपवस्तु ताजिकमते शेषा बुधैश्चोदिताः ॥ ७३ ॥

अथ मित्राणि ॥

अथ मित्राण्याह–मित्राण्यारशशांक इति–ताजिकमते ग्रहाणां मित्रशत्रू उक्तौ तेन सूर्य्यात् स्युरिति सूर्यादीनां पर्यंतानां आरशशांकइत्यादीनि मित्राणि शेषाः शत्रवः यथा रवेः भौमचंद्रगुरवो मित्राणि । शेषाः बुधशुक्रशनयः शत्रवः। एवं सर्वेषां यंत्रतो ज्ञेयम् ॥ ७३ ॥

परस्परमित्रशत्रुचक्रम्

सू	च	म	बु	बृ	शु	श	रा	ग्रहाः
च बृ मं	सू म बु	सू च बु	शु श	सू चं म	बु श	बु शु	बु शु श	मित्र० ग्रहाः
बु शु	बु शु	बु शु	सू चं	बु शु	सू च	सू च	सू चं	श०
श	श	श	म च	श	म घ	मं बृ	मं बु	प०

त्रिंशांशा निजभे ३० स्वमित्रभवने यस्तां १५ शकाः शत्रुभे सार्द्धाः सप्तलवा ७।३० सुस्वामिलवगे भागास्तु पंचेन्दवः १५ ॥ त्रिंशांशा निजमित्रगे नगलवा सार्द्धाः ७।३० कृताः शत्रुगे पादोना ३।४५ सगुणांशके दश लवा १० बाणांशका ५ मित्रगे ॥ ७४ ॥ द्रेष्काणे सदला यमा-२।३० स्त्वरिगते नंदांशके स्वे शराः ५ नंदांशे निजमित्रगे यमलवा सार्द्धा २।३० स्त्वरौ तद्द-

लम्१।१५।। खेटे नीचविवर्जिते पडधिके चक्रा-
१२ त्यजेतल्लवा भक्ता नंद ९ मितैर्लवादि-
खचरैः प्रोक्तं बलं तुंगजे ॥ ७५ ॥ युक्ते खेटब-
लेन पुष्करगते स्पष्टं बलं स्याद् ध्रुवं वेदा ४
सं च विशोपकास्त्विति तदा वीर्य्योज्झिवा ल-
ब्धयः ॥ बाणे ५ नष्टबलो ग्रहो दश १० मितै-
र्मध्यो विशोपैस्ततः श्रेष्ठो घस्र १५ मितैः सुखा-
र्थजनकः प्रोक्तं स्वदस्रै २० र्भजेत् ॥ ७६ ॥
इति बलाध्यायः ॥

अथ पंचवर्गीबलमाह–त्रिंशाशा निजभे इति–त्रिंशांशाः निजराशौ स्थिते ग्रहे त्रिशांशा ३० बलं स्वमित्रस्य भवने घस्रांशाः १५ पंचदश भागाः बलं शत्रुराशौ ग्रहे सार्द्धा सप्त ७।३० अंशा इति स्वगृहबलं । अथोच्चबलं वक्ष्यति । सुस्वामित्ववगे स्वत्रिंशे गृहे पंचेंद्वः पंचदश भागाः १५ मित्रगे त्रिंशांशे सार्द्धनग ७।३० लवाः । शत्रुगे पादौ ३।४५ कृतं ३ वारः स्वगुणांशके स्वद्रेष्काणे दशे १० लवाः मित्रगे वाणांशकाः ५। ॥ ७४ ॥ द्रेष्काणे सदलेति–अरिगे द्रेष्काणे सदला यमाः २।३०। स्वनंदांशे स्वनवांशके ग्रहे शराः ५। मित्रगे सार्द्धयमलवाः २।३० अरौ तद्दलम् १।१५। अथोदाहरणमाह–यथा रविः १।९।२६।४६ वृपराशौ स्थितः तस्य पतिः शुक्रः सः सूर्य्यस्य शत्रुस्तेन शत्रुराशौ उच्चबलं ७।३० लिखितं यंत्रतो ज्ञेयं इदं स्वगृहबलं। अथोच्चबलम् । खेटे नीचविवर्जित इति–रविः १।९।२६।४६ नीचेन ६।१०।०।०

चतुर्भक्तविंश्वात्मकपञ्चवर्गचक्रम् ।						
सू	च	म	बु	बृ	शु	श
८ १८ ४०	११ ४२ ०	९ ५१ ११	७ ४६ ८	५ ३६ ३९	१४ ६ २९	७ ४० १३
मध्यम	श्रेष्ठ	मध्यम	मध्यम	मध्यम	श्रेष्ठ	मध्यम

हीनः ६।२९।२६।४६ षडधिकत्वात् द्वादशमध्ये पात्यः ५। ०।३३।१४ अस्यांशाः १५०।३३।१४ नंदै ९ र्भक्तं लब्धं १६।४३।४१ उच्चबलं । अथ हद्दाबलम् ॥ रविर्वृषराशौ दिङ्मिते त्रिंशे स्थितः तस्य हद्दाकोष्ठकाज्जातः पतिर्बुधः स सूर्यस्य शत्रुस्तेन शत्रुसत्कहद्दाबलं ३।४५। अथ द्रेष्काणबलम् रविर्वृषराशौ प्रथम द्रेष्काणे द्रेष्काणकोष्ठकाज्जातस्तस्य पतिर्बुधः स शत्रुः सूर्यस्य तेन शत्रुसंबंधी द्रेष्काणबलम् २।३० ॥ अथ नवांशबलम् । वृषस्य तृतीये नवांशे रविर्मकराङ्क गणने तस्य पतिर्गुरुः सूर्यस्य मित्रं तेन मित्रोत्थं नवांश २।३० युक्तं खेटबलेन ग्रहबलेन स्वगृहादिकेन उच्चबलं युक्तं पुष्करगते ४ ग्रहस्पष्टबलं स्यात् । शेषं सुगमं । यथा रवेः स्वगृहादिबलानां पंचानामैक्यं ३२।५८।४१ चतुर्भक्तं विंश्वा ८।१४।४० एवं सर्वेषां ग्रहाणां कार्य्यम् ॥ ७५ ॥ ७६ ॥

पंचवर्गीबलम्.			
स्व	मि	श	ग्रहा.
३० ०	१५ ०	७ ३०	स्वगृह
१५ ०	७ ३०	३ ४५	हद्दा
१० ०	५ ०	२ ३०	द्रेष्का
५ ०	२ ३०	१ १५	नवां

अथ द्वादशवर्गी चक्रम् ॥

अथोच्यते द्वादशवर्गिचक्रं प्रोक्तं खगानां बल-

साधनार्थम् ॥ यदीयतः खेचरभावजोत्थं षष्ठं प्रवीणैः सदसत्फलं च ॥ ७७ ॥ भंभाद्धो त्रिलवश्च वेदलवको ४ बाणांशका षट् लवः सप्तांशाष्टलवस्ततो नवलवो दिक्रुद्रसूर्यांशकाः ॥ एवं द्वादशवर्गिका निगदिता राशीश्वराश्चोक्तवत् सूर्य्येन्दोर्विषमे गृहे समगृहे होरे शशांकार्कयोः ॥ ७८ ॥ आद्ये त्रिभागे भवनाधिपः स्यात्पतिस्ततः पंचमपो द्वितीये ॥ प्रोक्तस्तृतीये नवमाधिनाथो वेदां ४ शकानां पतयस्तु केंद्रात् ॥ ॥ ७९. ॥ पंचांशनाथाः कुजमंदजीवज्ञभार्गवाः स्युर्विषमे च युग्मे ॥ व्यस्ताश्च ते युग्मगृहे तुलाद्याः षष्ठांशपास्त्वोजगृहे क्रियाद्याः ॥ ८० ॥ सप्तांशपास्त्वोजगृहे स्वगेहा युग्मे ततो द्यूनगृहाद्भजांशाः ॥ शीघ्रेष्वजाद्याः स्थिरभेषु चापात् युग्मेषु सिंहात्कथिता ग्रहज्ञैः ॥ ८२ ॥ मेषात् घटाच्चापभृतो तुलाच्च सिंहात्त्रिभाद्दिग्वलपा हि षष्ठां ॥ भागं घटात् पूर्ववदत्र चक्रे रुद्रांशकानामधिपान् प्रवच्मि ॥ ८२ ॥ मेषाज्झषात्कुंभभृतो मृगाच्च चापाद्गजात्सप्तमतो रसाच्च ॥ सिंहाच्चतुर्थान् मिथुनात् वृषाच्च स्युर्द्वादशांशान्निजभाद्विचिंत्याः ॥ ८३ ॥

अथ द्वादशवर्गीचक्रं लिख्यते—अथोच्यते द्वादशवर्गिचक्रमिति—द्वादशानां वर्गाणां समाहारो द्वादशवर्गी

अथ द्वादशवर्गीचक्रमिदम्.

सू	च	म	बु	बृ	शु	श	ग्रहा
२ शु	१ म	३ बु	२ शु	११ श	२ शु	४ चं	गृहा. १
१ सू	२ च	२ च	१२ चं	१ सू	१ चं	२ सू	होरा २
८ सू	२ सू	२ शु	२ बु	१ श	२ बु	२ म	द्रेष्का० ३
२ सू	३ शु	३ बृ	२ सू	२ शु	२ सू	३ श	चतु० ४
२ बु	३ बृ	४ बु	३ बृ	२ श	२ बु	४ श	पंच० ५
२ मं	४ चं	४ च	३ बु	२ शु	३ बृ	४ श	षष्ठा० ६
३ श	४ च	५ शु	४ श	२ बृ	३ श	५ शु	स० ७
३ श	५ सू	५ बृ	४ बृ	३ श	३ श	६ बु	अ० ८
३ बृ	५ सू	६ बृ	५ शु	३ बृ	४ म	६ बृ	नव० ९
४ शु	६ बु	२ बु	५ बु	३ शु	४ शु	२ मं	दश०१०
४ सू	२ शु	७ सू	६ सू	३ सू	४ बु	८ सू	एका०११
४ सू	२ शु	८ श	६ शु	४ शु	५ बु	८ श	द्वा० १२

गृहम् १, होरा २, द्रेष्काणम् ३, चतुर्थांशः ४, पंचमांशः ५, षष्ठांशः ६, सप्तमांशः ७, अष्टमांशः ८, नवमांशः ९, दशांशः १०, एकादशांशः ११, द्वादशांशः १२, इति नामानि । अथ प्रमाणानि गृहप्रमाणांशाः ३० होराप्रमाणं १५ इत्यादि प्रमाणं

अथ द्वादशांशप्रमाणानि लि० ।

गृ	हो	द्रे	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२
३०	१५	१०	७	६	५	४ १७	३	३	३	२ ४३	२
०	०	०	३०	०	०	८	४५	२०	०	३८	३०
०	०	०	०	०	०	३४	०		०	१०	०

पंञाज्ञेयं । अथैषां स्वामिनः गृहेश्वराः पूर्वमुक्ताः। विषमराशिस्थिते ग्रहे भावे वा प्रथमहोरास्वामी रविर्द्वितीयहोरास्वामी चंद्रः । समराशौ प्रथमांशः १५ । यावत् होरास्वामी चंद्रः । द्वितीयहोरास्वामी रविः । अथ द्रेष्काणं । प्रथमद्रेष्काण-

स्वामी ग्रहाधिष्ठितराशिस्वाम्येव । द्वितीयद्रेष्काणस्वामी अधिष्ठितराशेः सकाशात् पञ्चमभवनाधिपः । तृतीयद्रेष्काणास्वामी नवमाधिपः । अथ प्रथमचतुर्थांशस्वामी राश्यधिपः । द्वितीयचतुर्थांशस्वामी ग्रहाधिष्ठितराशेश्चतुर्थो यो राशिस्तस्य स्वामी । तृतीयचतुर्थांशस्वामी . ग्रहाधिष्ठितराशेर्यः सप्तमस्तस्य स्वामी । चतुर्थचतुर्थांशस्वामी ग्रहाधिष्ठितराशेर्यो दशमो राशिस्तस्य स्वामी । उक्तं च—" एकद्वित्रिचतुर्थेषु लग्नपादेषु च क्रमात् ॥ स्वस्वराश्यादिकेंद्रेशाः पादांशा नायका मताः "

पंचमांशस्वामीयंयंत्रम्					
विषम	६ म	१२ श	१८ वृ	२४ बु	३० शु
सम	६ शु	१२ बु	१८ वृ	२४ श	३० म

१पंचमांशस्वामिनः यंत्रात् ज्ञेयाः।षष्ठांशनाथा विषमराशौ स्थिते ग्रहे भावैक्ये मेषाद् गणनीयाः। समराशौ ग्रहे तुलातो गण्याः । सप्तमांशनाथा विषमराशौ ग्रहे ग्रहाधिष्ठितराशितो गण्याः । समराशौ ग्रहाधिष्ठितराशेर्यः सप्तमो राशिस्तस्माद् गण्याः। अष्टांशनाथाः चरराशितो स्थिते ग्रहे भावे वा मेषतो गण्याः । स्थिरराशौ चराद्याः । द्विःस्वभावे सिंहाद्याः । नवांशवत्पाः प्रागुक्ताः । दशांशनाथा मेषराशौ वृषराशौ मेषाद्याः । वृषराशौ कुंभाद्याः । मिथुनराशौ धनुर्द्धराद्याः कर्कराशौ तुलाद्याः । सिंहराशौ सिंहाद् गण्याः । कन्याराशौ मिथुनाद् गण्याः । तुलातोऽप्यनेनैवप्रकारेण । यथा तुलाराशौ मेषाद्या वृश्चिकराशेर्घटाद्या धनराशौ धनुराद्याः । मकरराशौ तुलाद्याः कुंभराशौ सिंहाद्याः । मीनराशौ मिथुनाद्याः । अलिकुंभधनुरित्ययं श्लोकः पाठान्तरं क्षेपको वा । अथैकादशांशनाथाः । मेषराशौ मेषाद्याः वृषराशौ मीनाद्याः मिथुनराशौ कुम्भाद्याः कर्के मृगाद्याः । अथ द्वादशांशस्वामी स्वगृहाद् ग्रहाधिष्ठितराशेर्गण्यः । एवं यो ग्रहो भावो वा यस्मिन् राशौ

भवति तस्माद् गणने योऽधिपः आयाति स स्वामी ज्ञेयः । यथा सूर्यः १।१।२६।६६ । गृहे वृषस्तस्य स्वामी वृषस्तस्य स्वामी शुक्रः । समराशौ होरा प्रथमा । तस्याः स्वामी चंद्रः । द्रेष्काणः प्रथमः । तेन वृषराशेः स्वामी शुक्रः २ । चतुर्थांशे द्वितीयस्तेन ग्रहाधिष्ठितवृषराशेश्चतुर्थराशिस्वामी सूर्यः स चतुर्थांशस्वामी सूर्यः ४ । पंचमांशो द्वितीयः । समराशौ ग्रहस्तेन द्वितीयपंचमांशस्वामी बुधः ५ । षष्ठांशो द्वितीयः । समराशितो गणने द्वितीयषष्ठांशस्वामी भौमः ६ । सप्तमांशस्तृतीयसमराशित्वात् । ग्रहाधिष्ठितवृषराशेः समराशिः वृश्चिकराशितो गणने तृतीयस्वामी शनिः । अष्टमांशस्तृतीयः स्थिरराशित्वाद्धनुराशितो गणिते तृतीयांशस्वामी शनिः ८। नवांशस्तृतीयः वृषराशौ स्थितत्वान्मकरतो गणिते तृतीयनवांशस्वामी गुरुः ९ । दशांशचतुर्थवृषराशौ स्थितत्वात्कुंभतो गणितो चतुर्थदशांशस्वामी शुक्रः १० । एकादशांशश्चतुर्थः । वृषराशौ स्थितत्वान्मीनतो गणिते चतुर्थैकादशांशस्वामी बुधः ११ । चतुर्थो द्वादशांशः । स्वगृहादिति वृषराशितो गणिते चतुर्थद्वादशांशस्वामी सूर्यः । एवं रवेर्द्वादशवर्गी । एवं सर्वेषां ग्रहाणां द्वादशांशवर्गी यंत्रतो ज्ञेया ॥ ७७ ॥ ७८ ॥ ७९ ॥ ८० ॥ ८१ ॥ ८२ ॥ ८३ ॥

मित्रोच्चसौम्यग्रहजास्तु धन्या निंद्यास्तु नीचारिखलोद्भवाश्च ॥ एवं ग्रहाणां शुभपापजातं वैयंतरायाद्यधिकं विलोक्यम् ॥ ८४ ॥ शुभा च शेषे खचरो बलिष्ठः स्यान्निर्बलो दुष्टफलावशेषात् ॥ वीर्यानुसारात्खलु भावजातं ज्ञेयं फलं वा ग्रहजं दशायाम् ॥ ८५ ॥

अथ द्वादशवर्गाणां विवेचनमाह—मित्रोच्चसौम्यग्रहजा इति—यस्य ग्रहस्य द्वादशवर्ग्यां यावंतो मित्रोच्चसौम्यग्रहजा वर्ग्यास्तावंतो धन्याः शुभाः । एतदुक्तं भवति । मित्रग्रहस्य वर्गः उच्चग्रहस्य वर्गः । सौम्यग्रहस्य वर्गः । एते धन्याः । नीचारिखलोद्भवा वर्गाः निंद्याः । नीचस्थग्रहस्य वर्गः शत्रुग्रहस्य वर्गः क्रूरग्रहस्य वर्गः एतेऽशुभाः । अथ बलमाह—एवं ग्रहाणामिति—एवं शुभपापरूपद्वयस्यांतरं कार्यं यदधिकं तद् विलोक्यम् । शुभाधिके ग्रहो बलिष्ठः । क्रूराधिके निर्बलः । उक्तं च वामनताजिके—"सूर्यादिसर्वखेटानां वीक्ष्य द्वादशवर्गिकाः ॥ शुभाः स्वभावसौम्योच्चा निंद्या नीचारिपापजाः ॥ १ ॥ एवं फलद्वयं वीक्ष्य तद्विशोध्य परस्परम् ॥ यच्छेषं तत्फलं ज्ञेयं ग्रहे द्वादशवर्गजम् ॥२॥ वर्गे शुभाधिके क्रूरः शुभः सौम्येऽतिशोभनः ॥ निंद्याधिके शुभः क्रूरः क्रूरोऽतिक्रूरतां व्रजेत्" ॥ ॥ ३ ॥ शेषं सुगमम् ॥ अथ द्वादशवर्गीफलं ग्रंथांतरात् "शुभाशुभं समं वेश्म बलमाने फलं वदेत् ॥ शुभाधिके फलं पूर्णं सुखसम्पत्तिसौख्यदम् ॥ १ ॥ क्रूराधिके क्रूरबलं व्याधिशोकभयावहम् ॥ लग्ने शुभाधिके पुंसां फलं पूर्णमनोरथाः ॥ २ ॥ होराशुभाधिके वीर्यं शरीरे राज्यम्पदाम् ॥ द्रेष्काणे च शुभे माने धनसौभाग्यसम्पदः ॥ ३ ॥ क्रूराधिके महाव्याधिश्चित्तोद्वेगमसद्व्ययम् ॥ चतुरंशे शुभाधिक्ये पितृमातृधनान्वितः ॥ ४ ॥ क्रूराधिक्ये मनोद्वेगचित्तचिंता च दारुणा ॥ पंचमांशेऽधिकशुभे पुत्रभृत्यादिसौख्यता ॥ ५ ॥ षष्ठमांशे शुभे माने रिपुं जित्वा च दुःसहम् ॥ षष्ठांशे क्रूरताधिक्ये जायते गोधने भयम् ॥ ६ ॥ सप्तमांशे

शुभाधिक्ये स्त्रीपक्षे पक्षसम्पदा ॥ नगांशे क्रूरताधिक्ये मार्गे विद्रुरसम्भवः ॥ ७ ॥ शुभाधिक्ये अष्टमांशे शेषरी- रोगसंपदः ॥ क्रूराधिक्ये महाव्याधिर्शीतपित्तमहारुजः ॥ ८ नवांशे च शुभाधिक्ये विविधो लाभवीर्यवान् ॥ क्रूराधिक असत्सिद्धिः देहः क्लेशस्य भाजनम् ॥९॥ दशांशे च शुभे मा राजपक्षजयावहम् ॥ दशांशे क्रूरताधिक्ये कर्मकारुणसंप्लवः ॥ १० ॥ रुद्रांशे च शुभाधिक्ये आयुर्वृद्धिर्यशोबलम् । क्रूरे हानिर्महादुःखं दुर्मती रिपुसंभवः ॥ ११ ॥ द्वादशांशे शुभाधिक्ये लाभत्यागसुखावहम् ॥१२॥ इति द्वादशवर्गफल सर्वग्रहानुसारेण ज्ञेयम् ॥८४॥८५॥ इति द्वादशवर्गिकाः ॥

अथ हर्षस्थानानि ॥ सूर्यादितो हर्षपदानि खेट ९ त्रि ३ तर्क ६ चंद्रे १ श ११ शरा ५ त्य १२ संख्या ॥ ग्रहा निजोच्चे स्वखिलैर्निरुक्तं मुनीश्वरैर्वा स्वगृहे गृहे च ॥८६॥ त्रिकं त्रिकं लग्नवशान्निरुक्तं पुंस्त्रीग्रहाणां खलु हर्षसंज्ञम् ॥ सूर्यारजीवा नरखेचराः स्युः स्त्रीखेचरौ शुक्रनिशीशसंज्ञौ ॥ ८७ ॥ इति हर्षस्थानम् ॥

अथ हर्षस्थानान्युच्यन्ते—यत्र स्थितो ग्रहो हर्षितो भवति तत्स्थानं हर्षस्थानशब्देनोच्यते । सूर्यादितोहर्षपदानीति- हर्षस्थानानि ग्रहाणां चत्वारि त्रयः सूर्यादित इति । सूर्यादी- नां खेटनिकर्के इत्यादयो ग्रहाः भावाः हर्षपदानि । तद्यथा सूर्यः नवमभावे स्थितो हर्षस्थानी एवं चन्द्रस्तृतीये भावे भौमः षष्ठे भावे बुधो मूर्तौ गुरुरेकादशे । शुक्रः शनिर्द्वादशे । इत्येकं हर्षस्थानं । अखिलैः

णोच्चद्वितीयं हर्षस्थानं निरुक्तं । स्वोच्चस्थो ग्रहः हर्षस्थानी । स्वगृहं स्वक्षेत्रं तृतीयं हर्षस्थानं । स्वक्षेत्रस्थो हर्षस्थानीत्यर्थः ॥ ८६ ॥ त्रिकं त्रिकमिति—लग्नवशात् त्रिकं २ भवनं पुंस्त्रीग्रहाणां क्रमेण हर्षस्थानं । लग्नप्रभृतिषु त्रिषु स्थानेषु स्थितः पुरुषग्रहो हर्षस्थानी । चतुर्थात्रिषु स्थितः स्त्रीग्रहो हर्षस्थानी एवं । सप्तमात्रिषु भावेषु स्थितः पुरुषग्रहो हर्षस्थानी । दशमात्रिषु भावेषु स्थितः स्त्रीग्रहो हर्षस्थानी । इदं चतुर्थं हर्षस्थानं । प्रति हर्षस्थानं पञ्चदश कला विंशोपका पंचपलं प्रकल्प्य चतुर्थं वृश्चिको लग्नं तत्र भौमः स्वामी भागः १६ मितः दशमं राज्यस्थानं । तत्र स्वामी रविर्भागद्वयं सिंहलग्नम् ॥ षष्टिकला ६० विश्वा २० सूर्यभौमगुरवो नरखेचराः पुरुषग्रहा ज्ञेयाः । शुक्रचंद्रौ स्त्रीग्रहौ । बुधशनी तु नपुंसकत्वादपेक्षितौ । अत्र उक्तभवने कोऽपि नास्ति स्वगृहे कोऽस्ति तेन विश्वाधत्वकोऽपि नास्ति । चंद्रशुक्रयोः स्त्रीग्रहत्वाद्विश्वा ५ पंचमो ज्ञेयं । ग्रंथान्तरे हर्षस्थानद्वयमन्यथा—" द्विषष्ठे नरग्रहाणां स्त्रीणां गर्वी तृतीयं च ॥ मध्याद्यावलग्नं भूकेंद्रात्सप्तमं नराणां च ॥ लग्नाद्यावद्धिबुक धूनान्त्ये योषिता चतुर्थी च " ॥१॥ परं स्वल्पमतम् ॥८७॥

अथ योगत्रयं ॥ रविः शराब्जै १५ स्तपनः १२ शशांको दैत्येन्द्रपूज्यो वसु ८ मित्र भागैः ॥ कुभार्गवौ सप्तलवै ७ र्नभागैर्देवेज्यमंदौ प्रथितिं करोति ॥ ८८ ॥ शीघ्रग्रहः स्वोक्तलवैश्वमंदात् हीनोऽथलिप्तार्द्धविलिप्तिकाप्याप ॥ तुल्योऽथवा चेत् ध्रुवमित्थशालो योगः स नाम्ना—

अथेत्थशालादियोगत्रयमाह—रविः शराब्जैरिति—रविः शराब्जैः पंचदशभिरंशैः १५ युतिं करोति । मंदग्रहे योगं करोतीत्यर्थः । एवं चन्द्रस्तपनैर्द्वादश १२ भिरंशैः भौमो वसुभिरष्टभिरंशैः बुधशुक्रौ सप्तभि ७ भांगैः देवेज्यमंदौ गुरुशनी नभोगैर्नवभि ९ रंशैरिति । ताजिकाचार्याणां मते राहोर्ग्रहत्वेऽपि तस्यांशा नोक्ता तर्हि भावस्तस्याः शशाकत्वादिति गम्यते ॥ ८८ ॥ अथ योगज्ञानोपायमाह ॥ शीघ्रग्रहः स्वोक्तलवैरिति—शीघ्रग्रहः स्वोक्तलवैः रविः शराब्जैरित्यादिकैरुक्तांशैर्मंदात् मंदग्रहत्वाद्धीनो भवति तदेत्थशालनामा योगोऽपरनाम मुथशिलः । एतदुक्तं भवति एकराशिस्थयोः शीघ्रमंदग्रहयोरंतरे क्रियमाणे स्वस्वोक्तभागप्रमाणमंतरं भवति तदा योगसंभवः अधिकेऽतरे योगस्यासंभव इत्यर्थः । एवं भिन्नराशिस्थयोश्चापि उक्तभागप्रमाणेंऽशांतरे योगसंभवः नाधिकेऽतरे । ताजिकांतरवृत्तावपि इष्टदृश्यांतरकृते सति दीप्तांशतुल्या यदि अन्तरभागास्तद्दृष्ट्वा दशां पश्यति अधिके न पश्यति । अल्पे पश्यत्येव । अर्थादिति एवं भविष्यदादिभेदेन त्रिधा अवस्थाविशेषणस्यैव मतांतरमाह । अथेति पादपूरणे । अथवा शीघ्रग्रहो मंदग्रहाल्लिप्तार्द्धात् विलिप्तिकार्द्धात् हीनः लिप्तिः कला । तस्या अर्धं त्रिंशद्विकलाः । विलिप्तिका विकलाः ताभ्यां हीन इत्यर्थः । लिप्तार्द्धं विकलाभ्यां हीनत्वे समता भवत्येव । तथापि मूलानुकूलं कल्पनीयमिति विकल्पः कृतः । अथ उभावपि तुल्यौ समौ भवतस्तदापि मुथशीलः । उदाहरणं— वृश्चिको लग्नं तत्र भौमः स्वामी भागाः१६ मितः दशमं राज्यस्थानं तस्य स्वामी रविर्भागद्वयं । सिंहे लग्नस्वामी मङ्गले ज्ञेयं । दशमेशो राज्यदाता एवं यथासंभवं

सर्वत्र ज्ञेयं । अत्रानयोरंतरे भागाः १४ । रविः मुत्थशिल-
कृत् । उक्तं च ग्रंथांतरे- " तिथीननागाद्रिनवांगगोंऽशै
१५।१२।८।७।९।७।९ दृत्ते द्युतिं मंदखगे त्वमन्दः ॥ एकर्क्षगः
पृष्ठत एव दीप्तिर्भागैस्तथाल्पैः प्रथमो यमाद्यैः ॥ १ ॥ क्षेत्रां-
त्यगश्चाशु गतिर्विवक्षुपैरंशान् स्थिरस्यापि परर्क्षगस्य ॥
यदेत्थशालं मुनयो वदन्ति योगं भविष्यत्फलदं तदेष्यम् ॥२॥
गणेशकृतवर्षफलपद्धतौ "एकर्क्षेऽधिकगोऽल्पगात्......काल-
वो दीप्तांशमध्ये क्रमात् ॥ तद्वाद्ये भवदेष्यकं मुथशिलं पूर्णं तु
तौ चेत्समौ ॥ आत्यांशस्य चलात्स्वदीप्तिविवरे मंदेऽग्रगोऽप्ये-
षकं ॥ दीप्त्यंशावधि चैकभेऽग्रचले स्यादीशराफाह्वयः ॥१॥
प्रोक्तोऽयं फलदः पुरा तदितरे स्वाख्याफलास्तेऽथवाऽस्था-
पीहभवेद्द्वयोर्मुथशिलः कंबूल उक्तश्च ते ॥ स्वर्क्षोच्चे शुभवा स्व-
हद्दकमुखे मध्ये स्वनीचारिभे नीचाः स्युः सततं पृथग्गृहगते
अन्योन्यदृष्ट्यपि ते॥२॥पुनः । लग्नेशोऽप्यष्टमाधीशो मुंथेशश्चैक-
राशिगः॥ तदर्षे मरणं वाऽपि भिन्नर्क्षे इत्थशालकृत् ॥ १॥ पुन-
र्विशेषश्चात्र वामनताजिकात् ॥ ईषत्फलोऽसौकथितश्च भागैः
स्वल्पैस्तथा मध्यबलः सचोक्तः । एकांशकस्थे समलिप्तिकेऽत्र
शीघ्रे च मंदे फलमत्र सम्यक् ॥ १ ॥ राश्यंतगः शीघ्रगति-
स्थिरस्य भागान्विविक्षुः परराशिगस्य । यदा भवेत्तत्प्रवदंति
योगमेषो भविष्यत्फलदं सदैव ॥ २ ॥ लिप्तार्द्धविलिप्तिका-
भ्यां यदि हीनो मंदतोऽथ तुल्यः स्यात्॥ तत्पूर्णमित्थशालं मुथ-
शिलमथ कथ्यते तज्ज्ञैरिति "॥ चंद्रमसा सह मुथशिलं करोति
बुधश्चंद्रं विना अन्यैर्ग्रहैः सह शुक्रचंद्रबुधविवर्जितैरन्यैः सह। रवि-
भौमगुरुशनिभिः सह।भौमशनिबृहस्पतिभ्यां सह बृहस्पतिः शनि-
ना सह शनिर्गुरुणासह चारवशात् शीघ्रगतिर्भवति तदा नान्य-
था। उक्तं च-"सूर्यः शनिः शीघ्रगतिश्च चारवशेन मंदग्रह-

पृष्ठवर्त्ती ॥ गत्वा स्वयं चेन्नवभिस्तथाल्पैर्भागैर्पुनिं मंदगतिं विदध्यात्” इति ॥ १ ॥ वक्रगोऽपि ग्रहः इत्थशालं प्रकरोति तस्परद्द इति नामांतरं । उक्तं च-चक्रेण घुमणिकराभिगामित्राऽस्तं प्रासेन व्ययरिपुनाशगागामि या क्रूरेण ॥ कमिनन सः सदेत्थशालस्तद्वर्षं हरति फलं महर्पणीयम् ॥ ८९ ॥

अथेशराफयोगमाह—

शीघ्रग्रहो मंदखगा यदाऽग्रे प्रयान्ति रूपांतरभागकेन॥ तदीशराफः कथितो महद्भिः कष्टप्रदोऽसौ मुशरीफको वा ॥ ९०॥ रात्रीश्वरश्चेद्दिवसगेन सार्द्धं करोति नूनं यदि चेत्थशालम्॥ कब्लकोऽसौ कथितस्त्रिभेदैः संपूर्णमध्याधमकैर्महद्भिः ॥ ९१ ॥

शीघ्रग्रह इति—शीघ्रग्रहो मंदग्रहादेकेनांशादिनाऽधिके नांशाधिको भवति तदेशराफयोगोऽपरं नाम मुशरिफकोऽय योगः कष्टप्रदः । स शीघ्रग्रहोऽर्कभागगः शुभः । मन्दमतिक्रम्य द्वादशभागांतरेऽग्रगस्तदा शुभेष्टफलप्रदः । उदाहरणं—“धनुर्विलग्ने गुरुदृष्टि १६ भागो बुधोऽद्विचंद्रे १७ मिथुने गतोऽत्र न कन्यकायां वरलाभसिद्धिः ६ स्पार्पिंडतुल्येऽ २८ त्र बुधे तदाप्तिः॥ १ ॥पुनर्बुधे २८ भागतुल्ये सति अर्कभागांतरे वली बुधो जातस्तेन तदा वरमाप्तिः । उक्तं च-घरो घराघरे लवं पुरः स ईशराफकः ॥ शुभो न मूसरीफकः ·शुभोऽर्कभागगस्तु चेत् ॥ १ ॥ ९० ॥ अथ कंबूलयोगमाह-रात्रीश्वरश्चेदिति—रात्रीश्वरश्चंद्रश्चेद्यदि दिवसगेन सार्द्धं ग्रहद्वयेन सह इत्थशालं करोति तदा कंबूलनामा योगः पूर्वंमुभयोर्मुथशिलो भवति । त-

न्मध्ये चंद्रोऽप्येकेन सह मुत्थशिलं करोति तदा कंबूल इत्यर्थः॥ यतः सर्वैः ग्रहैः सह चंद्रः इत्थशालकारकः सर्वेभ्योऽपि शीघ्रत्वात् चंद्रेण सह कोऽपीत्थशालको नेति तात्पर्यार्थः । स कंबूलयोगः। संपूर्णमध्याधमकैस्त्रिभेदस्त्रिप्रकारः ॥ ९१ ॥

मिथः स्वगेहोच्चगतौ प्रधानं मध्यं स्वगेहारिगृहादिगौ च ॥ नीचारिगेहावधमं निरुक्तं कंबूलकं चेदथ संग्रहैश्चैः ॥ ९२ ॥ यदीत्थशालः खचरैश्च सौम्यैः कृतोऽन्दलग्ने परिपूर्णकश्च ॥ धत्ते तदासौ विविधान् विलासान् धनागमं कांतिविवर्द्धनं च ॥ ९३ ॥

तदेवमकारत्रयमाह–मिथः स्वगेहोच्चगताविति– उभावपि ग्रहौ स्वगेहोच्चगतौ स्वराशिस्वोच्चस्थौ भवतः । तदा कंबूलं प्रधानं ज्ञेयं । मध्यस्वगेहारिगृहादिगैर्वा तन्मध्यादेको ग्रहः स्वगृहे स्वोच्चे वा तदन्यो ग्रहः शत्रुस्थो नीचस्थो वा तदा मध्यकंबूलं ज्ञेयं । मध्यमफलो नाति श्रेष्ठो नात्यधमः ॥ नीचारिगेहावधममिति—उभावपि शत्रुनीचराशिगतौ तदा अधमकंबूलमिति प्रकारत्रयं । तथा च लग्नेशकार्येशौ स्वगृहोच्चेवर्त्तमानौ कृतमुथशिलौ तथापि चंद्रोऽपि स्वोच्चे स्वगृहे वर्तमानः कृतमुथशिलं तदोक्तयोगः । अन्यथा मध्यमाधमौ यथोक्तवत् ज्ञेयौ । तत्रोदाहरणं– मेषलग्ने भौमभागाः ९ कर्केशचंद्रांशाः २८ सूर्यांशाः २ एवमपरेऽपि कंबूलाः । यथा चक्रिणो बुधान्मंदग्रहात् १।१४।५५।५४ गतिः ३८।५२ शुक्रः शीघ्रग्रहो १।१०।१५।२३ गतिः १३।२ अंतरे क्रियमाणे अंशाः ४।४० स्वोक्तलवा ७ मध्ये हीनस्तेनेत्थशालकृत् । शुक्रो बुधेन सह । एवमंतरे क्रियमाणे समस्त्योऽधिके

न्यूनांतरेण योगकृत् एवमन्येषां ग्रहाणामपि ज्ञेयं। शुक्रः शीघ्रो १।१०।१५।२३ रवेः १।९।२६।५१ मंदादेकेनांशाधिकस्तेन रविणा सह. मूसरीफकारी। एवमन्येऽपि। चंद्रः शीघ्रः रविशुक्राभ्यां मंदाभ्यां हीनोऽपि उक्तभागेभ्यो १२ अधिकन्यूनांतरं तेन न कंबूलकृत्। ग्रन्थांतरे. "उभयेत्थशालयोगे यदि चन्द्रोऽप्यत्र मुन्थशिलविधायी॥ तत्कम्बूलं हि भवेदुत्तममध्यमाधमैर्भेदैरिति" ॥९२॥९३॥ इति योगत्रयम्॥

अथ वर्षेशार्थे त्रिराशिनाथाः॥ मेषादितश्च हरिभाद्धनुषश्चतुर्णां सूर्यास्फुजिच्छनिसिता दिनपास्त्रिभानाम्॥ शत्रौ सुरेज्यशशिसौम्यकुजाः सदेशाः कोडारनाकपतिवंदितरात्रिनाथाः॥ ९४॥ पश्ले दिनाधिपसदेश्वरयोस्तु मध्ये यः स्यात्तयोर्बलयुतस्त्रिभपो निरुक्तः॥ रात्रौ सदाधिपनिशेश्वरयोर्बलाढ्यो ज्ञेयो बुधैस्त्रिभपतिः खचरो नितांतम्॥ ९५॥

अथ वर्षेशार्थं त्रिराशिनाथानाह। मेषादित इति—त्रयश्च ते राशयः पदार्थाश्चेने त्रिराशं यद्दिवारात्रिमदालक्षणास्तेषां नाथा इति। मेषादितश्चतुर्णां भानां राशीनां तथा हरिभात् सिंहाच्चतुर्णां राशीनां तथा धनुर्द्धरराशितश्चतुर्णां राशीनां क्रमात् सूर्यशुक्रशनिशुक्राः दिनपाः। दिवा वर्षलग्ने सति पतयो भवंति। तद्यदा दिवावर्षलग्नं भवति तदा मेषस्य सूर्यः वृषस्य शुक्रो मिथुनस्य शनिः कर्कस्य शुक्रः पुनः सिंहस्य सूर्यः कन्यायाः शुक्रः तुलायाः शनिः वृश्चिकस्य शुक्रः एवं धनुषः सूर्यः मकरस्य शुक्रः कुंभस्य शनिः मीन-

स्य शुक्रः ४ इति । क्रोडारनाकपतिवंदितरात्रिनाथाः शनिभौमगुरुचंद्राः । यथा मेषस्य सदा शनिः स्वामी वृषस्य भौमः मिथुनस्य गुरुः कर्कस्य चंद्रः सिंहस्य शनिः कन्यायाः भौमः तुलाया गुरुः वृश्चिकस्य चंद्रः। एवं धनुषः शनिः मकरस्य भौमः कुंभस्य गुरुः मीनस्य चंद्र इति ॥ ९४ ॥ एतेषां मध्ये कस्त्रिराशिपस्तमेवाह— घस्रे दिनाधिपेति— घस्रे दिवसे पूर्वोक्ताधिपसदेशयोर्मध्ये यो बलयुतो बलवान्भवेत् स त्रिभपस्त्रिराशिनाथ उक्तः । एवं सदेशरात्रीशयोर्मध्ये यो बलवान् स त्रिराशिनाथः । अथात्र दिवावर्षलग्नं कर्कस्तस्य स्वामी चंद्रः अनयोर्मध्ये बलवान् शुक्रः । तेन त्रिराशिनाथः शुक्रः ।

पुरातनमिदं त्रिराशिपतियन्त्रचक्रम् ।											
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२
सू	शु	श	शु	सू	शु	श	शु	सू	शु	श	शु
बृ	च	बु	म	बृ	च	बु	म	बृ	च	बु	म
श	मं	बृ	च	श	म	बृ	च	श	म	बृ	च

उक्तं च संज्ञातंत्रे— "मेषादि चतुस्त्रिराशिकेश्वराः रविसितार्किभृगवोऽह्नि ॥ गुरुशशिबुधभौमाः शनिकुजगुर्विन्दवः नक्तम्" ॥ ९५ ॥

अथवा ॥ घस्रेशाः स्फुजिदेनिदैत्यसचिवा जीवेन्दुचन्द्रात्मजाः । माहेयार्कजभौमदेवगुरवश्चन्द्रास्त्रिभेशा इमे ॥ घस्रे जीवविधुज्ञभौमतपनाः शुक्रार्किशुक्रार्कजा भौमेज्यक्षणदाधिपा निशिगता लग्ने त्रिभेशा ह्यजात् ॥ ९६ ॥

अथ प्रकारान्तरेण सर्वसम्मतं प्रवर्त्तमानं त्रिराशिनाथमाह— घस्रेशाः स्फुजिदेनीति—दिवा वर्षलग्ने मेषस्य सूर्यः वृषस्य

संप्रति लोके वर्त्तमानं त्रिराशिपतिचक्रमिदम्।											
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२
सू. दिवा	शु	श	शु	बृ	चं	बु	म	श	म	च	च
सू. रात्रौ	चं	बु	म	सू	शु	श	शु	श	म	बृ	च

शुक्रो मिथुनस्य शनिः कर्कस्य शुक्रः सिंहस्य गुरुः कन्यायाश्चन्द्रः तुलाया बुधः वृश्चिकस्य भौम. धनुषः शनिः मकरस्य भौमः कुम्भस्य गुरुः मीनस्य चन्द्रः एवमेते त्रिराशिनाथाः। रात्रौ वर्षलग्ने मेषस्य गुरुः वृषस्य चन्द्रो मिथुनस्य बुधः कर्कस्य भौमः सिंहस्य रविः कन्यायाः शुक्रः तुलायाः शनिः वृश्चिकस्य शुक्रः मकरस्य भौमः कुम्भस्य गुरुः मीनस्य चन्द्रः एते त्रिराशिनाथाः। अत्र स्वदेशत्वं नास्ति यथाऽत्र दिवा-वर्षलग्नं कर्कस्तेनशुक्रस्त्रिराशिनाथः ॥ ९६ ॥

अथ वर्षेशनिर्णयः ॥

अथ समाधिपतेः स्फुटनिर्णयो नहि कृतो यदि वर्षनिवेशने॥ कथमिदं फलमत्र विनिश्चितं भवति सोऽयमतः प्रविचार्यते॥९७॥ जन्माङ्गपोऽब्दाङ्गपतिस्त्रिभेशो मुन्थाधिपोऽर्को दिवसे निशीन्दुः ॥ अमीषु यो वीर्ययुतोऽब्दलग्नं पश्येत् ध्रुवं वर्षपतिः स चात्र ॥९८॥ यद्यत्र लग्नं बहवो नभोगाः पश्यन्ति चेत्पंच दिवौकसां हि ॥ मध्येऽधिकारा बहवो हि यस्य तस्याब्दपत्वं गदितं प्रवीणैः ॥९९॥ दृक्तुल्यकत्वे सबलोऽब्दनाथः स्याद्वीर्यसाम्ये-

ऽब्दपतिश्च तेषाम् ॥ दृष्ट्याऽधिको यः कथितो दृगादिसाम्येंत्थिहेशोऽब्दपतिश्च सम्यक् ॥१००॥ मासप्रवेशोऽब्दपलग्ननाथो मासप्रभुर्वै परिकल्पनीयः॥ ध्रुवेशलग्नस्य पतिर्दिनेशो विचिन्तनीयस्तु शुभाशुभार्थम् ॥ १०१ ॥ प्रश्नाङ्गपो वर्षपतिः प्रकल्प्य सूर्येश्वरो जन्मविलग्ननाथः ॥ मुन्थाधिपः प्रश्नविलग्नतश्च त्रिराशिपो घस्तपतिः पुरावत् ॥१०२॥ इति वर्षेशविचाराध्यायः ॥

अथ वर्षेशार्थं पंचाधिकारिणः वर्षेशनिर्णयं चाह ॥ अथ समाधिपतेरित्यतश्चत्वारः श्लोकाः सुकराः। विशेषश्चायं। वर्षेशनिर्णये बलहीनो यो लग्नं पश्यति स एव वर्षेशः कार्य इति रहस्यं। दृष्टिरहितोऽधिकबलोऽपि न कार्यः। यतउक्तं ग्रहज्ञाभरणताजिके—“मुंथा सवांगाब्दशरीरनाथादि इंदुर्निशीच त्रिभेशाः पंचग्रहाणामधिको यः स च हायनेशः ॥ ॥ १ ॥ लग्नं न पश्यत्यधिवीर्यखेटो न सोऽब्दपो हीनबलोऽब्दनाथः ॥ लग्नं प्रपश्यत्पथवीर्यसाम्ये दृष्ट्याधिको यः स च हायनेशः ॥ २ ॥ दृष्टेऽब्दपत्वे बहुखेचराणां स्युः पंचवर्ग्या बहवोऽधिकाराः ॥ यस्याब्दपत्वं खलु तस्य कल्प्यं दृष्ट्यादिसाम्येऽह्नि रवेर्निशीन्दुः ॥ ३ ॥ त्रिराशिकेशो न भवेदसौ चेच्चंद्रेश्वरस्तेऽपि खगेन येन ॥ मुख्यास्थ्ययोगस्य य ईश उक्तो विना न चेन्दुर्गृहपोऽब्दपस्तु ॥ ४ ॥ पश्यंति पंचापि न चेद्विलग्नं तदेषु वर्गाधिक ईश उक्तः ॥ वर्गे समानेऽपि च योऽधिवीर्यः स एव खेटो ग्रहविद्भिराद्यैः” ॥ ५ ॥ पुनरुक्तं च—“निश्यब्जर्क्षपतिर्दिवार्कभपतिर्जन्माब्दलग्न-

त्थिहेशास्त्रैराशिकरोऽत्र पंचसदा वीर्याधिको लग्नदृक् ॥ सोऽब्देशोऽल्पबलेऽपि दृष्टिसहितः सौम्ये बले योऽधिदृक् दृक्साम्येऽहि रविर्निशीन्दुरसुकौ नोचेत्त्रिराशीश्वरः ॥ १ ॥ यथाऽत्र जन्मलग्नस्वामी गुरुः १ वर्षलग्नस्वामी चन्द्रः २ मुंथहास्वामी शनिः ३ दिनपतिः सूर्यः ४ त्रिराशिकेशः शुक्रः ५ । शनिचंद्रौ लग्नं तुल्यं पश्यतः तेन साम्यत्वात् बलाधिकश्चंद्रो वर्षेशः विशेषोऽयं–"बह्वाधिकारोऽपि न वी-क्ष्यते लग्नमस्य न वर्ष स्यात् ॥ तुल्याधिकारवानपि पश्यति लग्नं च बलयुक्तः ॥ १ इष्टया सबलोऽपि वर्षेशश्चेत्पंचापि तुल्यं पश्यंति तदा यस्य बहवोऽधिकाराः स वर्षेशः । यदि पंचापि न पश्यंति तदा पंचवर्गेषु यस्याधिकवर्गः स वर्षेशः। यदि पंचानामपि अधिकारदृष्टिबलानां समत्वं तदा मुथहेशो वर्षेशः इति । समरसिंहकर्त्ता–बलस्य साम्ये च दिवार्कस्येन्दोः रात्रौ च॥ शशधरैश्वर्ये येन सहास्य मुथशिलं स पतिश्चंद्रेश्वरस्तद्दले " ॥१॥ शशधरैश्वर्य्य इत्यस्य व्याख्या । चंद्रस्येश्वरत्वे जाते येन ग्रहेण सह चंद्रो मुथशिलं करोति स ग्रहो वर्षेशः । तं मुथशिलं विना चंद्रेश्वरः चंद्र एव वर्षेश्वर १ इति॥ अथ वर्षेशानयनं आचार्य्यैर्भिन्नभिन्नमुक्तमस्ति । परं बहुमतमन्वेष्टव्यमिति रहस्यं । "आगमज्योतिरशास्त्रं विमतिपन्नो न योग्यमस्माकं" इत्युक्तत्वात् ॥ १०० ॥ अथ मासेशदिनेशज्ञानमाह— मासमवेशोऽब्दवत् इति–स्पष्टार्थः ॥१०१॥अथवर्षलग्नात्पंचाधिकारज्ञानमाह–प्रश्नांगप इति– यस्मिन्समये पृच्छकः पृच्छति तत्सामयिकलग्नं प्रश्नलग्नं प्रश्नलग्नस्वामी प्रकल्प्य प्रश्नलग्नाच्चतुर्थभवनस्वामी जन्मलग्नस्वामी प्रकल्प्य प्रश्नलग्नमुंथाधिपः । त्रिराशिनाथः वर्षलग्नवत् पक्षेशास्फुजिदैर्नित्यदृत्यादिना कार्यो प्रश्नपतिः

पुरावत् । घस्रपतिग्रहणात् रात्रिपतिरपि ज्ञेयः । दिवाप्रश्नलग्ने रविः रात्रिप्रश्नलग्ने चंद्र इत्यर्थः । मुंथाज्ञानं वक्ष्यति । यावत्तमं वर्षं तन्मुंथाशब्देनोच्यते इति कल्पनां कृत्वा वर्षेशं च कृत्वा फलाफलं वाच्यं ॥ १०२ ॥ इति वर्षेशविचाराध्यायः ॥

अथ वर्षेशफलाध्यायः ॥

षष्ठाष्टांत्यविवर्जितोऽस्तरहितः सन्मित्रवर्गे स्थितः पुष्टोऽसौ विविधं सुखं धनचयं पुत्रार्थमित्रादिकम् ॥ मध्ये मध्यमिदं करोति विफलं नेष्टेरितो भीतिकृत् दग्धे रोगभयं नृणां धनहृतिः स्यात्स्वीयपाकोदये ॥ २ ॥ अब्दाधिपेऽब्जरमणौ सबले प्रतिष्ठा प्राप्तिस्ततो निजकुले बहुराज्यलाभः ॥ स्थानान्तराद्भवति भूधनकीर्तिमित्रलाभस्तथा बहुसुखानि रिपोर्विनाशः ॥ ४ ॥ पुत्रान्नृपात्सुजनताऽल्पसुखं नराणां स्यान्मध्यवीर्यसहिते द्युमणौ दशायाम् ॥ कुर्याद्दरिद्रमपि रोगभयं विवादं लोकैस्तथा नृपजनैः सह चाल्पवैरम् ॥ ५ ॥ नष्टे रवौ भवति वैरिजनाद्विरोधो रोगागमो निजजनाद्भयमुग्रकं स्यात् ॥ द्रव्यक्षयश्च सततं कलहः स्वमित्रात् दग्धे च दूरगतिदौस्थ्यजनापवादः ॥ ६ ॥ इति रविफलं सम्पूर्णम् ॥ वर्षाधिपे हिमरुचौ परिपूर्णवीर्यो वित्तागमो नृपजनान्नृपतेर्धनाप्तिः ॥ सौख्यानि चात्र विविधानि

कलत्रतःस्युः श्वेतादिवस्तुवशतः प्रकरोति लाभम् ॥ ७ ॥ मध्ये विधुर्नृपजनान्नृपतेर्विरोधं वित्तक्षयं स्वजनतः प्रकरोति वैरम् ॥ स्त्रीवर्गतः सततमल्पसुखं कृशत्वं वैराग्यदुःखजननं भयपुत्रकं च ॥ ८ ॥ नष्टे भयं भवति वातकफादिपीडा वैरोदयो निजकुले नृपतेर्विरोधम् ॥ स्थानान्तराद्रिपुभयं त्वसुखं च दग्धे मृत्योर्भयं तनुभृतां हि भृगोश्च पाके ॥ ९ ॥ इति चंद्रफलम् ॥ वीर्यान्विते क्षितिसुते नृपतेर्धनाप्तिः सेवापते रिपुगणाद्विजयो रणश्च ॥ सेवाधनं भवति मार्गवशाच्च सौख्यं स्त्रीसङ्गमाच्च विविधं सुखमत्र विन्द्यात् ॥ ॥ १० ॥ मध्ये कुजे भवति लोहभयं विवादं कुर्यात्कृशत्वमखिलाङ्गमनल्परोगम् ॥ वैरोदयं नृपजनेषु धनक्षयं च चौराद्भयं स्वजनतो ह्यथवा नराणाम् ॥ ११ ॥ चौराग्निरुग्ज्वलनभीत्यपकीर्तिलाभः पित्तोदयो भवति पादमुखाक्षिदेशे ॥ दुष्टाद्भयं निजजनाद्धनधान्यनाशः स्त्रीमित्रबन्धुकलहं क्षितिजे विनष्टे ॥ १२ ॥ इति भौमफलम्॥ वर्षाधिपे शशिसुते सबलेऽतिसौख्यं सेवाधनं लिखनतः पठनादिलाभम् ॥ स्त्रीमित्रसौख्यमतुलं सुततश्च नूनं वाणिज्यतो धनसमागमनं विलासम् ॥ १३ ॥ मध्यश्च सोमतनयो निजवाक्पदो-

पात्सर्वार्थहानिमतुलां प्रकरोति भूपात्॥ स्त्रीमित्र-पुत्रकलहं सुखमल्पमत्र वैरोदयं नृपजनाच्च जनाच्च तद्वत्॥ १४॥ नष्टे बुधे नृपभयोऽन्यतमाङ्गितश्च क्लेशोदयं स्वजनतोऽर्थभवो विवादः॥ चोराद्भयं हृदि गलामयकृत् च नेत्रे पीडा भवेन्निखिलमध्यमकं च दग्धे॥१५॥इति बुधफलम्॥ देवार्चितो बलयुतः प्रमदाविलासं कुर्यात्सुमित्रसुततो विविधं च सौख्यम्॥ वित्तागमं नृपतितो विजयं रिपूणां विश्वासतां सकललोकजनेषु शश्वत्॥१६॥ नाकेश्वरस्य सचिवोऽल्पबलो नितान्तं लोकैर्विरोधमशुभं प्रकरोति भूपात्॥ वैरोदयं स्वजनतश्च वैरैर्विवादं कुर्यात् कृशत्वमपि चौरभयं सदाऽसौ॥ १७॥ निन्द्ये गुरौ खलु भवेच्च यतोऽर्थनाशो धर्मार्थहानिसुखबन्धुविरोधपीडा॥ पादाक्षिगुल्फजठरे जघने नराणां वातार्तिकृत्त्वरिभयं जलसंक्षयं स्यात्॥१८॥ इति गुरुफलम्॥ दैत्येश्वरस्य सचिवः परिपूर्णवीर्यो दद्याद्वरान्नवनितासुविलासहासम्॥ आरोग्यताखिलविलाससुखं च लाभं क्षेम प्रतापविजयं सुमतिः प्रसादः॥ १९॥ मध्ये नृपात्स्वजनतस्त्वरितो विरोधः श्लेष्मार्तिकृच्च सुतदारभयं च कष्टम्॥ कार्यार्थहानिमपि मेहरुजोदयं च कुर्यान्न सौख्यमिह स्वीयदशाप्रवेशे॥२०॥

निंद्ये सिते खलु जनात्कलहो नितान्तं स्याद्वै-
रितो नृपजनादसुखत्वमत्र ॥ सौख्यार्थहानिरति-
शोकभयं विवादो दग्धे स्वपाकविषये मतिसंक्षयं
च ॥ २१ ॥ इति शुक्रफलम् ॥ मंदेऽब्दपेऽधिक-
बले वनपर्वताच्च लाभो महान् भवति भूतरुरोप-
णाच्च ॥ वाणिज्यकुप्यवनितार्थसमागमश्च म्ले-
च्छात्खलान्निजजनात्सुखमत्र नूनम् ॥ २२ ॥
मध्यः शनिः स्वजनराजजनाद्विरोधं वातार्ति-
रुजं च नरपृष्ठिगलेषु नेत्रे दारिद्र्यदुःखपरिपीडन-
मत्रकुर्याद्वैराग्यमर्थपरिहानिसुहृद्विरोधम् ॥२३॥
निन्द्ये तु सर्वमधमं नृसुहृद्विरोधं कष्टं कियावि-
फलताऽनिलरुग्विकारः ॥ कार्यार्थहानिरथ पुत्र-
सुहृद्विपत्तिर्दग्धेऽर्कजे मरणजं हि भयं नराणाम्
॥ २४ ॥ इति शनिफलम् ॥ इति ताजिकसारे
वर्षेशफलम् ॥

अत्र वर्षेशफलश्लोकाः स्पष्टाः । तत्र फलविषये ग्रहाणां चत्वारो भेदाः पूर्णवलं १, मध्य बलं २, नष्टबलं ३, दग्धबलम् ४ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥ ॥ ११ ॥ १२ ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥ २१ ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥

अथैषां लक्षणम् ॥ स्वस्वोच्चकेषु परिपूर्णबलं
खगानां हद्दात्रिभागकनवांशगतेषु मध्यम् ॥

नीचारिवेश्मसहितेषु च दग्धवीर्यमस्तारिगे भवति नष्टबलं समन्तात् ॥ २५ ॥

अथैषां लक्षणमाह–स्वस्वोच्चेष्विति–स्वराशिस्थे स्वोच्चस्थे ग्रहे पूर्णबलम् । हद्दात्रिभागनवांशगतेषु स्वत्रिंशांशे १ स्वद्रेष्काणे २ स्वनवांशे ३ ग्रहे मध्यबलम् ॥ अस्तारिगे नष्टबलम्–अस्तंगते ग्रहे शत्रुराशिस्थे ग्रहे यद्बलं भवति तन्नष्टबलं ज्ञेयम् ३ ॥ नीचारिवेश्म इति नीचस्थः । शत्रुगृहे यो गृहस्तस्य यद्बलं तद्बलं दग्धं ज्ञेयम् ४ । वर्षाधीशो भवेद्राजा युगेधा जन्मलग्नपः ॥ मंत्री च मुंथहाधीशो होरेशः सैन्यनायकः ॥ ॥ १ ॥ रसादिसस्यधातूनां त्रैराशिपतितस्तथा ॥ २५ ॥

अथ मुन्थास्पष्टीकरणम् ॥ याताब्दसंख्याद्रविभिर्विभक्ताच्छेषंथिहा स्यादथ जन्मलग्नात् ॥ जन्मांगभागैः सहिता लवाद्यास्तात्कालिका सा द्युगतिः प्रयुक्ता ॥ २६ ॥ मुंथागतिः प्रतिदिनं शरलिप्तिकाश्च यत्स्थानगा भवति तद्भवने नियोज्या ॥ सौम्यान्विता स्वपतिना सहितेक्षिता चेत् सौख्यार्थदा विविधकार्यकरा निरुक्ता ॥ २७ ॥

अथ मुथहाज्ञानमुच्यते । याताब्दसंख्यादिति–ताब्दसमूहाद् द्वादशभक्तात् शेषा गता इंथिहा मुंथा स्यात् । न्मलग्नाज्जन्मलग्नमादिकृत्य गणनाकाले यादृक् अंशादि यद् लग्नं तेन युता सती तात्कालिका वर्षलग्नसमयिका ायया द्युगतिः मुंथा प्रयुक्ता भवेत् । यथा गताब्दाः ५९ द्वादश-

भकाः शेषं ११ तेन एकादशी मुंथा गता द्वादशी वर्तमाना । अतो जन्मलग्नाद्गणिते ज्ञाता द्वादशे भागे चत्वारो भ्रमा गताः पंचमभ्रमस्यैकादशद्वादशभिः २ । परावृत्तैको भ्रमः । अतो द्वादशे भावे यो राशिः स वर्षलग्ने यस्मिन्भावे आगत-स्तत्र मुंथा ज्ञेया। अत्र जन्मलग्ने द्वादशभावे कुंभलग्नं वर्षलग्ने-ऽष्टमे भावे कुंभलग्नं अतो अष्टमे भावे मुंथा। स्पष्टार्थं। जन्म-लग्नांशादिना ० । ११ । १ युता १० । १ । ११ । १ मुथा१, मुथिहा २, इंथा३, इंथिहा ४, अंथिहा ५, इत्यादि नामानि मुंथायाः ज्ञेयानि। मुंथा सूर्ययुता मुथहा-धिपतिः लग्नस्थितैंथा तुर्येपि पृष्ठगा पुंस्त्रियादिसाम्यैथिहेश इति निदर्शनानि। द्वयरूपाणि लग्नस्थितैंथा तुर्येथिहा इत्या-दिषु पूर्वकर्मधारयः समासः कार्यः इति। शेषं स्पष्टम् ॥२६॥ अथ मुंथागतिमाह—मुंथागतिरिति—जन्मदिनमारभ्य प्रतिदिनं २ पंच ५ कला गतिर्ज्ञेया । वर्षलग्ने-यस्मिन्भावे मुंथा आगता तत्र यो राशिस्तस्यपोऽधिपः स मुंथहास्वामी ज्ञेयः। शेषं स्पष्टम् ॥ २७ ॥

प्रश्नांगकालेऽर्कलवैः शशांको यावत्प्रमाणैः प्रभ-वेच्च मुन्था ॥ तत्तुल्यभैः प्रश्नविलग्नतश्च केचि-त्सुखार्त्त प्रवदंति तज्ज्ञाः ॥ २८ ॥ अथ प्रतिभा-वफलानि ॥ लग्नस्थितैंथा प्रकरोति सौख्यं नृपप्रसादं विजयं रिपूणाम् ॥ हर्षोदयं बाहुबले प्रतापं वृद्धिं विलासं धनलाभपुष्टम् ॥ २९ ॥ मुंथा धनस्था धनधान्यलाभं करोति मिष्टान्न-समागमं च ॥ सर्वार्थसिद्धिं निजबाहुवीर्यात्सुखो-

दयं मित्रसुतोदयं च ॥ ३० ॥ लोकाज्जयं निजजनाच्च सहोत्थसौख्यं देहार्तिरुक् सकलकार्यसमृद्धिदात्री ॥ सत्संगमं च सबला तनुते हि मैत्री मुथा पराक्रमगता नृपतिप्रसादम् ॥ ३१ ॥ वित्तक्षयं रिपुजनादसुखस्य वृद्धिं वैरोदयं स्वजनरोगजनेषु कुर्यात् ॥ शुक्षार्तिकृत् हृदि रुजं च विवृद्धिदात्री तूर्येत्थिहा विविधरोगभयानि पुंसाम् ॥ ३२ ॥ प्रतापमाहात्म्यसुरार्चनं च स्याद्बुद्धिवृद्धिर्यशसः प्रवृद्धिः ॥ वित्तप्रलाभं जनताप्रसादः पुत्राप्तिसौख्यं सुतगेत्थिहायाम् ॥ ॥ ३३ ॥ नृपाद्भयं चौरभयं कृशत्वं निरुद्यमत्वं रिपुजं भयं च ॥ कार्य्यार्थहानिं कुमतीष्टवैरं षष्ठेत्थिहा दुष्टरुजं विदध्यात् ॥ ३४ ॥ सौख्यार्थनाशो वनितादिकष्टं चिन्ता मनोमोहमनल्परोगम् ॥ क्लेशोदयं श्रेष्ठजनेषु वैरं यशोविनाशो मदगेत्थिहायाम् ॥ ३५ ॥ दुष्टामयार्तिर्धनधान्यनाशो विपक्षभीतिर्यमनानि मोहः ॥ कीर्तेर्विनाशः स्वजनेषु पीडा नृपाद्भयं चाष्टमगेत्थिहायाम् ॥ ३६ ॥ धर्मार्थलाभं स्वजनेषु मैत्रीं नृपोत्तमैः प्रीतियशोदयश्च ॥ प्रमोदभाग्योदयकार्यसिद्धिं पुण्योपगेत्था प्रकरोति सौख्यम् ॥ ३७ ॥ मनोरथाप्तिः स्वजनैश्च सौख्यं निजेष्टमैत्रीं स्वजनोप-

कारम् ॥ भूपप्रसादो नभगेंथिहायां पुण्योदयः स्याद्विपुलो यशश्च ॥ ३८ ॥

अथ लग्नात् प्रकारांतरेण मुंथाज्ञानमाह—प्रश्नांगकालेऽर्कलवैरिति—प्रश्नकाले यावत्प्रमाणैरर्कलवै १२ द्वांदशांशैः शशांकश्चंद्रो भवेत्तत्तुल्यभैः प्रश्ने विलग्नमानान् मुंथां प्रवदंति तज्ज्ञाः । एतदुक्तं भवति । यस्मिन्द्वादशे चंद्रो भवति तावत्तमे भावे प्रश्नलग्नान्मुंथा । यदा प्रथमे द्वादशांशे चंद्रस्तदा प्रथमे भावे मुंथा । यदा द्वितीये द्वादशांशे तदा द्वितीये भावे । एवमग्रेऽपि केचित्तुसाचतुर्थभवनाद्गणना कार्या-इति वदंति । मुंथाराशिमादीकृत्य कुंडलीस्थापना मुंथहाकुंडली यस्य राशेर्नवांशे लग्नं तद्राशिमादीकृत्य कुंडलीस्थापना सा नवांशकुंडली । अपरं नाम दलीलकुंडली । ग्रहा यथास्थानस्थाः । इति मुंथाफलमुक्तानि ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥ ॥ ३१ ॥ ३२ ॥ ३३ ॥ ३४ ॥ ३५ ॥ ३६ ॥ ३७ ॥

नभगेत्थिहायामिति— यथा नभःशब्दस्सान्तस्तथाऽकारान्तोऽपि शब्दप्रभेदे वर्तते इति ॥ ३८ ॥

मुन्थाकुण्डली ।

१२ १० १ चं मुं ११ बृ ९ सू रा २ बु शु ८ के ३ मं ५ ७ ४ श ६

नवांशकुण्डली ।

५ म ३ सू रा२ बु शु ६ ४ श ७ १ च ८ के १० १२ ९ बृ ११ मुं

सुखार्थलाभं शुभबुद्धिवृद्धिं मनोरथाप्तिं नृपतेः प्रसादम्॥ निजेष्टसौख्यं मनसि प्रहर्षं करोति मुंथा भवगा शिवत्वम् ॥ ३९ ॥ निरुद्यमत्वं निजमित्रकष्टमनेकरुक्कृन्नृपतेर्भयं च ॥ धर्मार्थनाशो रिपुचौरभीतिस्त्वभीष्टपीडा व्ययगेऽथिहायाम् ॥ ४० ॥ मुंथा यदा जन्मनि चाम्बुरंध्रसप्तान्त्यगा यत्र गता समांगे । तद्भावहानिं प्रकरोति सौम्यैर्युतेक्षितासौ शुभगा तदा स्यात् ॥ ४१ ॥ भव्या लग्नभाग्यपुण्यधनगा मुंथा शुभार्थप्रदा नानाभोगविनोदसौख्यजनका प्रोक्ता त्रि ३ पञ्च ५ स्थिता ॥ नो भव्याऽस्तसुखारिगा व्ययकरा प्रांत्या १२ स्थिता चाष्टगा धर्मार्थक्षयकृद्रुगार्तिजननी भीतिप्रदा शत्रुगा ॥ ४२ ॥ मुन्था सूर्ययुता करोति नृपतः सौख्यं महत्स्वामिनां सौम्याढ्या शुभधीप्रदा कुजयुता रक्तार्तिकष्टप्रदा॥ मंदाढ्या त्वनिलामयार्त्तिजनका दुःखप्रदा वा भृशं स्त्रीपुत्रात्सुखदा सुरेज्यसहिता शुक्रान्विता स्यात्तथा ॥ ४३ ॥ सौम्याढ्या धनधीप्रदा स्वपतिना युक्ता शुभा कीर्तिता देवेज्येन विलोकिताथ सहिता शुक्रेण धर्मार्थदा ॥ राहोश्चोपगता करोति सततं भूपप्रसादं नृणाम् तत्पुच्छोपगतारिभीतिकलहान्दौस्थ्यं स्वदेहे ध्रुवम् ॥४४॥

॥ ३९ ॥ ४० ॥ ४१ ॥ ४२ ॥ ४३ ॥ सौम्याढ्या धनधीप्रदेति—सामान्येन सौम्यग्रहैर्युता शेषं स्पष्टम् ॥४४॥

राहोर्मुखं भोग्यलवा निरुक्ताः पृष्ठं हि भुक्ताः स च लग्नकस्य ॥ अस्तं च तस्माद्रदितं च पुच्छं तत्र स्थितैर्या सभयार्तिदात्री॥४५॥ इति मुन्थाफलम्॥

अथ राहुमुखपृष्ठपुच्छज्ञानमाह ॥ राहोर्मुखमिति— राहोर्ये भुक्त भोगांशा राहोर्मुखं ज्ञेयं । राहोर्ये भोग्यांशास्तएव कृत्वा भुक्तांशा राहोः पृष्ठं। तस्माद्राहुराशेरस्तं सप्तमो राशिः पुच्छं केतुरिति । स च लग्नभोग्यांशाः मुखं । भुक्तांशाः पृष्ठमिति॥ व्याख्याने तादृशी युक्तिर्नसंज्ञाघटीति विचार्यम् ॥ ४५ ॥

शुक्रेज्यौ यदि चास्तगौ हिमरुचिर्नीचानुगश्चेत्त-दा कुर्याद्व्याधिभयं वियोगमशिवं कष्टं महद्दारुणम् ॥ छिद्रेशो यदि लग्नगस्तनुपतिश्छिद्रानुगश्चेत्तदा दृष्टौ तौ खलखेचरौ निधनदौ शास्त्रार्थं स्याच्चतः ॥ ४६ ॥ मुंथाजन्मविलग्नपो यदि ततः सूर्य्यस्य बिम्बानुगो दृष्टः सूर्य्यसुतेन ताजिकमते सर्वार्थनाशो मतः ॥ जन्माङ्काद्यदि हायनोद्भवतनुः स्यादष्टमे संयुतो दृष्टो वा मुथहेश्वरेण सततं कुर्याद्विनाशं भयम्॥४७॥ लग्नास्तांत्यय दुष्टगो हिमरुचिर्दृष्टः खलैः संयुतः स्वाभीष्टं प्रकरोत्यसौ च गुरुणा नो वीक्षितः संयुतः ॥ कष्टं स्याच्छनिना कुजेन दृष्-

नाच्छस्त्राद्भयं चाविदुः संदृष्टः प्रकरोति सौम्य-खचरैः सौख्यप्रदः शोभनः ॥ ४८ ॥ लग्नेशो यदि चाष्टगः क्षितिसुतेनालोकितोऽरिष्टदः सौम्येज्यौ यदि चास्तगौ तु विविधा पीडा भयं शत्रुता ॥ लग्नं पापखगं पुनर्यदि गतं द्यूनं तथा मृत्युकृत्पापैर्मृत्युसुखात्यवैरिभगतैः स्याद्देहिनां संक्षयम् ॥ ४९ ॥ मुंथा दुष्टयुता षडंत्यवसुगा शस्त्राग्निभीतिप्रदा दृष्टा सूर्यसुतेन साब्दसमये वातार्तिदा प्राणिनाम्॥सप्ताष्टारिसुखांत्यगा जन-नभाच्छिद्रोपगोर्देत्थिहा दृष्टा सा खलखेचरैर्नि-धनकृत्सतत्संयुता वा ध्रुवम् ॥ ५० ॥ चंद्रेशस्त-नुपोऽथवाष्टमपतिर्लग्नव्ययांगाष्टमः कुर्य्यान्मृत्युरुं-जार्त्तिभीतिकलहान् जन्मेशमुन्थाधिपौ ॥ लग्ना-च्चाष्टमगौ रुजार्तिजननौ दृष्टेक्षितौ मृत्युदौ लग्नेशो यदि चास्तगस्तनुगतच्छिद्राधिपो रिष्टदः ॥ ५१ ॥ रंध्रेशोऽथ विलग्नपो यदि विधौ लग्नाद्व्ययाष्टारितश्चेत्सौम्यैरवलोकितो नि-धनकृन्मुन्थाधिपो वा तथा ॥ एते रिष्टकरा बुधैर्निगदिता योगाः स्वशास्त्रोद्भवा अन्ये ताजि-कशास्त्रतो निजधिया ज्ञेयाः समादौ सदा॥५२॥

चन्द्रेशस्तनुप इति – यत्र राशौ चंद्रो भवति त-स्येशः स्वामी शेषं स्पष्टम् ॥ ४६ ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ ॥ ५० ॥ ५१ ॥ ५२ ॥

कुर्वन्ति तदा राज्यं कष्टं कुर्वन्ति देहिनाम्
॥ ६३ ॥ इति राजयोगभङ्गाध्यायः ॥

अथ मिश्रभावफलाध्यायः ॥

लग्नादिभावा निजनाथयुक्ता दृष्टाश्च तेषां प्रवद-
न्ति वृद्धिम् ॥ सौम्यैश्च तैः पापखगैर्विनाशं खेवं
विमिश्राः फलमिश्रदाश्च ॥ ६४ ॥ गगनशत्रु-
पराक्रमलाभगः खलखगो धनसौख्यजयप्रदः ॥
मदनरंध्रसुखांत्यविलग्नगो विविधकष्टभयार्त्तिकरः
परः ६५ दिनपतिः सुतधर्मधनस्थितो निधिसुता-
र्थसुहृत्क्षयकारकः ॥ सहजवित्तसुताम्रिगतः शशी
विविधसौख्यकरो धनदः स्मृतः ॥ ६६ ॥ निध-
नलग्नमदांत्यरिपुस्थितो यदि विधुः खलु खेटसुते-
क्षितः ॥ यमकुरे निदधाति नरं तदा यदि न प-
श्यति देवगुरुर्भृशम् ॥६७॥ हिबुकगो हृदि रोगक-
फार्त्तिकृद्धनविलासकरो गगने विदुः ॥ हरति
पुण्यगतो मतिसञ्चयं व्ययगतः खलु दैन्यकरो नृ-
णाम् ॥ ६८ ॥ तनुसुखास्तगतः क्षितिनन्दनस्त-
नुभृतां च तनौ तनुते व्यथाम् ॥ निधनगे निधनं
व्ययगे व्ययो भवति शेषगृहेषु धनप्रदः॥६९॥धन-
शुभर्क्षगतो वसुहृत्कुजः सुतगतः सुतवित्तविना-
शनः॥ शशिसुतो व्ययरंध्ररिपुस्थितो धनसुखार्थ-
हरो भयदो भृशम् ॥ ७० ॥ सहजकेंद्रधनाङ्क-

सुतस्थितो धनविलाससुखादिकरो बुधः॥ भवगतश्च शुभः खचरैस्तदा बलयुतैः सहितो निधिदो मतः ॥ ७१ ॥ धनभवात्मजकेन्द्रनवत्रिगः सुरगुरुः सकलार्थसुखप्रदः ॥ निधनगस्तनुपीडनकारको धनसुखार्थहरो व्ययशत्रुगः ॥ ७२ ॥ भृगुसुतो व्ययवैरिविनाशगो भवति चेद्व्ययवैरिविरोधकृत् ॥ यदि च शेषगृहेषु सुखार्थदो धनचयं विदधाति सुखप्रदः ॥ ७३ ॥ व्ययाष्टलग्नास्तगतोऽर्कपुत्रो वर्षागमे वित्तसुखप्रणाशम् ॥ करोति पश्चोपगतः स्वपुत्रैर्वैरं सुखार्थक्षयकृच्चतुर्थे ॥ ७४ ॥ मन्दोऽन्दलग्नात्त्रिपडायवर्ती करोति नूनं सकलार्थलाभम् ॥ वित्तक्षयं वित्तगतोऽङ्गसंस्थः पापोदयं कर्मगतोऽर्थनाशनम् ॥ ७५ ॥ इति सामान्यभावफलानि ॥ यदि सुरेशगुरुस्तनुगस्त्रिगः प्रसवलग्नपतिर्हिबुकाश्रितः ॥ परिविजित्य रिपोर्जनसञ्चयं धनचयं प्रकरोति गजादिकम् ॥ ७६ ॥ मदनपस्तनुपस्तनुगो गुरुर्यदि खलैः सहितो न च वीक्षितः ॥ भवति चात्रधनं बहुलं तदा मदपतित्वमिदं विपुलं क्षितौ ॥ ७७ ॥ वनपतिः कुरुते धनगो धनं यदि सुराधिपतीज्यसमन्वितः ॥ सुतगतः सुतपः सबलो यदा सुतसुखं बहुलं तनुते तदा ॥

कुर्वन्ति तदा राज्यं कष्टं कुर्वन्ति देहिनाम्
॥ ६३ ॥ इति राजयोगभङ्गाध्यायः ॥

अथ मिश्रभावफलाध्यायः ॥

लग्नादिभावा निजनाथयुक्ता दृष्टाश्च तेषां प्रवद-
न्ति वृद्धिम् ॥ सौम्यैश्च तैः पापखगैर्विनाशं खेवं
विमिश्राः फलमिश्रदाश्च ॥ ६४ ॥ गगनशत्रु-
पराक्रमलाभगः खलखगो धनसौख्यजयप्रदः ॥
मदनरंध्रसुखांत्यविलग्नगो विविधकष्टभयार्त्तिकरः
परः ६५ दिनपतिः सुतधर्मधनस्थितो निधिसुता-
र्थसुहृत्क्षयकारकः ॥ सहजवित्तसुतादिगतः शशी
विविधसौख्यकरो धनदः स्मृतः ॥ ६६ ॥ निध-
नलग्नमदांत्यरिपुस्थितो यदि विधुः खलु खेटसुते-
क्षितः ॥ यमकरे निदधाति नरं तदा यदि न प-
श्यति देवगुरुर्भृशम् ॥ ६७ ॥ हिबुकगो हृदि रोगक-
फार्त्तिकृद्धनविलासकरो गगने विदुः ॥ हरति
पुण्यगतो मतिसञ्चयं व्ययगतः खलु दैन्यकरो नृ-
णाम् ॥ ६८ ॥ तनुसुखास्तगतः क्षितिनन्दनस्त-
नुभृतां च तनौ तनुते व्यथाम् ॥ निधनगे निधनं
व्ययगे व्ययो भवति शेषगृहेषु धनप्रदः ॥ ६९ ॥ धन-
शुभक्षगतो वसुहृत्कुजः सुतगतः सुतवित्तविना-
शनः ॥ शशिसुतो व्ययरंध्ररिपुस्थितो धनसुखार्थ-
हरो भयदो भृशम् ॥ ७० ॥ सहजकेंद्रधनाङ्क-

सुतस्थितो धनविलाससुखादिकरो बुधः॥ भवगतश्च शुभः खचरैस्तदा वळयुतैः सहितो निधिदो मतः ॥ ७१ ॥ धनभवात्मजकेन्द्रनवत्रिगः सुरगुरुः सकलार्थसुखप्रदः ॥ निधनगस्तनुपीडनकारको धनसुखार्थहरो व्ययशत्रुगः ॥ ७२ ॥ भृगुसुतो व्ययवैरिविनाशगो भवति चेद्व्ययवैरिविरोधकृत् ॥ यदि च शेषगृहेषु सुखार्थदो धनचयं विदधाति सुखप्रदः ॥ ७३ ॥ व्ययाष्टलग्नास्तगतोऽर्कपुत्रो वपागमे वित्तसुखप्रणाशम् ॥ करोति पश्चोपगतः स्वपुत्रैर्वैरं सुखार्थक्षयकृच्चतुर्थे ॥ ७४ ॥ मन्दोऽन्दलग्नात्रिषडायवर्ती करोति नूनं सकलार्थलाभम् ॥ वित्तक्षयं वित्तगतोऽङ्गसंस्थः पापोदयं कर्मगतोऽर्थनाशनम् ॥ ७५ ॥ इति सामान्यभावफलानि ॥ यदि सुरेशगुरुस्तनुगस्त्रिगः प्रसवलग्नपतिर्हिबुकाश्रितः॥ परिविजित्य रिपोर्जनसञ्चयं धनचयं प्रकरोति गजादिकम् ॥ ७६ ॥ मदनपस्तनुपस्तनुगो गुरुर्यदि खलैः सहितो न च वीक्षितः॥ भवति चात्रधनं बहुलं तदा मदपतित्वमिदं विपुलं क्षितौ ॥ ७७ ॥ वनपतिः कुरुते धनगो धनं यदि सुराधिपतीज्यसमन्वितः ॥ सुतगलः सुतपः सवलो यदा सुतसुखं बहुलं तनुते तदा ॥ ७८ ॥

गुरुसितौ यदि चास्तमुपागतौ हिमरुचिर्यदि नीचमुपागतः ॥ तनुभृतां तनुते विपदं तनौ मरणमत्र वियोगकरं परम् ॥ ७९ ॥ निधनभावगतस्तनुनायको यदि कुजेन युतोऽर्थविलोकितः ॥ खलु तनौ कफवातमरुद्व्यथां बहुव्यथां तनुतेऽत्र महद्भयम् ॥ ८० ॥ मदपतिर्मदगः सबलो यदा खलखगैः सहितेन च वीक्षितः ॥ मुनिवरैर्गदितं बहुलं सुखं युवतिवर्गभवं विविधं तदा ॥ ८१ ॥ लग्नं यदा दुष्टखगैः समेतं सौम्यग्रहैर्नो सहितं च दृष्टम् ॥ प्राप्नोति मद्यं बहुलं च मांसं तदा विवादं कुजनैर्नराणाम् ॥ ८२ ॥ वेश्यानुरागी मदपे विनष्टे दुष्टान्विते स्यात्परकार्यकाङ्क्षी ॥ नष्टे विदग्धे खलखेटयुक्ते धर्माधिपे ज्ञानविपर्ययः स्यात् ॥ ८३ ॥ मंदान्वितो रात्रिपतिर्व्ययस्थो देवार्चितः षष्ठगतो विलग्नात् ॥ सौम्यार्थनाशं प्रकरोति शीघ्रं भूपादयो चौरजनाच्च दुष्टात् ॥ ८४ ॥ मुंथाब्दशुक्र रंध्रसमाङ्गनाथा नास्तंगता वीर्ययुतास्तदाऽब्दम् ॥ रम्यं सुखार्थागमनं विलासं कुर्वंति ते व्यस्तगताश्च व्यस्तम् ॥ ८५ ॥ त्रिकोणकेन्द्रादिगतेऽब्दनाथे सौम्ये च रम्यं सकलं तदाब्दम् ॥ षडष्टरिष्फोपगते विवीर्ये कष्टमब्दं तद्वदितं मुनीन्द्रैः ॥ ८६ ॥ अथ समाधि-

पतौ त्रिपडायगे खलखगैः सकलं सबले शुभम् ॥
व्ययविनाशगते विबले तदा न च शुभं गदितं
मुनिभिर्नृणाम् ॥ ८७ ॥ मुंथाधिपो व्ययरसाष्ट-
गतो विवीर्यो दुष्टग्रहस्त्वशुभवर्गगतोऽब्दकाले ॥
कष्टं नृणां परिकरोति व्ययं विवादं लोकैस्तथा
निजजनैः कलहं नितांतम् ॥ ८८ ॥ सौम्यग्रहै-
रुपचयोपगतैः समस्तैर्लग्नात्तथा निशिपतेः सक-
लैर्नराणाम् ॥ दद्युर्धनानि विविधानि विलास-
हास्यं सौम्यागमं निखिललोकजनात्पृथिव्याम्
॥ ८९ ॥ इति ताजिकसारे मिश्रफलाध्यायः ॥

अथ द्वादशभावफलम् ॥

लग्नाधिपे पूर्णबलेऽतिसौम्यमारोग्यताकांतिविव-
र्धनं च ॥ दुःखं भवेन्मध्यबले विनष्टे कष्टं व्यया-
ष्टारिगतेऽल्पसौख्यम् ॥ ९० ॥ केन्द्रस्थिते लग्न-
पतौ च सौम्यैर्दृष्टे युते वा नवपंचमस्थे ॥ सौख्यं
विलासं विजयं भवेद्वा कम्बूलगे रात्रिपतौ ब-
लाढ्ये ॥ ९१ ॥ इति तनुभावफलम् ॥

कम्बूलगे रात्रिपतौ बलाढ्य इति—वामने तु क्षे
शशिनि मुथशिले भवति शेषं स्पष्टम् । प्रथमभावः ॥ ९१

वित्तेश्वरे जन्मनि देवपूज्ये वर्षे धनस्थे धनलाभकृ-
त्स्यात् ॥ वर्षाधिनाथेन युतेक्षिते वा जीवेऽथवा
वर्षपतौ बलाढ्ये ॥ ९२ ॥

वित्तेश्वरे इति— एते त्रयो योगा ज्ञेयाः अथवा वर्षाधिनाथेनेति— जीवे गुरौ वर्षे बलाढ्ये । धनलाभः उक्तं च—यदा वर्षाधिपत्यं च सबलत्वं च बिभ्रति ॥ धनाप्तिर्महती तत्र वर्षे भवति निश्चयात् ॥ १ ॥ ॥ ९२ ॥

एवंविधे भार्गवजेऽथवा ज्ञे धनं तदा स्याद्बहुलं विचित्रम् ॥ बलान्विते वित्तपतौ धनाप्तिर्हानिर्बलाढ्ये विबले च नाथे ॥९३ ॥ पापार्दिते देवगुरौ द्वितीये रंभेऽथवा भूपभयं तदा स्यात् ॥ यत्र स्थितो देवगुरुस्तदङ्के तत्र स्थितेऽब्दे धनलाभमत्र ॥ ९४ ॥ इति धनभावफलम् ॥

एवंविधे इति——एवंविधे गुरुवत् बुधे शुक्रे सति धनं ॥ यत्र स्थितो देवगुरुरिति— एवं लग्ने जन्मलग्ने यस्मिन्राशौ गुरुर्भवति वर्षे तस्मिन्नेव राशौ गुरौ सति धनलाभः । उक्तंच— गुरुजन्मनि यद्राशौ तद्राशौ वर्षलग्नगे ॥ जायते वित्तनीरुक्ता शुभस्वामियुतेक्षिते ॥ २ ॥ योगांतरमन्यत्रग्रंथात्—जन्मन्यर्के लग्नगते धनस्थे चेद्धनं भवेत् ॥ शनौ धनगतेऽब्दे च कार्यहानिर्धनव्ययः ॥ ३ ॥ योगे लग्नेशवित्तेशो वित्तसौख्यं प्रजायते ॥ वित्ताशादयगे लग्नाधीशे कष्टाद्धनं भवेत् ॥ ३ ॥ इति धनभावः ॥ ९३ ॥ ९४ ॥

वर्षाधिपेऽर्के सबले त्रिसंस्थे लाभस्थिते वा सहजाच्च सौख्यम् ॥ शुक्रे तथैवं प्रकटार्थनाशं दग्धेऽस्तगे क्रूरयुतेक्षिते वा ॥ ९५ ॥ सहोत्थगे

देवगुरौ सहोत्थात्सौख्यं तदंशे सबले त्रिगे वा ॥ सहोत्थसद्माधिपतौ बलिष्ठे नास्तंगते विक्रमगेऽथवा स्यात् ॥ ९६ ॥ सहोत्थगेऽब्जे सकुजे त्रिसंस्थे वैरं कुजस्थानगतेऽर्कपुत्रे ॥ मांद्यं रविस्थानगते महीजे भयं च दौस्थ्यं सहसंभवानाम् ॥ ९७ ॥ वर्षेऽथवा जन्मनि वीर्ययुक्ते शुक्रे विधुस्थानगतेऽनुजानाम् ॥ वृद्धिः प्रवाच्या च कम्बूलगे वा हानिस्तथा मूसरिफे खलैर्वा ॥९८॥ इति सहजभावफलम् ॥

शुक्रे तुर्येवमिति सूर्यवत् ॥ शुक्रेऽपि सहजसुखं । अस्मिन् शुक्रे सूर्ये वा क्रूरयुतेक्षिते दग्धेऽस्तगे शकटादर्थनाशः । सहोत्थगे इति भ्रातृसद्मेशे इति सहोत्थगे इति चन्द्रभौमयुते तृतीयस्थे सहोत्थगे भ्रातृतो वैरं कुजस्थानगते स्थानशब्देन सर्वत्रात्र यद्राशिगो . व्योमचर इत्यादिना वक्ष्यमाणं पदं ज्ञेयम् ॥ कम्बूलगे इति—कम्बूलगे चन्द्रे वा पुनः खलैः क्रूरग्रहे सहमूसरीफे चन्द्रे शेषं स्पष्टम् ॥ उक्तं च—कुजयुतचंद्रे सहजे व्याकुलता भ्रातृनस्तस्य । मंदे भौमस्थाने भ्रातुर्मांद्यं च दौस्थ्यमनयोस्तु । व्यत्याशाद्वृद्धिः स्यादंधुवर्गे च ॥ २ ॥ जन्मनि वर्षेऽथवा बुधे अधिकारिणि सोदरेषु वृद्धिः। एवं च स्थिते जीवे भ्रातृसुखं बांधवैः प्रीतिम् ॥ ३ ॥ भ्रातृसुखं सिलग्नाब्दनाथयुतं सहजेश्वरे ॥ इति सहजभावः ॥९५॥ ॥ ९६ ॥ ९७ ॥ ९८ ॥

तुर्यस्थिते चंद्रयुते दिनेशे पापेक्षिते स्यादसुखं हि पित्रोः ॥ सुखस्थिते तूर्यपतौ बलाढ्ये सुखस्य

सुखाधिपतौ तथैव ॥ ९९ ॥ सौरे रविस्थान-
गते विवादं पित्रा च दात्रीशपदे. जनन्याः ॥
भयं भवेत्क्रूरहतेऽथ नष्टे सुखाधिपे वा स्वसमाधि-
पे वा ॥२००॥ यत्स्थानगो जन्मनि रात्रिनाथस्त
त्स्थःशनिर्मातृभयं करोति॥यद्राशिगो व्योमचरः
स चाङ्के तद्वं भवेत्तस्य पदं खगस्य ॥२०१॥ इति
सुखभवनफलम् ॥

पित्रोरिति— मातापित्रोः स्वसमाधिपेनौ सुखसहमेशे स्थानं पदं च वक्ष्यमाणसंज्ञं ज्ञेयं। तदेवाह यद्राशिग इति ॥ सचाङ्के जन्मलग्ने यस्मिन्राशौ यो ग्रहो भवति तद्व स राशिस्तस्य खगस्य ग्रहस्य पद् अपरं नाम स्थानं इति ज्ञेय यो-गांतरग्रंथात् । जन्मनि तुर्यस्वामिनि दग्धे वर्षे च मातृपित्रोः कष्टं । जन्माब्दे तुर्यरविः स्थाने कुजमंदयोश्चैव न जन्मनाथयुते तुर्यम्बरे पित्रोः शुभं । शेषं सुगमम् । इति सुखभावः॥२०१॥

वर्षेश्वरे देवगुरौ सुतस्थे लाभेऽथवा वीर्ययुते स्व-
पुत्रा । सौख्यं रवौ वा शशिजे कुजे वाऽप्येवं
विलोमाद्भवति प्रकृष्टम् ॥ २०२ ॥ दिवार्चि-
तो जन्मनि यत्र राशौ वर्षेशराशिर्यदि पंचमस्थे॥
तत्र स्थिते वर्षपतौ बुधे वा भौमेऽथवा पुत्रसमु-
द्भवः स्यात्॥३॥ यद्राशिगो जन्मनि सूर्यपुत्रो वर्षे
च तद्राशिभयं विलग्नम् ॥ सन्तानकष्टं च कुजः
सुतस्थो विलोमगः पुत्रहरो निरुक्तः ॥ ४ ॥
सन्तानसद्माधिपतौ बलिष्ठे तनोपगे पुत्रसुखं

प्रवाच्यम्॥ क्रूरार्दिते चास्तगते विनाशे देहोद्भवा-
नां स्वदशाप्रवेशे ॥ ५ ॥ इति पंचमभावफलम् ॥

सौख्यं रवाविति—गुरुवत् रवौ वा बुधे वा भौमे स्वपुत्रात् सुखं, तत्र स्थिते वर्षपताविति वा विकल्पार्थत्वात्। उक्तं च— वर्षपतौ सुतसहमे शुभदृष्टेऽपत्यसंतोषः । जन्मगजीवस्थाने वर्षे तत्रागतेऽत्र सुतसौख्यम् ॥१॥ एवंविधे शनौ स्यात् अपत्यता दौःस्थ्यहानिरुपायैः योगान्तरं च मन्देऽब्दे पुत्रपतौ मदस्थे क्षेऽधिकारिणि भ्रान्तिः ॥ लग्नपुत्रेश्वरः पुत्रे शुक्रो चंद्रोऽथवा गुरुः ॥ पुत्रदः पुत्रभवनं पश्यंद्रग्रहो यदि ॥ स्वोच्चं प्रयाति त्वरितं पुत्रप्राप्तिस्तु तदा भवेदिति। शेषं स्पष्टम् ॥ इतिपंचमो भावः ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥

मंदे वर्षपतौ विलोमगतिगे स्यात्सन्निपातो म-
हान् रक्तार्तिश्च दशोपगे तनुभृतां पीडाज्वरः
स्याद्ध्रुवम् ॥ एवं देवगुरौ बलेन रहिते वातार्ति-
कृद्भूमिजे पित्तार्तिस्तपनात्मजे हि सततं हृत्कुक्ष्-
लकृत्पष्ठगे ॥ ६ ॥ एवं रवौ षष्ठगतेऽक्षिरोगं
व्ययस्थिते मृत्युभयं च शुक्रे ॥ एवं नराशोपगते-
ऽरिसंस्थे श्लेष्मार्त्तिकृत् श्लेष्मविकारकश्चेत् ॥
॥ ७ ॥ सूर्यात्मजो जन्मनि यत्र राशौ स्थितस्त-
दाब्दे स भवेद्विलग्नम् ॥ शीतोष्णरुक्षाशनिनापि
दृष्टे पित्तार्तिकृन्मन्दवदत्र भौमे ॥ ८ ॥
रन्ध्रस्थिते देवगुरौ सपापे भौमे विलग्ने सवि-
धौ च मूर्च्छा ॥ तंद्राऽथवा सप्तमगे च राहो

भवेन्नयं रोगभयं विचित्रम् ॥ ९ ॥ पापग्रहे जन्मनि केंद्रसंस्थे वर्षे विलग्ने त्वशुभं रुगुत्थम् ॥ सुंथास्तत्रन्धोपगताकंजेन युक्ताऽथ शुभं परिणामजं स्यात् ॥ १० ॥ दैत्येज्यदेवेज्यपदे महीजे चास्तं गते शीतलकाक्षिरोगात् ॥ शीतोष्णरोगांश्च बुधेन्दुयुक्ते तत्स्थानगे कंवरुजादिकांश्च ॥ ११ ॥ जन्माङ्गपः षष्ठगतो विवीर्यः पापान्वितः शत्रुयुतोऽस्तगो वा ॥ करोतु तज्जातुभवान् विकारान् रुग्लग्नपो वा तनुपस्तथा वा ॥ १२ ॥ इति षष्ठभावफलम् ॥

मंदे षर्पपताविति—स्वदेशोपगे दशायामिति स्वदशामुपगच्छतीति स्वदशोपगस्तस्मिन्नेवमिति शनिवत् गुरौ वातोद्भवाः पीडाः । एवं शनिवद्भौमे पित्तार्तिरक्तप्रकोपश्च विशेषं सामान्यतः षष्ठगस्तपनात्मजो शनिर्दंष्ट्रशूलकृत् । उक्तंच समरसिंहेन । मंदेऽब्देशे वक्रे पतिते स्युः सन्निपातरक्तरुजः ॥ षष्ठस्थिते तु विषमज्वरशूलकगुल्मभाधानि ॥ वामने तु ॥ शनौ .... जन्मविलग्नेशे वर्षे पत्रिणि षष्ठगे ॥ त्रिदोषपीडा ॥ एवमिति— शनिवद्रवौ षष्ठगेऽक्षिरोगं व्ययस्थे मृत्युभयं । एवं शनिवत् । शुक्रे नृराशिगे षष्ठस्थे षष्ठस्वामियुतेक्षिते श्लेष्मा । उक्तंच—सूर्येऽप्येवं षष्ठे पित्ताक्षिरोगोऽन्त्यगे तु मृत्युभयम् ॥ शुक्रेऽप्येवं षष्ठे नरराशौ स्वामिवीक्षिते श्लेष्मा ॥ १ ॥ तुलामिथुनकन्याकुंभा नरराशयः । स भवेद्विलग्न इति—राशिवंपंटग्रगतो भवति शनिना दृष्टे लग्ने शीतोष्णकसरोगा शनिवद्भौमः पित्तादिवत् ।

रन्ध्रे स्थित इति—गुरौ सकोरेऽष्टमस्थो भौमे सचंद्रे लग्नस्थेऽस्मिन्योगद्वये मूर्च्छा तंद्राऽऽलस्यं । पापग्रह इति—यः पापग्रहो जन्मनि केंद्रस्थः स वर्षे विलग्नगः। बुधेन्दुयुक्ते इति—जीवशुक्रस्थाने चन्द्रयुते केवरुजादिका । रोगयोगान्तरे च—शुक्रस्थाने सूर्ये पतिते गदः स्मरव्यसनः पष्ठेशे वर्षभुजालग्नभुजा वायमुथशिलरोगः ॥ पष्ठाधिपे शुभे पष्ठस्थिते भातिः स्त्रियो भवेत् कन्या तुलामिथुनेषु पष्ठशुक्रो पष्ठोद्भवो भवेत् स्त्रियः भातिरिति। स्त्रीतो रोगभातिरित्यर्थः ॥ जन्माङ्गपः पष्टगतं इति—जन्मलग्नपः जन्मलग्नस्वामी पष्ठभवनगत इति रुक्-लग्नपो रोगसहमेशो वा तनुपो वर्षलग्नेशस्तथा च जन्मलग्नेशवद्रोगकरः । चन्द्रबुधयोर्योगे भगन्दरः कुष्ठगण्डमालाद्याः राश्यंशभुक्तियानाद्रोगस्थानानि वाच्यानि इति पष्ठोभावः॥६॥
॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥ ११ ॥ १२ ॥

वर्षेशे भृगुजे च सप्तमगते स्त्रीतोऽतिसौख्यं भवेत् ॥
नाकेशार्चितवीक्षितेऽर्थ बहुलं भौमे रतिर्व मिथः॥
स्त्रीलग्न्यायुतवीक्षिते च रविजे स्याद्दृढजायारतिः
संयुक्ते सुरपूजिते नववधूप्राप्तिश्च सद्वंशजा ॥१३॥
जन्माङ्गपे सप्तमगेऽन्दलग्नाद्वीर्यान्विते स्यात्खलु
दारसौख्यम्॥ शुक्रास्पदे लग्नगते विवाहो वा वीर्ययुक्ते च विवाहगेहे ॥ १४ ॥ सौम्यो भृगुस्थान-गतोऽङ्गनानां सौख्यं विलासं व्यसनं करोति ॥
स्त्रीलग्ननाथः सबलोऽस्तसंस्थस्तथा तपो वा विविधैः प्रकारैः ॥ १५ ॥ इति जायाभावफलम् ॥

वर्षेश भृगुजे इति—शुक्रे वर्षेश सप्तमभावस्थे भौमेरविः ' अर्थवशाद्विभक्तिर्विपरिणाम इति ' अत्र सर्वत्र सप्तमीस्थाने तृतीया । भौमेन दृष्टे मिथो रतिः । बुधेन दृष्टे वा लब्ध्या स्त्रिया सह जारता स्यात् शनिना युतवीक्षिते वृद्धयासह जारता स्यात् । गुरुणा युते नववधूप्राप्तिः । उक्तं च—शुक्रवर्षेश्वरेऽस्तस्थे सौख्यं स्त्रीपक्षतो भवेत् ॥ सर्वे शेषे गुरुदृशा कुजदृष्ट्या मिथो रतिः॥ बुधे युक्तेक्षिते तस्मिन् लब्ध्या भवति जारता ॥१३ ॥ शुक्रास्पदद्दे इति—शुक्रस्थाने वर्षलग्ने विवाहः । अत्र सामान्यतो लग्नग्रहणं कृतं परं सप्तमे लग्ने । उक्तं च—शुक्रो जन्मनि यद्राशौ वर्षे लग्नेश्वरो यदि ॥ यद्राशौ सप्तमो वर्षराशेः परिणयस्तदेति ॥ १४ ॥ भौमो-भृगुस्थानगत इति—सौम्य इति च पाठः । उक्तं च—शुक्रस्थाने भौमे व्यसनं बहुविलाससुखहर्षः। जन्मपतौ वर्षेशे हर्षस्थसितेन संयुते वापि ॥१॥ योगान्तरं—लग्नास्तनाथयो-र्योगे विवाहाप्तिः प्रजायते इति सप्तम भावः ॥१३॥१४॥१५॥

वर्षेशे क्षितिजे बलेन रहिते घातो नराणां भवेत्
वह्नेर्भीः खलु वह्निभे विपदतोऽरिष्टं नृपाच्चौरतः ॥
रन्ध्रेशे तनुपे न चेन्मुथशिले नाशः कुजाब्जेऽब्दपे
मृत्युस्थेऽपि तथा कुजेऽब्दभगते चन्द्रान्विते
मृत्युकृत् ॥ १५ ॥ सार्के बुधे भौमयुते मृतिः
स्याद्देशान्तरे वा वधबन्धनं च ॥ तद्वच्छनौ
व्योमगते प्रपीडा वह्नयुद्भवा वायुसमुद्भवा वा १६॥
कुजे तथा सूर्ययुते प्रवासः स्याद्वाहनाद्भौमपदे
हिमांशौ ॥ दुःखं नृपाद्वा खगतेऽर्कपुत्रे लोहाद्भयं

चेदधिकारिणि स्यात् ॥१७॥ विनाशलग्नाधिपतिर्मूर्तिस्थो विनाशलग्नात्प्रकरोति नाशम् ॥ जन्माष्टमेशौ व्ययषष्ठरन्ध्रस्थितौ विलासादिबलौ च तद्वत् ॥ १८ ॥ इत्यष्टमभावः ॥

भौमपदे तदापि नृपाद्दुःखं। उक्तं च—भौमस्थाने चन्द्रेऽधिकृते दुःखं नृपाद्भयं गुप्तम् ॥ गगने शनावधिकारिणि लोहतो भवति पीडा ॥ १ ॥ रविपुते कुजे नृपभीरिति ॥ ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७ ॥ विनाशलग्नाधिपतिर्मूर्तिस्थ इति— विनाशलग्नात् मृत्युसहमात् . मृत्युसहमेशोऽष्टमस्थो नाशं मृत्युं करोति। तद्वदिति । मृत्युयोगान्तराणि- "भौमो जन्मनि यद्राशौ वर्षलग्नेशकेन्द्रगः। वर्षेशश्च बुधस्तत्र तदा वर्षं न शोभनम् ॥ १ ॥ शनिवच्च कुजे खस्थे १० वाहनात्पतनं भवेत् ॥ मृत्यौ भौमेऽग्निभयं नृपतोऽन्विष्टापहारि कष्टायम् ॥२॥ आकाशगते चास्मिन् चतुष्पदेभ्यो भवति पीडा ॥ अस्तगशनौ संकटं वा दुर्वचनभर्त्सनादि स्युः ॥ ३ ॥ क्रूरहतेज्ये लग्ने दग्धविनष्टे कलत्रवादाः॥ सौम्यस्थाने चन्द्रेऽधिकृते वर्षे च जातके भवति ॥ वादो विदेशगमनं सर्वैरपि वैमनस्यं च ॥ ४ ॥ इत्यष्टमभावः ॥ १८ ॥

त्रिधर्मगे भूमिसुतेऽब्दनाथे सौम्यग्रहैर्युक्तनिरीक्षिते च ॥ मार्गाद्रते वर्षपतौ कबूले धर्मत्रिगेऽर्के च यथोद्भवः स्यात् ॥ १९ ॥ निध्यर्भिगे दैत्यगुरौ समेशे मार्गे सुखं स्यात्कुगतिर्विवीर्ये ॥ एवंविधे तारकराजपुत्रे तीर्थे गतिः स्यान्मरणं विलोमम् ॥ २० ॥ धर्माधिपे लग्नपतेश्च योगे गतिस्तक-

स्माच्च शनौ शुभस्थे ॥ वियोगतः स्याद्गमनं न शस्तमेवं गुरौ दूरगतिस्ततश्च ॥२१॥ केन्द्रस्थिते भूमिसुतेऽब्दनाथे दूरे गतिः स्यान्निजबन्धुवर्गात् ॥ धर्माधिपे पूर्णबले सुखं च मार्गे नराणां हि शुभस्थिते वा ॥ २२ ॥ धर्माख्यसद्माधिपतौ बलिष्ठे तत्र स्थिते मार्गपदाश्रिते वा ॥ मार्गे सुखं स्याद्दुःखं नराणां कष्टं खलैः संनिहिते विवीर्ये ॥२३॥ इति धर्मभावफलम् ॥

त्रिधर्मेति— अर्के मूर्पे कंबूलगे इति— वर्षेशे कंबूले रवौ तृतीयनवमे च मार्गगतिरित्युक्तं च॥१९॥ निष्पश्नीति–शुक्रे वर्षेशे निष्पग्निने नवमतृतीयगे विवीर्ये इति–वक्रीतेऽस्तगते इत्यर्थः । शनौ शुभस्थे एवमिति शनिवत् ॥ मार्गे नराणां शुभस्थिते नवमस्थिते वा तत्रस्थे मार्गपदाश्रिते नवमभावस्थे वा भौमेऽत्र गुरुस्थाने शुभगमनं तत्र मुत्पुलाभः स्यात् । इति नवमभावः ॥२०॥२१॥२२॥२३॥

वीर्याढ्ये खगतेऽब्दपे निजकुले स्यात्कीर्त्तिराज्योदयस्त्वन्यत्केन्द्रगते च सौम्यसहिते स्थानान्तरातिर्नृणाम् ॥ एवं घस्रपतौ तु तुर्यभगते पूर्वाधिकारागमो मित्रत्वं क्षितिपेन वा शुभजनैर्लाभस्थिते वा ध्रुवम् ॥ २४ ॥

वीर्याढ्ये खगते इति–अब्दपे वर्षेशे साधारणतो विशेषमाह इति। एवं घस्रपतौ इति—वर्षेशे

चतुर्थस्थे पूर्वाधिकारागमः क्षितिपेन सह वा शुभजनैः सज्जनैः सह मित्रत्वं सौहार्दम् वा एकादशस्थे दशमस्थेऽपि च। उक्तं च-"एवं रवौ बलीयसि भूस्थे पूर्वार्जिताधिकाराप्तिः ॥ एकादशे नृपेण च मित्रत्वं प्रकृतिभिर्वापि"॥१॥ वामने तु-"वर्षेऽर्के चतुर्थे खे पूर्वाधिकृतिराप्यते" ॥ २४ ॥

सूर्ये सिंहगते हि जन्मसमये वर्षेबलाढ्ये नृणाम् राज्याप्तिश्च विधौ कुजास्पदगते स्थानान्तराथागमम् ॥ नीचस्थे दिनपे नभःस्थलगते पापार्दिते बन्धनम् भूपाद्दर्पगते च लाभभगते लाभो महान् विद्यया ॥२५॥ समाधिनाथे स्वगृते बलिष्ठे सौम्यान्विते स्यात्खलु राज्यलाभः॥ कम्बूलगे कर्मपदाऽधिनाथे स्थानान्तराद्राज्यसुखागमः स्यात् ॥२६॥

सूर्ये सिंहगते इति—जन्मसमये सूर्ये सिंहस्थे वर्षे बलाढ्ये बलवति। उक्तं च—"जन्मनि सिंहगतेऽर्के वर्षे बलिनि प्रभोः पदमाप्तिः" भौमस्थाने विधौ चन्द्रे ॥२५॥२६॥

यदीत्थशालं तनुपेन सार्द्धं कर्माधिनाथः प्रकरोति पुंसाम्॥ राज्यागमो मित्रसुखार्थलाभं वा रूपलग्नाधिपतौ बलिष्ठे ॥२७॥ इति कर्मभावफलम् ॥

यदीत्थशालं तनुपेनेति—कर्माधिनाथ इत्यत्र वर्षाधिनाथोऽपि ग्राह्यः। उक्तं च—"गगनलग्नपवर्षपतीनां योगे इत्थशालमुथशिले जाते ॥ नृपसद्मगेऽब्दनाथेऽपीत्थशाले नृपतियोगः ॥१॥ मन्देऽब्देपेऽधिकारिणि सहजे धर्ममातनुते ॥ दग्धविनष्टे

सदा स्वबन्धुसहमं सौम्याच्छशाङ्कं त्यजेत् रात्रौ वा दिवसे च लग्नसहितं सोद्वाहकं मन्दतः॥३७॥ त्याज्यो दैत्यगुरुर्विलग्नसहितो घस्रे क्षपायां तथा तूर्येशं तनुतस्त्यजेत्तनुयुतोऽजस्रं निधिः स्याद्दिवा॥ पुण्याङ्कमिसुतं त्यजेन्निशिगतो व्यस्तं च माहात्म्यकं पुण्यं देवगुरोस्त्यजेच्च दिवसे कीर्तिर्विलग्नान्वितम् ॥ ३८ ॥ व्यस्तं तत्खलु रात्रिगे हि सुमतिर्जीवात्खरांशुं त्यजेत् घस्रे लग्नयुतं भवेच्च नियुतं राशौ विलोमं हि तत् ॥ भृत्याख्यं शशिजं त्यजेन्निशिपतेर्घस्रे विलग्नान्वितं व्यस्तं रात्रिगते क्षमाशकटवज्ज्ञेयं प्रवीणैः सदा ॥ ३९ ॥ आशाभिधं दैत्यगुरोर्विशोध्यो मन्दो दिवा लग्नयुतं च रात्रौ॥ व्यस्तं गुरू रात्रिपतिः पतङ्गस्त्याज्योऽब्दलग्नेन युतः क्षपायाम् ॥ ४० ॥ व्यस्तं च पुण्याद्गुरुसद्मकं च मित्राह्वयं लग्नगतं च घस्रे ॥ व्यस्तं निशायां दिवसे निशायां सौरे विजीवं खलु भ्रातृसंज्ञम् ॥ ४१ ॥

अथ सहमानां विवरणं क्रियते ॥ अचार्यैण कानिचित्सहमानि ताजिकसम्मतानि कानिचित्संज्ञातन्त्रशास्त्रनाद्विताजिकेभ्यो विपरीतान्युक्तानि तानि [illegible] तत्तु सएव जानन्ति परं मया तु ग्रन्थकार एव विश्वस्यते तथापि जातकसम्मतान्येव सहमानि कार्याणि । नमस्कारश्चायं योऽत्र दिवा एव सहमानयनप्रकारः सोऽन्यथा

जिके रात्रौ सहमानयनप्रकारो ज्ञातव्यः । योऽत्र रात्रौ सहमानयनप्रकारः सोऽन्यताजिकशास्त्रे दिवसे सहमानयनप्रकारो ज्ञातव्यः । यत्रानुक्तमिति कृतं भवति तत्सहमं संज्ञातन्त्रादिषु नोक्तमिति ज्ञेयम् । यत्र विपरीतमिति कृतं तत्सहमं संज्ञातन्त्रादिभ्यो विपरीतं ज्ञेयमिति विवेकः । पुण्यं स्याद्दिवसे इति—सोदाहरणव्याख्या—सहमप्रकरणे यत्र क्षेप उक्तस्तत्र क्षेपो योज्यः यत्र नोक्तस्तत्रानुक्तमपि लग्नं योज्यं ताजिके दृष्टत्वात् । अत्र दिवसे वर्षप्रवेशः तेन सूर्यात् ११९।२६।४९ चन्द्रः ०।१५।२७।५८ शुद्धः ०।२३।५८।५५ लग्नेन ३।०।११।१ युतः ३।२४।९।५९ पुण्यसहमं १। रात्रौ रविश्चन्द्राच्छोध्यः लग्नयोज्यं १ इदं विपरीतं । स्वोच्चात् ०।१०।०।० रविः शुद्धः १।९।२६।४६ शुद्धः ११।०।०।३३।१४ अनुक्तमपि लग्नं ३।०।११।१ युतं २।०।४४।१५ राज्यसहमं २। रात्रौ स्वोच्चाचन्द्रस्त्याज्यो लग्नं योज्यं विपरीतं पुण्यसहमा ३।२४।९।५६ दिवा रात्रावपि सदेत्यर्थः । नीचो बृहस्पतिः १०।७।५२।३२ शुद्धः ५।१६।१८।२४ लग्नयुते ८।१६।२९।२५ यशस्सहमं ३ विपरीतं । विपरीतं स्वदेशगं यशः भुक्ते तनुपदे देयं स्थाप्यं। यथात्र पुण्यसहमः भुक्तभागः ३।२४ तेन वर्षलग्ने कर्कराशौ पुण्यसहमं स्थाप्यम् । एवं सर्वाण्यपि सहमानि स्थाप्यानि । मिथुने राज्यसहमं धनुषि यशस्सहमं एवमग्रेवनान्यपि ज्ञेयानि। रवेः सदा शनिः ३।१९।५।११ शुद्धः९।२०।२६।३५ लग्नयुतं ४।०।५५।१९ रिपुसहमं९। ग्रन्थान्तरे जाड्यसहमं। रात्रौ व्यस्तं विपरीतं तनुपाङ्गीमं त्यजेत् अत्र तनुपाश्चन्द्रात् ०।१५ २७।५१ भौमः शुद्धः ९।२७।६।४८ लग्नयुतं ०।२७।१७।४९ सामर्थ्यसहमं १० रात्रौ व्यस्तं। यदि भौमो लग्नेशस्तदा भौमाद्बृहस्पतिः शोध्यः यदि लग्नेशस्तस्माद्भौमाद्वाकपतिश्च दिन-

शनेर्गुरुं प्राप्य गृहाच्च शोध्यं साङ्कं दिवा तत्र
चतुष्पदाख्यम् ॥ व्यस्तं क्षपायां रविजाद्विजह्या-
ओमे तदोष्ट्रं दिवसे सलग्नम् ॥ ४६ ॥ सदाऽब्जतो
देवगुरुं विजलाद् गलाह्वयं लग्नयुतं स्फुटं स्यात् ॥
गमागमं भास्करतोऽर्कपुत्रं दिवा त्यजेद्व्यस्तगतं
क्षपायाम् ॥ ४७ ॥ ततः सुमेधासहमं सुरेज्याद्रवि
हरेल्लग्नयुतं च पक्षे ॥ व्यस्तं तु रात्रौ कुपिजं तु
मन्दात् हरेद्वेलग्नयुतं द्युरात्रौ ॥ ४८ ॥ दृक्स-
र्पकं रात्रिपतेर्दिनेशं पक्षे त्यजेद्व्यस्तमतः क्षपा-
याम् ॥ पाताख्यकं देवगुरोर्विशोध्यं पुण्यं दिने
रात्रिगते विलोमम् ॥ ४९ ॥ भावो वा सहमं स्व-
नाथसहितं दृष्टं च तद्वृद्धिदं सौम्यैर्वा निजनाथ-
पाकविपर्ययैर्नाशोऽन्यथा स्यात्तयोः । पुण्ये वीर्य-
समन्विते बहुधनं चिन्त्यं विलासः सुखं हानिः

१२ । ५ । २१ · श्रद्धासहमं ३१ विपरीतं। पुण्यसहमाद्गुरुः शुद्धः ५ । १६ । १७ । २४ लग्नयुतं ८ । १६ । १० । २५. श्लसहमं ३२ रात्रौ व्यस्तं बलं वीर्यमनुक्तं । नवमभावस्वामिनोऽध गुरोः १० । ७ । ५२ । ३२ विपरीतं पुण्यसमाद्गुरुः शुद्धः ५ । १६ । १७ । २४ लग्नयुतं ८ । १६ । १० । २५ सदा नवमो भावः १० । २४ । २९ । २९ शुद्धः ११ । १३ । २३ । ३ लग्नयुतं २ । १३ । ३४ । ४ देशान्तरसहमं ३३ विपरीतं। चन्द्रात्सदा शनिः शुद्धः ८।२६।२०।४० षष्ठभावः ७।२७।२०।१५ युतः ४।२३।४२।५५ सन्तापसहमं ३४ विपरीतं । सन्तापजं रात्रिपतेर्विमन्दं षष्ठाद्विशोध्यमिति—षष्ठः षष्ठभावः विशोध्यमिति विशुद्धः क्षेपः इत्यर्थः॥ उक्तं च "चन्द्रं मन्दात्तु संशोध्य रिपुभावं च मेलयेदिति" पुण्यसहमाद्गुरुः सदा शुद्धः ५ । १६ । १७ । २४ भौमयुतः ८ । ४ । ३८ । २७ दुःखसहमं ३५ अनुक्तं चन्द्राद्भौमः ९ । २० । ६ । ४८ रवियुतः ११ । ६ । २३ । ३४ क्लेशसहमं ३६ रात्रौ व्यस्तं अनुक्तं। भौमाच्चन्द्रः शुद्धः २। २ । ५३ । १२ नवमभावो १० । २४ । २९ । २९ युतः० १।२७।२३ विज्ञानसहमं ३७ रात्रौ व्यस्तं अनुक्तं। मन्देन सदा लग्नं हीनं ११।११।५१।५० लग्नयुतं २।११।१६।५१ व्यसनसहमं ३८ अनुक्तं। द्वादशभावा—११२७।२०।१५ त्पष्ठभावः ७।२७।२०।१५ शुद्धः ६।०।०।० लग्नयुतं ९।०।११।१ सप्तमभावो च शिष्टः चतुष्पदसहमं ३९ रात्रौ व्यस्तं अनुक्तं। शनेः भौमः शुद्धः १।०।४४।८ लग्नयुतं ४।०।५५।९ उष्ट्रसहमं ४० रात्रावनुक्तमपि व्यस्तं अनुक्तं । चन्द्रात्सदा गुरुः शुद्धः २।७।३।५।९ लग्नयुतं ५।७।४५।३० गजसहमं ४१।रवेः शनिः शुद्धः ६।२०।२३।३५ लग्नयुतं०।२०।३३।३६ ......

४२ रात्रौ व्यस्तं । ग्रन्थान्तरे राज्यसहमं विपरीतं । बृहस्पतितो रविः शुद्धः ८।२८।२५।४६ लग्नयुतं ११।२८।३८।४७ सुमेधासहमं ४३ रात्रौ व्यस्तं अनुक्तं । शनेः सदा शुद्धः २।८।४१।४८ लग्नयुतं ५।१।०।४९ कृषिसहमं ४४ ग्रन्थान्तरे स्त्रीविपरीतं गुरुसहममेव दिक्सहमं ४५। कीर्त्तिसहममेव धातुसहमं ४६। कानिचिदनुक्तान्यपि ग्रन्थान्तराल्लिख्यन्ते। दिने चन्द्रात् "स्वस्वामिना शुभखगैः सहितं च दृष्टं स्वामी बली च यदि तत्सहमस्य वृद्धिः ॥ यत्स्वामिना शुभखगैश्च न युक्तदृष्टं तत्सम्भवो न हि भवेदिति चिन्त्यमादौ" ॥ ॥ १ ॥ ग्रन्थान्तराल्लिखितमिदम्। शुक्रः शोध्यः लग्नयुतः मातृसहमं रात्रौ व्यस्तं ४७। इदमेव जलसहमं विद्यासहमं तथा पुण्यसहमं दिने शनेश्च शोध्यो: लग्नयुतो रात्रौ व्यस्तं पानीयपतनसहमं पुण्यसहमाच्छनिः शोध्यो लग्नयुक् बन्धनसहमं रात्रौ व्यस्तं । एवं यथोपयोगीन्यन्यान्यपि ज्ञेयानि, अथ सहमफलानि सुकराणि । विशेषश्चात्र-"सहमं सहमपश्च तयोर्विश्लेषतश्चरेत् ॥ अंशाश्चैव यवर्त्तव्या यक्षोदये विभाजयेत्॥१॥ अन्तरे च कृते चैवं पञ्चमं जायते खलु॥ तेनोदयेन सम्भक्तं यक्षोदयप्रमाणकैः ॥२॥ फलमंशादि पञ्चध्यं तच्छोध्यं च दशो ततः ॥ एवं कृते च तत् मानिरिति ज्ञेयं पुनेक्षिने ॥ ३ ॥ अन्यथा नैव गर्भस्यं मासं नैव समादिशेत्" ॥४२॥ ॥ ४३ ॥ ४४ ॥ ४५ ॥ ४६ ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ ॥ ५० ॥ इति सहमप्रकारः ॥

अथ त्रिकालबलम् ॥

सतो वर्षविलग्नेशसमये पाकस्य कालोद्भवं ज्ञेयं तत्त्रिविधं बलं सुकृतिना वर्षेशपाकेशयोः ॥ तं

वीर्ये स्वधिया विमृश्य सकलं वाच्यं हि ज्योतिर्विदा यः खेटः सबलोऽब्दवेशसमये सूतौ दशायां तथा ॥ ५१ ॥ सर्वा तस्य शुभा दशा च कथिता सूतौ च यो वीर्यवान् वर्षे नष्टबलो दशासु नियतं मध्या तदीया दशा ॥ आद्यन्ते फलवर्जिता च सफला मध्ये हि सम्यग् दशा ज्ञेया व्यस्तफलप्रदा निजबलैर्व्यस्तैर्बुधैर्निश्चितम् ॥ ५२ ॥

अथ वर्षाब्दशेशयोस्त्रिकालबलमाह ।

सूताविति—सूतौ जन्मसमये नष्टबलो वर्षे मध्यबलो दशासु श्रेष्ठबलस्तस्य दशा व्यस्तफला आद्यन्ते सफला मध्ये फलवर्जिता इति ॥ ५१ ॥ ५२ ॥

सूतौ यः सबलो दशासु च खगो मध्योऽब्दवेशे यदा पूर्वार्द्धे सफला दशा परदले प्रोक्ता बुधैर्निष्फला ॥ विज्ञेया बलव्यत्ययाद्गदितवद्व्यस्ता दशा सूरिभिर्योऽब्दे जन्मनि खेचरो हि सबलः पाके विवीर्यो यदा ॥ ५३ ॥ वीर्याढ्यः स्वदशास्ववीर्यरहितो वर्षे प्रसूतौ हि यो मध्योऽसौ कथितस्त्रिकालसमये दातुं क्षमः सत्फलम् ॥ वीर्यैस्त्रिविधैः खगैर्विरहितः सोऽनिष्टकृद्धानिदो ह्येवं सर्वदिवौकसां मुनिवरैर्ज्ञेयं त्रिकालोद्भवम् ॥ ५४ ॥ इति त्रिकालबलं सम्पूर्णम् ॥

सूतौ य. इति—सूतौ जन्मनि सबलो दशास्वपि सबलो वर्षे मध्यफल इति। शेषं स्पष्टं। बलव्यत्ययाद्गदितवदिति—सूतौ दशासु च मध्यबलो वर्षे सबलस्तस्य दशा गदितवदुक्तवत् पूर्वार्द्धे सफलाऽपरदले निष्फला इत्यर्थः। व्यस्ता दशा सूरिभिरिति—पूर्वार्द्धे निष्फला अपरदले सफला ऽक्तेत्यर्थः ॥ ५३ ॥ ५४ ॥

अथ सामान्यतो बलम् ॥

केन्द्रायत्रिनवेषु वित्तभगतो दृष्टः शुभैः संयुतः पापेक्षारहितो भवेद्बलयुतो नास्तं गतो मार्गगः ॥ सूर्यो मध्यदिने भवेद्बलयुतः शुक्रोऽर्धरात्रे. शनिः घस्रान्ते शशलाञ्छनोऽस्तसमये प्रातर्बुधो भूमिजः ॥ ५५ ॥ रात्र्यन्ते धिषणो सदा नृसचराः पुंराशिगा स्त्रीग्रहाः स्त्रीराशिभगता दिवाऽस्तसमये प्रोक्ता नृनार्याह्वयाः ॥ स्वोच्चे मित्रगृहेऽथवा स्वभवने यातो बलिष्ठश्च यः सामान्यं हि बलं विशेषमधुना ज्ञेयं बुधैः शास्त्रतः ॥ ५६ ॥ इति सामान्यतो बलम् ॥ अथ निर्बलत्वम् ॥ रन्ध्रारिव्ययगोऽस्तगः स्वभवनात्सप्तस्थितो वक्रगः स्वोच्चादस्तगतः स्वरांशुकिरणैर्भिन्नोऽस्तगो भास्करात् ॥ यो नीचांशग इत्थशालरहितः क्रूरेसराफी खलैर्युक्तो वा विजितोऽरिभिर्गतबलो यो राहुपुच्छास्यगः ॥ ॥ ५७ ॥ इति ताजिके निर्बलत्वम् ॥ अथ नष्ट-

वीर्यम् ॥ पापैर्युक्तविलोकितश्च विजितो नीचानुगोऽस्तानुगो नष्टोऽसौ खचरोऽधिकाररहितो यो वैरियुक्तेक्षितः ॥ दत्तेऽसौ निखिलाङ्गदेहदमनं दारादिसम्पीडनं वैरं वित्तविनाशनं निजदशाकालेऽथवाऽब्दे पुनः ॥५८॥ नष्टो घस्रपतीरिपोर्व्यसनकृत् त्वग्नेत्ररुक्कृच्छशी सौख्यार्थक्षयकृत् कुजश्च लघुताबृद्धिं मतेर्नाशकृत् ॥ सौम्योऽर्थक्षयकृत्सुरेशसचिवो भोगार्थहानिं भृगुर्मृत्योर्भीतिकरः शनिः खलु नृणां वर्षेषु पाके सदा ॥ ५९ ॥ इति ताजिके नष्टवीर्यम् ॥ अथ चन्द्रनैर्बल्यम् ॥ वीर्यं चान्द्रमसं बलं निगदितं सर्वत्र कार्ये बुधः तत्कृत्स्नं सुधिया विमृश्य नियतं नैर्बल्यमत्रोच्यते ॥ स्वर्क्षात्सप्तगतः स्वनीचभगतो नीचेत्थशालानुगो दुष्टेक्षासहितो युतः खलखगैर्नष्टेत्थशालोऽस्तगः ॥ ६० ॥ तुलान्ते दले वृश्चिकाद्ये च नष्टस्तमोवक्त्रपुच्छस्थितो द्वादशांशेः॥ विधुर्भान्तगो वैरिदृष्ट्या समेतो विनष्टस्त्वसौ तैर्विमुक्तो बलाढ्यः ॥ ६१ ॥ इति चन्द्रनैर्बल्यम् ॥

अथ सामान्यबलम् ॥ केन्द्रायत्रिनवेषु इति । पापेक्षारहितः शुभदृष्टिरहितः नास्तंगतो यो ग्रह इति। मध्याह्ने सूर्यः अर्द्धरात्रे शुक्रः दिनान्ते शनिः अस्तकाले चन्द्रः प्रातर्बुधः भूमिजो रात्र्यन्ते धिषणो गुरुः सदा दिनेरात्रावपि बलवान् । "पञ्चपञ्च ५५ उपः काठः सप्तपञ्चा ५७ दणोदयः ॥ अष्टप-

सूतौ यः इति—सूतौ जन्मनि सबलो दशास्वपि सबलो वर्षे मध्यफल इति। शेषं स्पष्टं। बलव्यस्त्ययाद्गदितवदिति-सूतौ दशासु च मध्यबलो वर्षे सबलस्तस्य दशा गदितवद्रुक्-वत् पूर्वार्द्धे सफलाऽपरदले निष्फला इत्यर्थः। व्यस्ता दशा सूरिभिरिति—पूर्वार्द्धे निष्फला अपरदले सफला भोक्तेत्यर्थः ॥ ५३ ॥ ५४ ॥

अथ सामान्यतो बलम् ॥

केन्द्रायत्रिनवेषु वित्तभगतो दृष्टः शुभैः संयुतः पापेक्षारहितो भवेद्बलयुतो नास्तं गतो मार्गगः ॥ सूर्यो मध्यदिने भवेद्बलयुतः शुक्रोऽर्द्धरात्रे. शनिः घस्रान्ते शशलाञ्छनोऽस्तसमये प्रातर्बुधो भूमिजः ॥ ५५ ॥ रात्र्यन्ते धिषणो सदा नृखचराः पुंराशिगा स्त्रीग्रहाः स्त्रीराशिमगता दिवाऽस्तसमये प्रोक्ता नृनार्याह्वयाः ॥ स्वोच्चे मित्रगृहेऽथवा स्वभवने यातो बलिष्ठश्च यः सामान्यं हि बलं विशेषमधुना ज्ञेयं बुधैः शास्त्रतः ॥ ५६ ॥ इति सामान्यतो बलम् ॥ अथ निर्बलत्वम् ॥ रन्ध्रारिव्ययगोऽस्तगः स्वभवनात्सप्तस्थितो वक्रगः स्वोच्चादस्तगतः स्वरांशुकिरणैर्भिन्नोऽस्तगो भास्करात् ॥ यो नीचांशग इत्थशालरहितः क्रूरेसराफी खलैर्युक्तो वा विजितोऽरिभिर्गतबलो यो राहुपुच्छास्यगः ॥ ॥ ५७ ॥ इति ताजिके निर्बलत्वम् ॥ अथ नष्ट-

वीर्यम् ॥ पापैर्युक्तविलोकितश्च विजितो नीचा- नुगोऽस्तानुगो नष्टोऽसौ खचरोऽधिकाररहितो यो वैरियुक्तेक्षितः ॥ दत्तेऽसौ निखिलाङ्गदेहदमनं दारादिसम्पीडनं वैरं वित्तविनाशनं निजदशा- कालेऽथवाऽब्दे पुनः ॥५८॥ नष्टो घस्रपतीरिपो- र्व्यसनकृत् त्वग्नेत्ररुक्कृच्छशी सौख्यार्थक्षयकृत् कुजश्च लघुतावृद्धिं मतेर्नाशकृत् ॥ सौम्योऽर्थक्षय- कृत्सुरेशसचिवो भोगार्थहानिं भृगुर्मृत्योर्भीतिकरः शनिः खलु नृणां वर्षेषु पाके सदा ॥ ५९ ॥ इति ताजिके नष्टवीर्यम् ॥ अथ चन्द्रनैर्बल्यम् ॥ वीर्यं चान्द्रमसं बलं निगदितं सर्वत्र कार्ये बुधः तत्कृ- त्स्नं सुधिया विमृश्य नियतं नैर्बल्यमत्रोच्यते ॥ स्वर्क्षात्सप्तगतः स्वनीचभगतो नीचेत्थशालानुगो दुष्टेक्षासहितो युतः खलखगैर्नष्टेत्थशालोऽस्तगः ॥ ६० ॥ तुलान्ते दले वृश्चिकाद्ये च नष्टस्तमो- वक्त्रपुच्छस्थितो द्वादशांशैः॥ विधुर्मान्तगो वैरि- दृष्ट्या समेतो विनष्टस्त्वसौ तैर्विमुक्तो बलाढ्यः ॥ ६१ ॥ इति चन्द्रनैर्बल्यम् ॥

अथ सामान्यबलम् ॥ केन्द्रायत्रिनवेषु इति । पापेक्षार- हितः क्रूरदृष्टिरहितः नास्तंगतो यो ग्रह इति।मध्याह्ने सूर्यो अर्द्ध- रात्रे शुक्रः दिनान्ते शनिः अस्तकाले चन्द्रः प्रातर्बुधः भूमि- जो रात्र्यन्ते धिषणो गुरुः सदा दिनेरात्रावपि बलवान् । "ए- कपञ्च ५५ उपः कालः सप्तपञ्चा ५७ दृणोदयः ॥ अष्टप-

अ५८ भवेत्मातः शेषः सूर्योदयः स्फुटः ॥ १ ॥ एता घटिका उदयात् ज्ञेयाः ॥ ५५ ५६ ॥ ५७ ॥ ५८ ॥ ५९ ॥ ॥ ६० ॥ ६१ ॥

अथ दशाक्रमानयनम् ॥

साङ्गेषु खेटेषु लवादिना यो हीनस्तदंशात् प्रथमं विलेख्यम् ॥ ततोऽधिकांशान् खचरान् ग्रहाणामेवं भवेत्स्पष्टदशाक्रमोऽयम् ॥ ६२ ॥

अथ दशाक्रमो लिख्यते॥ साङ्गेषु खेटेषु इति—साङ्गेषु सलग्नेषु शेषं स्पष्टम् ॥ ६२ ॥

आद्योपान्त्यांच्छोध्य शेषाङ्कैक्येनाप्ता बाणाङ्गाग्नयः पादयुक्ताः ३६५ । १५ ॥ घस्रा स्पष्टा निघ्नकस्तेन निघ्नाः पात्यांशाख्या स्याद्दशा घस्रपूर्णा ॥ ६३ ॥

अथ पात्यांशानाह ॥ आद्योपान्त्याच्छोध्येति सलग्नग्रहेषु यः सर्वेभ्यो हीनांशस्तमादौ संस्थाप्य ततोऽधिकांशाः स्थाप्याः । अग्रिमाग्रिमग्रहापेक्षया पूर्वः पूर्वो ग्रहो हीनस्तेन हीनांशा इति नाम । प्रथमो द्वितीयाच्छोध्यो द्वितीयस्तृतीयात् । एवमग्रेऽपि उपान्तिमोऽन्तिमाच्छोध्यः प्रथमोऽविकृत एव । ततः पात्यांशानामैक्यं कार्यं अपरं नाम शुद्धांशाः । तेनैक्येन सपादा बाणाङ्गाग्नयो घस्रादिना ३६५।१५।३१ भाज्यालब्धं दिनादि गुणको भवति तेन गुणकेन स्वस्वपात्यांशा गुण्याः स्वयात् दिनपूर्विका दशा स्यात् । यन्त्रतो ज्ञेया । यथा सर्वेभ्यो हीनं लग्नं ०।११।१ अतोऽधिकांशाद्गुरोः ७।२।

३२ पातितं ७।४१।३१ एवं यन्त्रतः पात्यांशा ज्ञेयाः । पात्यांशानामैक्यं १९।५। २१ सर्वेभ्योऽधिकांशकसमानं भवतीति मत्यपः ऐक्येन १९।५।११ वर्षवशाद्दिनानि ३६५।१५ भक्तानि लब्धं दिनादि १९।८।१३ अयं गुणकः अनेन १९। १८। १३ लग्नपात्यांशाः ०।११।१ गुणिताः ३।३०।४९ लग्नदशा । एवं सर्वादीनां पात्यांशा गुण्याः यन्त्रतः ज्ञेयाः६२

अथ पात्यांशानाह आद्योपान्त्याच्छोध्येति ।

ल	लू	सू	शु	बु	च	म	श	ऐक्य	
०	७	९	१०	१४	१५	१८	१९	९५	हीनांशा
११	५२	२६	१५	५५	२७	२१	५	३५	नुक्रमेण
०	३२	५१	२६	५४	५१	२	११	४६	
०	७	१	०	४	०	२	०	१८	पत्याशा
११	४१	३४	४८	४०	३१	५३	४४	५०	परनाम
१	३१	११	३२	३१	५७	१२	८	११	शुद्धाशा
३	१४	३०	१५	८९	१०	५५	१४	३६५	दशादि-
३०	११	४	२८	३८	११	१४	४	१५	नादि
३९	११	५६	४३	१३	२५	३१	३४	३१	

पादान्वितैः पञ्चरसाग्निपक्षैर्हता निजांशा ग्रहहीनकैक्यैः ॥ सम्भाजिताः स्युः खलु खेचराणां दशा स्फुटा वा क्रमशोऽखिलानाम् ॥ ६४ ॥

अथ मतान्तरेण दशानयनं । पादान्वितैरिति-पादान्वितैरित्यादिभिर्ध्रुवकैर्निजांशा ग्रहाणां स्वस्वहीनांशा गुणपहीशानामैक्येन भाज्या लब्धं दशा वामनादीनां मतेनायाति,

परं स्वल्पसम्मतत्वान्नादरणीया । अस्योदाहरणं स्वमये पुनरनुक्तमपि प्रकारान्तरं क्षिपते यथा वर्षदशादिनादिभिः ३६५।१५।३१पात्यांशा गुण्याः पात्यांशानामैक्येन सम्भाजिते भाज्याल्लब्धं वा दशा भवति । यथा वर्षदशादिनैः ३६५।१५।३१ लग्नपात्यांशा ०।११।१ गुणिताः ६७। ३१५६पात्यांशानामैक्येन १९।५।११ भक्ताः लब्धं३।३०।४९ लग्नदशा । एवं सर्वेषां कर्तव्यः ॥ ६४ ॥

वामनमते दशायन्त्रम् ।								
ल	गु	सू	शु	बु	च	म	श	ऐक्य
०	३	३६	३९	५८	५९	७०	७२	३६५
४२	५	५	११	२	५	६	५५	५
५	२८	५०	१७	६	१०	५६	३४	५६

अथान्तर्दशासाधनम् ॥

शुद्धांशयोगेन दशा ग्रहाणां भक्ता दिनाद्या निहिता फलेन ॥ शुद्धांशकास्त्वन्तरजा दशा स्याद्दिनादिका पाकदशाक्रमेण ॥ ६५ ॥

अथान्तर्दशासाधनमाह ॥ शुद्धांशयोगेनेति—यस्य ग्रहस्य दशायामन्तर्दशा क्षिपते तस्य दशाप्रमाणं पात्यांशानामैक्येन भाज्यं लब्धेन पात्यांशा गुण्या अन्तर्दशाप्रमाणं स्यात् । पाकदशाक्रमेण मूलग्रहदशाक्रमेणेत्यर्थः । यथा गुरुदशादिनानि १४७।११।११ पात्यांशानामैक्येन १९।५।११ भागे लब्धं ७। ४२।४२ अनेन गुरुपात्यांशा ७४८।३८। गुणिताः ५९।१९।३१ एवं पात्यांशाः सर्वेषां गुण्याः ॥ ६५ ॥

गुरुदशामध्येऽन्तर्दशाचक्रमिदम् ।								
गु	सू	शु	बु	च	म	श	ल	ऐक्य
५९	१२	६	३९	४	२२	४	१	१४७
१९	७	१४	२	६	१५	४०	२४	११
३	१९	१६	१५	२३	३९	२०	५७	१२

तुल्यौ लवाद्यौ यदि भुक्तखेटौ स्यातां तयोर्यो बलवांस्तदाद्यः ॥ वीर्ये समे योऽल्पलवः स पूर्वं ज्ञेयो दशायाः क्रम एवमत्र ॥ ६६ ॥

अथदशाक्रमे विशेषमाह ॥ तुल्यौ लवाद्याविति—यदि द्वौ ग्रहौ समांशकैर्भवतस्तदा तयोर्यो बलवान् स आद्यः वीर्ये तुल्येऽल्पगतिर्मन्दगतिः पूर्वं स्थाप्यः । शेषं स्पष्टम् ॥ ६६ ॥

वीर्ये समाने तनुखेटयोश्च स्यातां तदा लग्नपखेटयोश्चेत् ॥ यस्याल्पभुक्तिः खलु पूर्वकोऽसौ ज्ञेयो दशाज्ञैर्ग्रहपाकमार्गे ॥ ६७ ॥ अन्तर्दशाश्चोपदशा ग्रहाणां साध्या बुधैः सूक्ष्मफलाय नूनम् ॥ वदन्ति केचिद्ग्रहभुक्तिभागैर्दशाक्रमो वामनपूर्वकाश्च ॥ ६८ इति वर्षेशदशाक्रमः ॥

वीर्ये इति—यदि लग्नखेटयोर्बलसाम्यं तदा लग्नेशग्रहयोर्मध्ये लग्नेशोऽल्पभुक्तिः तदा लग्नं प्रथमं ततो ग्रहः । एवं नो चेत्तदा पूर्वं ग्रहस्ततो लग्न इति । एवमन्तर्दशापि कार्या । वामनपूर्वकाः ग्रहभुक्तिभागैर्दशाक्रमं वदन्ति । यथा सलग्नग्रहाणां भुक्तांशा वर्षदशादिनैः ३६५।२१ गुण्या ग्रहाणां भुक्तानामैक्येन भाज्यास्लब्धं दशा । यथा लग्नभुक्तांशाः ०।११।१ वर्षमानेन ३६५।१५।२१ गुणिताः ६७।३।५६ हीनांशानामैक्येन ९५।२५।४६ सर्पितेन ६७ एतदर्कपट्या संगुण्य यपो२योज्याः ॥ पुनः समागताङ्कपट्या संगुण्य ५६ मध्ये योज्याः ।पुनः समागताङ्क-पट्या गुण्य ४६ योज्याः ।

न्तम् ॥ ८१ ॥ विघातोऽर्थनाशः स्वभृत्यैर्विरोधं महासङ्करे मृत्युकष्टं स्वदेहे॥ कुजे दग्धवीर्ये तु वीर्यस्य नाशो भयं शत्रुतो रक्तपीडा नराणाम् ८२॥ लग्नात्त्रिषष्ठायगतो महीजो निन्द्योऽपि सोऽर्द्धं फलदो दशायाम् या० ॥ इतीदं भौमदशाफलम् ॥ अथ बुधदशाफलम् ॥ स्वबुद्धितोऽर्थागमनं च राज्यं सौख्यं स्वहस्तार्जितवित्तमुग्रम् ॥ सम्पूर्णवीर्यान्वितसोमसूनुर्दत्ते विलासं स्वजनैश्च भृत्यैः ॥८३॥सद्बुद्धिवृद्धिः सुतवित्तलाभं विद्याविलासं स्वजनैश्च सौख्यम् ॥ सोमात्मजो मध्यबलो दशायां दत्ते हि सौख्यं विविधैः प्रपञ्चैः ॥ ८४ ॥ कष्टोदयं सौख्यबलार्थनाशं कीर्त्तिक्षयं भीतिरुजार्तिमुग्राम्॥ प्राप्नोति वैरं स्वजनैश्च भृत्यैर्निन्द्यो विपाके च शशाङ्कसूनोः ॥ ८५ ॥ स्वजातितो बन्धनमुग्रवैरं कुर्य्याच्च लोकैः सह चाल्पसौख्यम्॥ वित्तार्थनाशं कुमतिं कृशत्वं पुंसां विशेषेण बुधो हि दग्धे ॥ ८६ ॥ त्यक्त्वा चरं ध्वांक्षमतोऽन्यगेहे निन्द्योऽपि सोऽर्द्धं फलदो दशायाम्॥ याति त्वसौ मध्यबलः शुभत्वं सम्पूर्णवीर्योऽतिशुभो निरुक्तः ॥८७॥ इति बुधदशाफलम् ॥ अथ गुरुदशाफलम्॥ ऐश्वर्य्यलाभं नृपतेश्च मानं कान्तोदयं राज्यसमागमं च ॥ प्राप्नोति नूनं सबले सुरेज्ये

हेमाम्बराढ्यं विविधं विलासम् ॥ ८८ ॥ व्यापारतोऽर्थागमनं गुरुत्वं भूपात्सुहृत्वं सुतदारसौख्यम् ॥ प्राप्नोति मित्राम्बरधर्मलाभं वाचस्पतेर्मध्यबलस्य पाके ॥ ८९ ॥ दारिद्र्यदुःखैः परिपीडिताङ्गः धर्मार्थनाशं रिपुजं भयं च ॥ स्त्रीपुत्रमित्रैः कलहं सुरेज्यो नष्टो विनष्टं प्रकरोति सर्वम् ॥ ९० ॥ दुष्टामयार्त्तिं धनधान्यनाशं रिपोर्भयं वा नृपतेस्तथैव ॥ सुखक्षयं मित्रसुतैर्विरोधं करोति दग्धः सुरराजपूज्यः ॥ ९१ ॥ लग्नात्पडष्टान्त्यगतो विवीर्यो वाचस्पतिः शेषगतोऽर्थदः स्यात् ॥ याति त्वसौ मध्यबलः शुभत्वं सम्पूर्णवीर्योऽति शुभो निरुक्तः॥९२॥ इति गुरुदशाफलम् ॥ अथ भृगुदशाफलम्॥ राज्यं कलत्रं च सुखं विलासं दत्ते धनं काञ्चनभूपमानम् ॥ शुक्रस्य सम्पूर्णबलस्य पाकः पुत्रोदयं मित्रसमागमं च ९३॥ स्त्रीपक्षतोऽर्थागमनं च सौख्यं मिष्टान्नपानाम्बरसुन्दरैश्च ॥ दैत्याधिपो मध्यबलो हि दत्ते गोवाजिमित्राणि धनानि शीघ्रम् ॥ ९४॥ इतस्ततः सम्भ्रमणं च पुंसां करोति विज्ञानयशोऽर्थनाशम् ॥ सहोत्थमित्रात्मजकामिनीभिः क्लेशं सितो नष्टबलोऽतिकष्टम् ॥ ९५ ॥ पुत्रक्षतिं रोगभयं च शोकं सुखार्थनाशं स्वजनैर्विरोधम् ॥ प्राप्नोति

दग्धे भृगुजे नितान्तं स्वमित्रदारारिभयं च पुं-
साम् ॥ ९६ ॥ व्ययाष्टकर्मारिगतं विहाय दैत्या-
धिपः शेषगृहेऽर्थदः स्यात् ॥ ९७ ॥ इति भृगु-
दशाफलं ॥ अथ शनिदशाफलम् ॥ प्राप्नोति
सम्पूर्णबलेऽर्कपुत्रे नीचाधिपत्वं भ्रमणं कुधा-
न्यम् ॥ दुर्गादिवस्त्राप्तिमथो सुखाप्तिं वासांसि
जीर्णानि वराङ्गनाप्तिम् ॥ ९८ ॥ खरोष्ट्रकोशा-
दिकदुर्गरक्षां शनैश्चरो मध्यबलोऽतिचिन्ताम् ॥
करोत्यनर्थागमनं खलत्वं सुखार्थनाशं स्वजनै-
र्विरोधम् ॥ ९९ ॥ धनक्षयं वैरिनृपादिभीतिं
करोति वैरं स्वजनैः स्वमित्रैः ॥ पतङ्गजो नष्ट-
बलो नराणां सुखं न किंचित्स्वदशाप्रवेशे ३०० ॥
वियोगदुःखैः परितप्तदेहं मित्रार्थनाशं मरणं प्रकु-
र्यात् ॥ खरांशजो दग्धबलो हि दग्धं सुखं स्व-
दारैः स्वसुतैर्विवादम् ॥ १ ॥ लग्नात्रिषष्ठायगतोऽर्क-
पुत्रो निन्द्योऽपि सोर्द्ध फलदो दशायाम् ॥ याति
त्वसौ मध्यबलः शुभत्वं सम्पूर्णवीर्योऽतिशुभो
निरुक्तः ॥ २ ॥ इति शनिदशाफलम् ॥ चरे
विलग्ने प्रथमे विभागे श्रेष्ठा दशा यस्य तनो-
र्निरुक्ता ॥ मध्या द्वितीये त्वधमा तृतीये व्यस्ता
दशा स्याद्विकृतेस्तनोश्च ॥ ३ ॥

व्यस्ता दशा स्याद्द्विकतेस्तनोश्चेति— द्विःस्वभावराशौ लग्ने प्रथमद्रेष्काणे अधमा द्वितीयद्रेष्काणे मध्यफला तृतीयद्रेष्काणे श्रेष्ठा इति स्पष्टम् ॥ ६८ ॥ ६९ ॥ ७० ॥ ७१ ॥ ॥ ७२ ॥ ७३ ॥ ७४ ॥ ७५ ॥ ७६ ॥ ७७ ॥ ७८ ॥ ॥ ७९ ॥ ८० ॥ ८१ ॥ ८२ ॥ ८३ ॥ ८४ ॥ ८५ ॥ ॥ ८६ ॥ ८७ ॥ ८८ ॥ ८९ ॥ ९० ॥ ९१ ॥ ९२ ॥ ॥ ९३ ॥ ९४ ॥ ९५ ॥ ९६ ॥ ९७ ॥ ९८ ॥ ९९ ॥ ॥ ३०० ॥ ३०१ ॥ ३०२ ॥ ३०३ ॥

पूर्वे त्रिभागे स्थिरभे च नष्टा दशा द्वितीये खलु पूजिता स्यात् ॥ मध्या तृतीये कथिता त्रिभागे शेषं फलं स्वे स्वदशादिभेदैः ॥ ४ ॥ इति लग्नदशानयनम् ॥ अथ लग्नदशाफलानि ॥ हेम मुक्ताफलं द्रव्यं लाभमारोग्यमुत्तमम् ॥ कुरुते स्वामिसन्मानं दशा लग्नस्य शोभना ॥ ५ ॥ लब्धिः कष्टेन वित्तस्य मैत्री हीनस्य सेवनम् ॥ मनसो विकृतिं कुर्याद्दशा लग्नस्य मध्यमा ॥ २ ॥ विदेशगमनं क्लेशं बुद्धेर्नाशं कलिर्भयम् ॥ मानभङ्गं भवत्येव कष्टं लग्नदशाफलम् ॥ ३०६ ॥ इति लग्नदशाफलानि ॥ अथान्तर्दशाफलानि तत्रादौ रविमध्येऽन्तर्दशाफलम् ॥ राज्यप्रसादं धनधान्यलाभं सुखागमं मित्रसुतोदयं च ॥ भानोर्दशायां यदि भूमिसूनुः करोति रक्ताम्बरभूमिलाभम् ॥७॥ सुखार्थनाशो रिपुरोगभीतिर्निरुद्यमत्वं व्यसना-

लम् ॥ अथ बुधमध्येऽन्तर्दशाफलम् ॥ आरोग्यतां साधुजनेषु सौख्यं भोगान् विचित्रान् द्विजदेवसेवाम् ॥ दशा यदा देवगुरोः प्रयाता चान्द्रेर्दशायां प्रकरोति मानम् ॥२४॥ शैप्याम्बरस्थानचतुष्पदानां लाभं च सौख्यं बहुलं विलासम् ॥ शौक्री दशा सौम्यदशाप्रवेशे महाप्रतिष्ठां प्रकरोति पुंसाम् ॥२५॥ वातार्चिकृत्कष्टमनल्परोगं कान्तेर्विनाशं नृपतेर्भयं च ॥ सौम्यस्य पाके यदि सूर्यसूनोर्दशा प्रयाता बहुवित्तनाशम् ॥ २६ ॥ मानार्थलाभं प्रकरोति पुंसां लाभं क्षितीशात्स्वजनाच्च सौख्यम् ॥ प्राप्तस्य सूर्यस्य दशा दशायां सौम्यस्य नित्यं विविधं विलासम् ॥ २७ ॥ कष्टं शरीरे निजबन्धुवैरं सौख्यार्थनाशं च भयं क्षितीशात् ॥ वातव्यथां सोमदशा प्रपन्ना चान्द्रेर्दशायां प्रकरोति सौख्यम् ॥ २८ ॥ व्रणोदयं दद्रुविचर्चिकार्त्तिं सुखार्थहानिं बहुलं च कष्टम् ॥ करोति सौम्यस्य दशाविपाके दशा हि भौमस्य परैर्विवादम् ॥ २९ ॥ इति बुधमध्येऽन्तर्दशाफलम् ॥ अथ गुरुमध्येऽन्तर्दशाफलम् ॥ वातोदयं वातकफोदयं च धर्मार्थनाशं रिपुरोगभीतिम् ॥ भृगोर्दशा जीवदशाविपाके नृणां विधत्ते सुबहु प्रतापम् ॥ ३० ॥ परैर्विरोधं बहुलं च कष्टं कफोदयं धर्मधनक्षयं च ॥ सौरेर्दशा जीवदशाविपाके नृणां विधत्ते नृपतेर्भयं च ॥३१॥

स्त्रीपुत्रमित्रैर्विविधं विलासं प्रपूजनं देवगुरुद्विजा-
नाम् ॥ शत्रोर्विनाशं प्रकरोति भानोर्दशा प्रयाता
च गुरोर्दशायाम् ॥ ३२ ॥ माणिक्यमुक्ताफलहे-
मलाभं सौख्यानि दत्ते विविधं नराणाम् ॥ चान्द्री
दशा जीवदशाविपाके सर्वार्थलाभं विपुलं निता-
न्तम् ॥ ३३ ॥ मानं नृपाद्राजजनात्सुहृत्वं रिपो-
र्विनाशं प्रकरोति लाभम् ॥ वित्तस्य भौमस्य दशा
दशायां गुरोर्नराणां बहुलं सुखं च ॥३४॥ यशः-
प्रणाशं स्वजनैर्विरोधं करोति मिथ्याकलहं स्व-
दारैः ॥ शशाङ्कसूनोश्च दशा प्रयाता गुरोर्दशायां
त्वसुखं च कष्टम् ॥३५॥ इति गुरुमध्येऽन्तर्दशा-
फलम् ॥ अथ भृगुमध्येऽन्तर्दशाफलम् ॥ द्रोहं स्व-
वर्गे च परैर्विवादं सुखार्थलाभं प्रकरोति पुंसाम् ॥
प्रमोदनिद्राकलहं दशायां शुक्रस्य मध्ये हि दशा-
प्रवेशः ॥३६॥ दुष्टाद्भयं भूपतितो भयं च पित्तो-
दयं देहबलार्थनाशम् ॥ भानोर्दशा दैत्यगुरोर्दशा-
यां नृणां विधत्ते परमं च कष्टम् ॥ ३७॥ स्वल्पा-
र्थलाभं कफशीतपीडां स्वमित्रपुत्रैः स्वजनैश्च
दारैः ॥ क्रूरां विधत्ते भृगुजस्य पाके प्रयाति ता-
राधिपतेः प्रमोहम् ॥ ३८ ॥वेश्यानुरागं च विप-
क्षभीतिं वातासृक्-धर्मधनक्षयं च ॥ दशा च भौ-
मस्य भृगोर्दशायां प्राप्ता च पुंसां न सुखं कदा-
चित् ॥३९॥ सद्बुद्धिवृद्धिं द्विजदेवभक्तिं विनो-

यथा दशा भवति । द्वितीयभवने दृष्टे पूर्वपात्यांशानामैक्येन द्वितीयमासतृतीयमासयोरन्तरं भाज्यं लब्धं गुणकः शेषं पूर्ववत् । एवं द्वादशभावे ग्रहैर्दृष्टे द्वादशमासाग्रिमवर्षप्रथममासयोरन्तरं कार्यम् शेषं प्राग्वत् । यथा लग्नं प्रति यावन्तो ग्रहाः पश्यन्ति तावन्तो ग्रहा हीनांशा मार्गेण लिखिता यन्त्रे ततः पात्यांशा यन्त्रे पात्यांशैक्येन १९ । ५ । ११ प्रथममासद्वितीयमासयोरन्तरे दिनादि ३१ घटी ३१ पल ८ सवर्णितेन भक्ते लब्धं १ । ३९ । ५

द्वितीयभावप्रति दृष्टारो ग्रहाः ।							
बृ	सू	शु	बु	च	म	ऐक्य	ग्रहाः
७	९	१०	१४	१५	१८	१८	हीनांशा.
५२	२६	४५	५५	२७	२१	२१	
२२	५१	२३	५४	५१	३	३	
७	१	०	४	७	२	१८	पात्यांशाः
५२	३४	४८	४०	३९	५३	२१	
३२	१९	३२	३०	५७	१२	४०	
१३	२	१	८	१	४	३१	दशादिनानि
१३	४२	२३	२	२०	५८	४०	
९	१८	२०	४१	४१	२	११	

गुणकः अनेन पात्यांशा गुणिता दशा याता यन्त्रतो ज्ञेया । अथ द्वितीयभावं प्रतिपादं त्रिरुद्रेषदलमित्यादि दृष्ट्या यावन्तः पश्यन्ति तावन्तो हीनांशरीत्या लिखिता यन्त्रे ततः पात्यांशानामैक्येन १८ । २८ । २ द्वितीयमासतृतीयमासयोरन्तरं ३१ । ३४ । ४५ सवर्णितेन भक्ते १ । ४३ । १५ गुणकः । अनेन पात्यांशा गुणिता जाता दशा यन्त्रतो ज्ञेया। एवं सर्वेषां भावानां दशा कार्या ॥ ४८ ॥ ४९ ॥

अथ भावतसीरदशा ॥ लग्नादिरिष्फान्त्यगृहाद्विशोध्याः परस्परं शेषदशा ग्रहाणाम् ॥ यत्नादिका भाववदत्र नूनं फलं प्रवीणैः परिचिन्त्यमत्र ॥ ५० ॥ इति भावतसीरदशा ॥

अथ भावतसीरदशासाधनमाह ॥ लग्नादिरिष्फान्त्यगृहादिति-लग्नमादिर्येषां ते रिष्फं अन्त्यं येषां ते लग्नादिरिष्फान्त्यास्ते च ते गृहाश्च तानि परस्परं विशोध्य लग्नं द्वितीयात् द्वितीयं तृतीयाच्छोध्यं एवं सर्वान् भावान् परस्परं विशोध्य शेषराशीनामंशान् ज्ञात्वा यथा लग्नम् ३ । ० । ११ । १ द्वितीयभावः ३ । २७ । २० । १५ च्छुद्धं ० । २७ । ८ । १४ अत्र राशयो न सन्ति तेनांशा एव दिनानि । एवं द्वादश १ । २७ । २० । १५लग्नः३।०।११।१ च्छुद्धं १ । २ । ५० । ४६ राशेरंशाः ३० अर्धोऽशाः २ मध्ये क्षिप्ता दशा। दिनादि ३२ । ५० । ४६। यन्त्रतो ज्ञेया ॥ ५० ॥

अथ स्थूलतः भावतसीरदशा ॥ भावस्य चोर्ध्वाङ्कमितिः शरघ्ना हीना खरामेन्दुलवैर्दिनाद्याः ॥ स्पष्टा दशा लग्नमुखादिकानां ज्ञेया फलान्यत्र बुधैः स्वभाच्च ॥ ५१ ॥ इति स्थूलभावतसीरदशाचक्रम् ॥

स्थूलभावतसीरदशायन्त्रदिनानि ३६९।१७												
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	भावत-
२८	२७	२७	३२	३२	३२	२७	२७	२७	३२	३२	३२	सौरदशा
९	९	९	५०	५२	५०	९	९	९	५०	५०	५०	यन्त्रेदम
१९	२४	१४	४६	४६	४६	१४	१४	१४	४६	४६	४६	३६०१थू
११	१२	१८	२३	२७	३२	४१	४१	४१	४६	५५	४	ला दिन-
५१	५१	२८	५	४२	१९	३३	३३	३३	१०	२३	३७	मानानि

अथ स्थूलभावतसीरदशासाधनम् ॥ भावस्य चोर्ध्वाङ्कमितिरिति–स्पष्टः । यत्र भावोर्ध्वाङ्कमानं शून्यं

तत्र द्वादश पञ्चगुणाः कार्याः इत्यर्थः। यथा प्रथमभावोऽभ्यांक-प्रमाणं ३ पञ्चगुणं १५ सरामेंदु १३० भागेन १।९ हीना १३।५१ दिवादिस्थूलदशा एवं द्वादशभावानां कार्या। पत्रै-कादितो द्वादशपर्यन्तं उपरि राशयो भवन्ति तत्रैक्ये कृते दि नानां षष्ट्यधिकं शतत्रयं भवति अन्यत्र न्यूनाधिकं भवतीति स्थूला ॥ ५१ ॥

अथ मासप्रवेशः ॥ स्फुटो भास्करो भादिको जन्मतुल्यो भवेद्यत्र काले त्वमादिस्तदा स्यात् ॥ सचन्द्रान्वितो मासि मासि प्रवीणैर्ध्रुवं प्रस्फुटो मासवेशस्य भानुः ॥ ५२ ॥

अथ तत्तीरदशाकरणार्थं मासप्रवेशोदाहरणं स्फुटो भास्कर इति—स जन्मतुल्योरविर्मासि मासि एकराशियुतो मासस्य रविर्भवति शेषं स्पष्टम्। चन्द्रारजीवा बुधजीवशुक्रा दिवाकरेन्दू रविजज्ञशुक्राः॥ बुधजीवसौराः जीवज्ञशुक्रा रवितः प्रसिद्धाः॥ १॥ एवमेतेऽन्तर्दशायां पाचकाः शुभदा ग्रहाः अन्ये-त्वशुभदा ज्ञेयाः एवमन्तर्दशाफलम् ॥ ५२ ॥

स्पष्टार्कस्य कला हता खखगजै ८०० र्लब्धं गतर्क्षाणि तत् शेषं यत् पृथगाहतं निजगुणैर्भक्तं खशून्याष्टभिः ८०० ॥ नाड्याद्येन फलेन विघ्वशतो युक्तोनितं तद् बुधै· कार्यं भास्करभाङ्कवेद्नियतं मासस्य वेशः क्रमात् ॥ ५३ ॥ अथ सर्वर्क्षोपरि मासप्रवेशः॥ पतङ्गस्य लिप्ताः खखाष्टै-॥ ००र्विभक्ता गतर्क्षाणि लब्धं तु सर्वर्क्षनिमात्॥

विशेषात् सखाभ्राष्टवेदै ४८००० विभक्तैर्दिनै-
र्मासवेशो रवेर्ऋक्षतः स्यात् ॥ ५४ ॥

अथ मासप्रवेशसाधनमाह ॥ स्पष्टार्कस्य कला इति-
श्लोकाहरणव्याख्या। यथा सूर्यः ११९।२६।५१ राशि १
युतो द्वितीयमासस्य भानुः २।९।२६।५१ अस्य कलाः
४११६६।५१ सखगजे ८०० भक्ता लब्धम् ५ अश्विनीतः पञ्च
५ नक्षत्राणि भुक्तानि षष्ठं भोग्यं १६६।५१ इदं पृथक्
१६६।५१ निजगुणैराहतं गुणितमिति। गुणको वक्ष्यति
"सर्वर्क्षनाड्यः खखसर्प ८०० केभ्यः" इत्यादिना भोग्यनक्ष-
त्रस्य सर्वर्क्षनाड्यो यावत्यः खखसर्पके ८०० भ्योऽधिका ऊना
वा तावान्निजगुण इति। खखसर्पके८०० भ्योऽधिकासु सर्वर्क्ष-
नाडीषु धनसंज्ञः ऊनासु ऋणसंज्ञो यथाऽत्र षष्ठं भोग्यं आ-
र्द्रानक्षत्रस्य तस्य सर्वर्क्षनाड्यः ८४३।२४ अष्टशतीभ्योऽ-
धिका उभयोरन्तरं ४३।२४ शेषं १६६।५१ गुणितं
७२४१।१० मशून्याष्टभिर्भक्ते लब्धं नाड्यादि ९।३ इदं
गुणकस्य धनसंज्ञत्वात्पृथक्स्थे १६६।५१ युतं १७५।
५४ षष्ट्या च हाविते वारादि २।५५।५४ युतं जातं ७।
४० उपरि सप्तभक्ते शेषं शनिवारे। उद्‌यात् घट्यः ४४।
१२ आर्द्रारविसेन वारादि ४ घटी ४४।१२ मध्ये पूर्वा-
गतं वारादि।२।५५।५४ युतं जातं ७।४० उपरि स-
प्तभक्ते शेषं शनिवारे उदयाद्घट्यः ४० प० ६ समये द्वितीं-

स्पष्टः । ३।९।२६।५८ कला ५९६६।५१ खखगजैर्भक्ताल्लब्धं ७ अष्टमं भोग्यं शेषं ३६६ । ५७ पुष्यनक्षत्रस्य सर्वर्क्षनाड्यः ८४१ । १५ पूर्ववद्गुणको ४१ । १५ धनसंज्ञकः अनेन शेषं पृथक्स्थं ३६६ । ५१ गुणितं १३९३२ खखगजे८०० भक्ते लब्धं घट्यादि १७ । २४ शेषं ३६६ । ५१ मध्ये युतं ३८४ । १५ वारादि ४ । २४ । १५ पूर्वभोगनक्षत्रं पुष्यस्य वारादि ४ । ५० । ३६ मध्ये युतं पातं ११ । १४ । ५१ उपरि सप्तभक्तं एवं बुधवारे उदयात्तत्घट्यः १४ । ५१ सप्तमास ३ प्रवेशः ॥ ३ अथ लग्नार्थं अपनांशैः १७ । ५१ । १५ रविः ३ । ९ । २६ । ५१ युतः ३ । १७ । १८ । ६ इष्टकालः १४ । ५१ उक्तवल्लग्नम् ५ । २८ । १८ । ४५ ततः कुण्डली५१ अस्य कला४१६९ खखाष्ट ८०० भिर्भक्ता लब्धं ५ प्रवेशम् अवशेषमिति "अवाप्योरुपसर्गयोरित्यकारलोपः" १६६ । ५१ । भोग्यनक्षत्रस्य आर्द्राकस्य सर्वर्क्षेण घट्यादिना ८४३ । २४ गुणितं १४+७२० । ५९ खखाभ्राष्टवेदै ४८००० र्भक्तं लब्धं वारादि २ । ५५ । ५४ सूर्यनक्षत्राद्वारादि ४ । ४४ । १२ मध्ये युतं जातं० । ४० । ६ पूर्वतुल्यो मासप्रवेशः। एवं सर्वे मासप्रवेशाः॥५३॥५४॥

अखण्डितानां खलु मासवेशस्त्वेवं भवेत्खण्डिततारकाणाम् ॥ एकादिपादोद्भवसर्वनाड्यो हरेत्खबुध्यार्कशतादिकैश्च ॥ ५५ ॥ सर्वर्क्षनाड्यः खखनागकेभ्योऽधिकोनके धिष्ण्यगुणाः कलाद्याः ॥ धनाह्वयं स्यादधिके ऋणाख्यो न्यूने हि निघ्नो द्विशतादिकैश्च ॥ ५६ ॥

अथ मासप्रवेशफलानि॥ प्राग्लग्नस्य पतेर्लवांश-
पतिना लग्नस्य नाथस्य चेन्मैत्री स्नेहदृशश्चसन्त-
तयुतिश्चन्द्रस्य दृग्योगतः ॥ मासेऽस्मिन् बहुलं
सुखं निगदितं जन्तोस्तदा सूरिभिः कष्टोपद्रवसं-
क्षयं च सततं चिन्ताविनाशो ध्रुवम् ॥ ५७ ॥
कष्टं रोगभयं करोति नियतं मासे नृणां व्यस्तगो
नीचर्क्षानुगतोऽस्तगो यदि तयोरेकश्च कष्टात्सु-
खम् ॥ मृत्युः स्याद् द्वितयोर्यदा तनुभृतां नीचस्य
योगास्तयोर्लग्नस्यांशपतिर्यदा शुभखगैर्युक्तोऽ-
तिशंकारकः ॥५८॥ वित्तस्यांशपतिर्यदा प्रकुरु-
ते मैत्र्यादियोगोद्भवं लग्नस्यांशविभोः समं ब-
हुधनस्याप्तिस्तदा व्यस्तगः॥ हानिः स्यादथ बन्धु-
तो बहुसुखं बन्ध्वंशनाथेन चेत्तन्वंशस्य पतेः समं
यदि भवेन्मैत्र्यादियोगस्तथा ॥ ५९ ॥ सौख्यं
स्याद्बहुलं सुखांशपतिना लग्नांशनाथस्यचेन्मै-
त्र्याद्यं यदि शं करोति च सुखं तद्वत्सुतांशेन तत्॥
षष्ठांशेन रिपोर्जयं बहुसुखं स्त्रीतो मदांशेन वा एवं
सर्वग्रहांशकैः शुभतरं कष्टं नृणामन्यथा ॥ ६० ॥
षष्ठाष्टगो लग्नवांशपश्चेद्दुष्टैर्ग्रहैर्युक्तविलोकितश्च॥
मासे नृणां कष्टभयं विवादं सम्यक् करोत्येव न
संशयोऽत्र ॥६१॥ लग्नांशनाथोऽथ विलग्नाथः

अरिविनाशगतस्तनुनायकः खलखगैः सहितः
सुरपूजितः॥ तनुभृतां प्रकरोति दिने व्यथां गद-
पदं बहुलं विबलो यदा॥६५॥ मृत्युस्थिता दुष्टख-
गाश्च नित्यं कुर्वन्ति सौम्यैः सहिताश्च तस्मिन्॥
घस्रैर्विवादं कलहं स्वशत्रोर्भयं नृणां नैव सुखं क-
दाचित्॥ ६६॥ सौम्या स्वकेन्द्रात्मजलाभगा-
श्चेत्पापास्त्रिषष्ठायगता यदि स्युः॥ कुर्वन्ति घस्रे
विविधं विलासं वित्तागमं वैरिभयं नराणाम्॥
॥ ६७॥ इति दिनचर्याशुभाशुभज्ञानम्॥ यदि
विलग्नलवः शुभखेचरैर्बलयुतैः सहितोऽथ विलो-
कितः॥ बहुसुखं प्रकरोति हिमांशुना धनचयं च
तथा विजयं नृणाम्॥ ६८॥ शुभखगैः सहितो-
ऽथ विलोकितो धनलवः प्रकरोति धनं तदा॥
सहजतश्च सुखं सहजांशको यदि शुभैः सहितो
विधुना तदा॥ ६९॥ सुखलवो यदि सौम्ययुते-
क्षितः शुभतरं स्वजनैः सह भोजनम्॥ सुतसुखं प्र-
करोति सुतांशको विधुबुधेज्यसितैश्च युतेक्षितः
॥ ७०॥ रिपोर्गृहांशः शुभखेटयुक्तः करोति रो-
गादिभयं नृपाणाम्॥ शुभैश्च जायांशगतैर्विलासं
स्वभार्यया दुष्टखगैः खलत्वम्॥ ७१॥ वध्वंसकः
सौम्यखगान्तरस्थः सौम्यस्तथा दारसुखं च पुंसाम्
॥ शुक्रज्ञजीवैः सबलैश्च सौख्यं सप्तस्थितैर्वा बहु-
सुन्दराभिः॥ ७२॥ विलग्ननाथः शुभयुक्तदृष्टः
केन्द्रत्रिकोणानुगतो बलिष्ठः॥ सौख्यं विलासं

निरुजं नितान्तं नृणां करोत्येव समेश्वरे वा॥७३॥
रन्ध्रांशको रन्ध्रगतः समेतः सौम्यैर्विधत्ते मरणं
रणादौ॥ मिश्रैर्विमिश्रं च खलैः शुभत्वं धर्मांशके
धर्ममतिः सुपात्रे॥ ७४॥ भूपात्पदं सोमयुतैश्च
सौम्यैः कर्मान्तकस्थैर्नृपतेर्धनाप्तिम्॥ लाभान्त-
कस्थैः सितसोमजीवैर्लाभो महान् मिश्रखगैश्च
मिश्रम्॥ ७५॥ व्ययः शुभः स्याद्व्ययभांशयातै-
र्बुधेज्यशुक्रैस्तु शुभैश्च हानिः॥ दिने दिने भूमि-
भृतां सदैवं फलं विलोक्यं सुधिया ग्रहोत्थम्॥
॥ ७६॥ इति दिनचर्यायां भावाध्यायः॥ षष्ठा-
ष्टगो भौमयुतः शशाङ्को दत्ते ह्यसौ शस्त्रभयं नरा-
णाम्॥ भौमोऽष्टमस्थोऽरिभयं च विघ्नं सूर्यस्तथैवं
प्रकरोति नूनम्॥ ७७॥ रात्रीश्वरो रन्ध्रगतः स
पापः करोत्यरिष्टं सबलश्च पुंसाम्॥ क्रूरैः सुख-
स्थैर्गजवाजियानात् ध्रुवं प्रपातो बहुलां च पी-
डाम॥ ७८॥ सप्तस्थितैः सौम्यखगैर्बलाढ्यैर्दु-
रोदरात्संविजयं करोति॥ धर्मार्थलाभं नवमोप-
यातैर्विलग्नतो वाक्पतिसौम्यशुक्रैः॥ ७९॥ न-
गृपराक्रमशत्रुभवस्थितैः शशिसुरेज्यदिनेशसितै-
र्यदा॥ नवमकेन्द्रगतैश्च तदा जनो भुवितले र-
मते बहुभार्यया॥ ८०॥ वेश्यामध्यरतिं करोति
रविजः सप्तस्थिते निर्बलो भौमो वा सबुधः सितो
मदगतः सौख्यं स्वदारोद्भवम्॥ नूनं देहभृतां सु-
रेज्यभृगुजौ सप्तस्थितौ भोगदौ नानास्त्रीजनितं

ग्रे सक्रुद्विभक्तौ दिवारम् ॥ सूर्य्यादयः स्वोच्चगताः
स्तनुस्था नृपादिगेहेषु शुभैर्विचिन्त्यम् ॥ ९१ ॥
अथ भोजनचिन्ता॥ वीर्य्याढ्ये तपने तिला हिम-
रुचौ चेत्तण्डुला भूमिजे भोज्यं स्याच्चणका बुधै-
र्निगदिता वल्लाश्च मुद्गामगः ॥ माषा रत्ननिभाः
सुरेश्वरगुरौ गोधूमकंगूयवाः दैत्येज्यस्य गुरौ ज-
वारिरथवा वीर्यान्विते वर्जरी ॥ ९२ ॥ माषा वा
कुलथा गुवारि रविजे राहोरुपान्नं स्मृतं तिक्तं घ-
स्रपतौ तथा च लवणं सोमे कुजे तिक्तकम् ।
मिश्रं सोमसुते गुरौ हि मधुरं चाम्लं बलाढ्ये
सिते मन्दे स्यात्तुवरं बुधैर्निगदितं घस्रे नृणां चे-
दिदम् ॥ ९३॥ सूर्ये स्थूलसमुद्भवं हिमरुचौ पुष्पस्य
शाकं कुजे शाकादेव गुरौ ह्रदैत्यसचिवे चानेक-
दास्यं शनौ ॥ अनोत्थं मृगलावकादिजनितं
राहौ च शाकं बुधैरेतत्सत्पुरुषाय वीर्यवशतो
वाच्यं ग्रहज्ञैः सदा ॥९४॥ इति भोजनचिन्ता ॥
अथ स्वप्नचिन्ता॥ लग्ने रवौ लग्नवांशके वा स्वप्ने
प्रपश्येदहितादि वस्तु ॥ वह्निस्तलो घस्रपतेश्च
बिम्बं चन्द्रे स्त्रियं शुभतरं च पुष्पम् ॥९५॥ कुम्भा
तथा भूमिसुते सुवर्णं रक्ताम्बरं विद्रुमरक्तवस्तु ॥
ज्ञे पुण्यवार्त्ता गमनं स्वमार्गे पश्येद्विलग्नोपगतेऽ-
गे वा ॥ ९६ ॥ क्रीडा हि विद्यापठनं सुरेज्ये
स्त्रीसुरतं च शुक्रे ॥ कुम्भश्च पातो मरणं
५ संक्रीडनं चाक्षविलासमत्र ॥ ९७ ॥ मन्दे-

बलाढ्ये वनपर्वतेषु गतिः प्रवाच्या यवनारिभीतिः ॥ स्वप्नेऽपि राहौ खलसङ्गमश्च मित्रैर्विमिश्रं सततं प्रवाच्यम् ॥ ९८ ॥ इति स्वप्नचिन्ता ॥

अथ भोजनप्रश्नफलम् ॥ भोज्यान्नदो लग्नपतिरिति-लग्नपतिर्लग्नेशो भोज्यान्नं ददाति स ज्ञेयः सुखेशश्चतुर्थेशो भोज्यमन्नादिवस्तु भोक्तुं योग्यं । मदपः सप्तमभावस्वामी बुभुक्षा क्षुधा। कर्माधिपो दशमेशो भोक्ता भोजकः । अथो आनन्दार्थं मंगलार्थं भववेश्मलग्ने एकादशचतुर्थभवने लग्ने शुभैर्दृष्टियुते सुभोज्यम् । उक्तं च “ भोज्यदाता तनुस्वामी भोज्यं हि सुखवेश्मपः ॥ द्यूनपश्च बुभुक्षोक्ता भोक्ता व्योमाधिपो मतः॥१॥लाभवेश्मनि लग्ने च शुभदृष्टे सुभोजनम्' ॥ इत्यर्थः। तद्राशिपगेहत इति-चतुर्थभवनपतिग्रहजातिगृहतः पूर्वं ब्राह्मणाद्या ग्रहाणां जातिरुक्ता तज्जातिगृहाद्भोजनमित्यर्थः । विशेषो ग्रन्थान्तरात् “लवणं च दशमे चन्द्रे शीतं वद कुजे ऽमृतम् ॥ सूर्ये तुर्ये तु तिक्तं स्याद् बुधे तु कटुकं स्मृतम् ॥ [illegible] गुरौ सुमधुरं भोक्तं बुधे चाम्लं प्रकीर्तितम्॥ स्निग्धं शुक्रे शनावम्लभृद्वगे संस्कृतं स्मृतम् ॥ २ ॥ नीचे कदशनं भोक्तं संस्काररहितं पुनः ॥ लग्नेशंसेऽपि स्वोच्चे नृपादिगृहभोजनम् ॥ ३ ॥ मूलत्रिकोणगे गेहे स्वपितुस्तत्र भोजनम् ॥ मित्रवेश्मनि मित्रर्क्षे समे समगृहे पुनः ॥ ४ ॥ शनौ श्वशुरगृहे भुङ्क्ते अन्यदूरं स्वबुद्धितः ॥ लग्ने तूर्ये गुणांशके स्वगृहे भोजनं वदेत् ५ ॥ ” एवं मया स्वबुद्ध्यनुसारेण केचित्पदार्था निर्णीताः ॥ अथ वर्त्तमानवर्षप्रमपक्षानादयिमवर्षप्रमाणज्ञानम् । ग्रहार्थोत्पन्ने । तत्र प्रथमवर्त्तमानवर्षप्रमाणं ज्ञात्वाऽहर्गणादि -सर्वं कार्यं ततो वर्षेप्रमाणिकाः पञ्चकर्मसंस्कृता मध्यमा ग्रहाः कार्याः । ततोऽग्रिमवर्षप्रमाणापूर्वागताहर्गणे पञ्चे त्रिषष्ट्यधिकशतत्रयं ३६३ दिनानि

श्रीसुपोधा-श्रीपति-महादेवीब्रह्मार्कपर्वणा ॥ एतस्या वृत्तयो ज्ञेयाः स्वतो हि हृदयंगमाः॥ १ ॥ वर्षे शैलहयाङ्कभूपरिमिते १६७७ मासे तथा फाल्गुने पक्षे शुभ्रवरे तिथौ दशमिते श्रीपिरवापूर्वरे ॥ राज्ये श्रीमति विष्णुदासनृपतेर्वैरीभवृन्दे हरेर्वृत्तिं श्रीगुरुहर्षरत्नकृपया सामन्तनामाऽकरोत् ॥ २ ॥ गुरुबान्धवरत्नाह्वदीर्घायुर्धनराजयोः ॥ निरन्तरा ग्रहा देया रचिता वनुताच्चिरम् ॥ ३ ॥ ९९ ॥ इत्याञ्चलिकमहोपाध्यायश्रीउदयराजगणिकुञ्जराणां शिष्योपाध्यायश्रीहर्षरत्नगणिशार्दूलानां शिष्यपश्चादिराजसुमतिहर्षगणिकृता वृत्तिकसारटीका कारिका नाम्नी सम्पूर्णा ॥

श्रीकूर्माचलमध्यवर्त्तिविषयेऽल्मोडाभिधं प[illegible] प्रचाल
तस्मात् क्रोशचतुष्टयान्तर उदीच्यां प[illegible] र्याः अ[illegible]
आसीत्तत्र भगीरथाभिधसुधीर्ज्योतिर्विदामग्रणी- [illegible] पि पूर्वं
स्वारावल्लभसंज्ञकः समभवत्तस्यात्मजो दैववित् [illegible] ॥
हृद्राजसमर्पिवानिपशासस्तस्यात्मजो विश्रुतः
वानादामगुणोऽस्म्यहं खलु भवानीदत्तशर्म्मा द्विजः ॥
व्याख्यापेनमनिमपामनिहितं ग्रन्थं त्वमुं धीमतां
प्रीत्यै सद्भिषवः परोपकृतयेऽतो मुद्रयं यत्नतः ॥ २ ॥

इन्द्रवज्रावृत्तम् ॥

बाणेषुगोभूमितविक्रमाब्दे मासे शुचौ कृष्णदलेऽहितिथ्याम्
टीकायुतन्ताजिकसारमेतत् संशोधितं श्रीरघुवंशनाम्ना ॥ १ ॥

॥ इति समाप्तम् ॥

श्रीसुपोधा-श्रीपति-महादेवीनलार्कपर्वणा ॥ एतस्या
नयो ज्ञेयाः स्वतो हि हृदयंगमाः॥१॥ वर्षे ...
१६७७ मासे तथा फाल्गुने पक्षे शुभ्रतरे तिथौ
श्रीपेरवापूर्वरे ॥ राज्ये श्रीमति विष्णुदासनृपवैर्वैरीभवृन्दे
वुर्वि श्रीगुरुहर्षरत्नकृपया सामन्तनामाऽकरोत् ॥ २
गुरुबान्धवरत्नाह्वदीर्घायुर्धनराजयोः ॥ निरन्तरा ग्रहा दे
रचिता वनुताचिरम् ॥३॥९९॥ इत्याश्चलिकमहोपाध्याय
उदयराजगणिकुञराणां शिष्योपाध्यायश्रीहर्षरत्नगणिश
लानां शिष्यपश्चाद्रिराजसुमतिहर्षगणिकृता. ताजिकसारटी
कारिका नाम्नी सम्पूर्णा ॥

श्रीकूर्माचलमध्यवर्तिविषयेऽल्मोडाभिधं पत्तनम्
तस्मात् क्रोशचतुष्टयान्तर उदीच्यां पाटियाख्यं पुरम्
आसीत्तत्र भगीरथाभिधसुधीर्ज्योतिर्विदामग्रणी-
स्तारावल्लभसंज्ञकः समभवत्तस्यात्मजो दैववित् ॥ १ ।
द्रुद्राजसमर्पितातिपशसस्तस्यात्मजो विश्रुतः
तानादासगुणोऽस्म्यहं खलु भवानीदत्तशर्म्मा द्विजः ॥
व्याख्योपेतमतिप्रयासनिहितं ग्रन्थं त्वमुं धीमतां
प्रीत्यै सद्भिभवः परोपकृतयेऽत्रो मुद्रयं यत्नवः ॥ २ ॥

इन्द्रवज्रावृत्तम् ॥

बाणेपुगोभूमितविक्रमाब्दे मासे शुचौ कृष्णदलेऽहितिथ्याम्
टीकायुतन्ताजिकसारमेतत् संशोधितं श्रीरघुवंशनाम्ना ॥१

२१९४६

॥ इति समाप्तम् ॥